

**OKUL TERKİ EĞİLİMİ OLAN VE OLMAYAN ÖĞRENCİLERİN OKUL TERKİ
HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tuğgöl Vacide ERASLAN

Eskişehir 2024

**OKUL TERKİ EĞİLİMİ OLAN VE OLMAYAN ÖĞRENCİLERİN OKUL
TERKİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI**

Tuğgöl Vacide ERASLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Derya ATIK KARA

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Şubat 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

OKUL TERKİ EĞİLİMİ OLAN VE OLMAYAN ÖĞRENCİLERİN OKUL TERKİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI

Tuğgöl Vacide ERASLAN

Eğitim Programları ve Öğretim Programı

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şubat, 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Derya ATİK KARA

Okul terki, ekonomik, sosyal ve bireysel birçok sonucu olan ve ülkeler tarafından istenmeyen bir olgudur. Bu araştırmanın amacı, İç Anadolu bölgesinde yer alan bir şehirdeki Anadolu lisesinde öğrenim gören okul terki eğilimi olan ve olmayan öğrencilerin kendileri, yakın çevre, okul hayatı ve okul terki hakkındaki düşüncelerini anlamaktır. Çalışmanın katılımcılarını 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İç Anadolu bölgesinde yer alan bir şehirdeki Anadolu lisesinde öğrenim gören 20 öğrenci ve iki açık öğretim lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli benimsenmiş ve veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış gözlem ve görüşmelerden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, kendilerine ve yakın çevrelerine dair görüşler incelendiğinde, bireysel algılarının, arkadaş ilişkilerinin, bir işte çalışma durumlarının okul terki düşünceleri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Okulun fiziksel ve sosyal durumu konusunda öğrencilerin çoğunlukla memnun oldukları, akademik anlamda ise okulu yetersiz buldukları söylenebilir. Öğrencilerin görüşlerine göre okul terkine en fazla neden olan faktör okul başarısızlığıdır. Elde edilen sonuçlar kapsamında, öğrencilerin örgün eğitim ve açık öğretim konularında daha fazla bilgilendirilmesi, kırsal bölgelerdeki okulların fiziksel ve sosyal koşullarının iyileştirilmeye çalışılması önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Açık öğretim lisesi, Lise, Okul terki

ABSTRACT

OPINIONS OF THE STUDENTS WITH AND WITHOUT TENDENCY TO DROP OUT ABOUT SCHOOL DROPOUT: A CASE STUDY

Tuğgöl Vacide ERASLAN

Program in Curriculum Development and Instruction

Department of Educational Sciences

Anadolu University, Graduate School, February, 2024

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Derya ATİK KARA

School dropout is a phenomenon that has many economic, social and individual consequences and is undesirable by countries. The purpose of this research is to understand the opinions of students with and without a tendency to drop out, studying at an Anatolian high school in a city in the Central Anatolia region, about themselves, their immediate environment, school life and school dropout. The participants of the study consist of 20 students studying at an Anatolian high school in a city in the Central Anatolia region in the 2022-2023 academic year and two open education high school students. In the research, the case study model, one of the qualitative research methods, was adopted and semi-structured observations and interviews were used as data collection tools. According to the results of the research, considering the views about themselves and their immediate surroundings, it was seen that their individual perceptions, friendships, and employment status were related to thoughts of dropping out of school. It can be said that the students are mostly satisfied with the physical and social conditions of the school, but they think that the school is inadequate in academic terms. According to students' opinions, the factor that most causes school dropout is school failure. Within the scope of the results obtained, it was suggested that students should be more informed about formal education and open education and that physical and social conditions of schools in rural areas should be improved.

Keywords: High school, Open education high school, School dropout,

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez çalışmasının tek yazarı olduğumu, çalışmanın hazırlanma, veri toplama, veri analizi ve sunum olmak üzere tüm aşamalarında güvenilirliği zedeleyecek herhangi bir ihmal, saptırma, sahtekarlık veya intihal girişimlerinden uzak durduğumu ve bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; yararlandığım tüm kaynakları kaynakçada belirttiğimi; çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan intihal yazılım programı aracılığıyla kontrol edildiğini ve intihal içermediğini beyan ederim. Herhangi bir zaman diliminde bu beyana aykırı bir durumun ortaya çıkması halinde tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Tuğgöl Vacide ERASLAN

26/01/2024

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim boyunca desteğini ve bilgisini her daim benimle paylaşan, pandemi süreciyle başlayan ve dolayısıyla uzaktan yürüttüğümüz tez sürecinde her zaman yanımda olan, gün ve saat ayırt etmeden benden daha çok emek veren değerli danışman hocam Dr. Derya ATİK KARA'ya çok teşekkür ederim.

Veri toplama araçlarını geliştirirken değerli bilgi ve tecrübesini ve uzman görüşlerini benimle paylaştıkları için saygıdeğer Dr. Dilruba KÜRÜM YAPICIOĞLU ve Doç.Dr. Mehmet Fatih KARACABEY'e çok teşekkür ederim. Tezimin savunma sınavında jüri üyeleri olarak bulunmayı kabul eden değerli hocalarım Dr. Dilruba KÜRÜM YAPICIOĞLU ve Prof. Dr.Yelkin DİKER COŞKUN'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda katılımcı olmak için gönüllü olan ve bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan değerli öğrencilerime, çalışmam sürecinde okulda bana yardımcı ve destek olan tüm çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Eğitim hayatımda beni yalnız bırakmayan sevgili aileme ve her anımda yanımda olan değerli Eraslan ailesine teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak yüksek lisans eğitimi ve tez sürecimin her anında hem manevi desteğini esirgemeyen hem de bilgi birikimiyle bana destek olan ve vazgeçmeme hiçbir zaman izin vermeyen değerli eşim Metehan ERASLAN'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ..	1
1.1. Amaç	16
1.2. Önem	17
1.3. Sınırlılıklar	18
1.4. Tanımlar	18
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	20
2.1. Dünyada Okul Terki ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	20
2.2. Türkiye’de Okul Terki ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	24

3. YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırma modeli	29
3.2. Katılımcılar.....	30
3.3. Araştırma ortamı	32
3.4. Veri Toplama Araçları	34
3.4.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler	34
3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Gözlemler	38
3.5. Verilerin Analizi	40
3.5.1. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi.....	40
3.5.2. Yarı yapılandırılmış gözlemlerin analizi.....	40
3.6. Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik	40
3.7. Araştırmada Etik	41
3.8. Araştırmacı Rolü.....	41
4. BULGULAR	43
4.1. Okul Terki Eğilimi Olan ve Olmayan Öğrencilerin Okul Terki ve Açık Lise Konusundaki Görüşlerine Dair Bulgular	43
4.2. Okul Terki Eğilimi Olan ve Olmayan Öğrencilerin Kendine Yönelik Düşünceleri ve Yakın Çevresiyle İlişkisine Dair Bulgular.....	51
4.2.1. Öğrencilerin bireysel algılarına ilişkin görüşleri	51

4.2.2. Öğrencilerin okula karşı tutumlarına ilişkin görüşleri	53
4.2.3. Öğrencilerin arkadaş ilişkilerine yönelik görüşleri	55
4.2.4. Öğrencilerin çalışma hayatına ilişkin görüşleri	58
4.2.5. Öğrencilerin serbest zaman etkinliklerine ilişkin görüşleri.....	60
4.2.6. Öğrencilerin gelecek planlarına ilişkin görüşleri.....	61
4.2.7. Öğrencinin aile ilişkilerine yönelik görüşleri	63
4.3. Okul Terki Eğilimi Olan ve Olmayan Öğrencilerin Okul ve Sınıftaki Fiziksel, Sosyal, Akademik Çevre Hakkındaki Görüşlerine Dair Bulgular	65
4.3.1. Okulda ve sınıfta öğrenciye sunulan fiziksel çevre.....	66
4.3.2. Okulda ve sınıfta öğrenciye sunulan sosyal çevre.....	74
4.3.2.1. Okulda iletişim hakkındaki görüşler	74
4.3.2.2. Ders dışı etkinliklere ilişkin görüşler	79
4.3.2.3. Disiplin uygulamaları hakkındaki görüşler	81
4.3.3. Okulda ve sınıfta öğrencilere sunulan akademik çevre.....	85
4.3.3.1. Ders içi etkinlikler.....	86
4.3.3.2. Rehber öğretmen gerekliliği	88
4.3.3.3. Öğretmen değişikliği ve branş derslerinde öğretmen eksikliği hakkındaki görüşler	89
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	92

5.1. Sonuç	92
5.2. Tartışma	99
5.3. Öneriler	105
5.3.1. Uygulamalara yönelik öneriler	106
5.3.2. Araştırmalara yönelik öneriler	106
KAYNAKÇA	107
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. 1. Milli eğitim istatistikleri: Örgün öğretim.....	14
Tablo 3.1 Katılımcıların kişisel bilgileri	31
Tablo 3. 2. Görüşme veri çizelgesi.....	37
Tablo 3.3. Gözlem veri toplama çizelgesi.....	39

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Öğrencilerin okul terkine neden olan faktörler	3
Şekil 4.1. Okul terki ve açık lise düşüncesi- Hiyerarşik kod alt kod modeli.....	43
Şekil 4.2. Öğrencilerin kendilerine yönelik düşünceleri ve yakın çevresiyle ilişki- Hiyerarşik kod-alt kod modeli	51
Şekil 4.3. Okuldaki ve sınıftaki durum- Hiyerarşik kod alt kod modeli	64
Şekil 4.3.1. Okulun fiziksel çevresi- Hiyerarşik kod-alt kod modeli	66
Şekil 4.3.2. Okulun sosyal çevresi- Hiyerarşik kod alt kod modeli	74
Şekil 4.3.3. Okulun akademik durumu- Hiyerarşik kod alt kod modeli.....	86

KISALTMALAR DİZİNİ

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

1. GİRİŞ

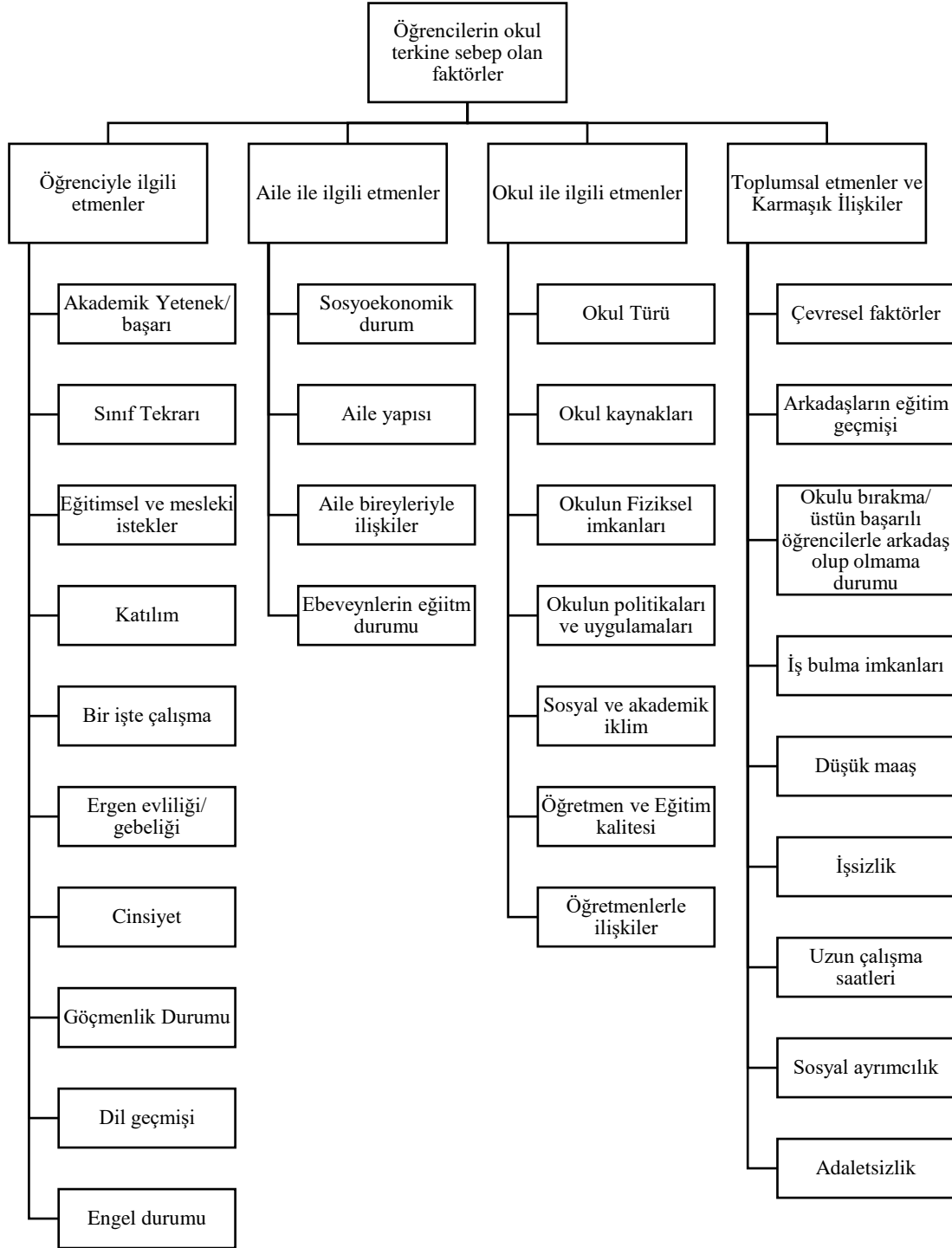
Okul terki, birçok ülkede ele alınan ve çözülmeye çalışılan bir problemdir. Bu problemi çözmeye çalışan ülkeler, okul öncesi eğitimi destekleyerek okula başlama yaşını olabildiğince erken yaşlara çekmeye ve bununla birlikte okula başlayan öğrencilerin de kesintisiz olarak ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite kademelerinde devam etmesini sağlamaya çalışmaktadır. Dekkers ve Claassen (2001, s. 341) okul terki, “eğitim öğretime devam eden bir öğrencinin çeşitli olumsuz nedenlerden dolayı içinde bulunduğu eğitim basamağını tamamlayamaması” olarak ifade etmiştir. Kaufman ve Chapman (2004, s.1) tarafından ise okul terki, “eğitim ve öğretime devam edememe ve işgücü piyasasına giriş gerekliliklerini karşılayamama” şeklinde tanımlanmıştır.

Ülkelerin eğitim sistemlerine bağlı olarak okul terki açıklamaları değişiklik göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaöğretim veya eşdeğer akreditasyona sahip bir diplomaya sahip olmayan; Kanada’da ortaöğretimi başarılı bir şekilde tamamlayamamış ve başka bir eğitim-öğretim veya mesleki eğitime kaydolmamış öğrenciler; Avustralya’da 12 yıllık zorunlu eğitimi tamamlamamış öğrenciler; İskoçya, Finlandiya ve İngiltere’de ortaöğretim diplomasına sahip olmayan ve eğitimde, iş hayatında, ya da mesleki eğitim alanında bulunmayan öğrenciler; Almanya’da ortaöğretimi resmi bir ortaöğretim diplomasına sahip olmadan bırakan öğrenciler; İzlanda’da 24 yaşını geçmiş ve ortaöğretim diplomasına sahip olmayan öğrenciler; Norveç’te ortaöğretimin son senesinden önce okulu bırakan veya seneyi tamamlasa da gerekli mezuniyet niteliklerini tamamlayamayan öğrenciler; Polonya’da ortaöğretim sürecini normal ya da belirlenmiş bir süre içerisinde tamamlayamayan öğrenciler; İspanya’da bir bakalorya (baccalaureate) veya meslek eğitimine kayıt olmuş ancak tamamlayamamış öğrenciler; İsviçre’de 18-24 yaş aralığında zorunlu eğitimi tamamlamamış ve başka bir eğitim programına da kaydolmamış öğrenciler okul terki kavramına dahil edilmektedir (Lamb vd., 2010). Türkiye’de ise, hukuki çerçevede yapılmış güncel bir okul terki tanımına ulaşılamamaktadır. Bunun sebebinin ise 12 yıllık eğitimin zorunlu olması ve bu süre içerisinde okul terkinin, yasal bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunu ortaya çıkarması dolayısıyla mevzuatta yer verilmediği düşünülmektedir(Gökşen vd., 2008). Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açıklanan Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim raporlarında 2014-2015 eğitim öğretim yılı itibarıyla açık öğrenimde bulunan öğrenciler hariç tutularak okullaşma oranları açıklanmıştır(MEB İstatistikleri, 2017). Bu noktada açık öğrenime geçiş yapmış

öğrencilerin de okul terki kapsamına alındığı anlaşılmakla birlikte, hala okul terkinin tanım ve kapsamının net olmadığı görülmektedir.

Okul terki, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de son yıllarda politik, ekonomik, sosyolojik ve eğitsel açılardan bilim insanları tarafından incelenmeye başlanmıştır. Türk milli eğitim sisteminde okul terkinin net bir tanımının olmamasıyla beraber, yurtdışı örnekleriyle kıyaslandığında, sınıfta kalma, geçme gibi yasal düzenlemelerin yorumlanmasıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Yurtdışında öğrenimine devam eden bir birey de okul terki kavramının içine dahil edilmektedir ve bu da karışıklıklara yol açmaktadır (Yorğun, 2022). Dolayısıyla Bakırtaş ve Nazlıoğlu’nun (2021) da belirttiği üzere okul terki kavramına, Türk eğitim sistemi içerisinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sınırları ve kriterleri belli olan ulusal bir tanım yapılması gerekmektedir.

Okul terki tanımının kavram açısından ülkeler için ne ifade ettiği ve bu kavramın içinin nasıl doldurulduğu, okul terkinin sebeplerini anlayabilmek, bu sebepler doğrultusunda da önleyici tedbirler almak açısından oldukça önemlidir. Eğitim-öğretim süreci içerisinde öğrencileri okul terkine iten birçok faktör ortaya çıkabilmektedir. Akla ilk olarak akademik başarısızlık gibi gözle görülür faktörler gelse de öğrencilerin okul terkine sebep olan faktörler oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Temel olarak faktörler öğrenciyle ilgili, aile ile ilgili, okul ile ilgili, toplumsal ve karmaşık ilişkiler olmak üzere beş grup altında incelenebilmektedir (De Witte vd., 2013). Bu faktörler Şekil.1.1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. 1. Öğrencilerin okul terkine neden olan faktörler (De Witte, Cabus, Thyssen, Groot, & Van den Brink, 2013)

Öğrenciyle ilgili faktörler, cinsiyet, yaş, etnik köken/ırk, göçmenlik durumu, dil geçmişi, akademik yetenek/başarı, sınıf tekrarı, eğitimsel ve mesleki istekler, katılım, bir işte çalışma, ergen evliliği/gebeliği, engel durumu gibi faktörleri içermektedir.

Cinsiyet değişkeninin okul terki üzerindeki etkisine yönelik yapılan çalışmalar birbirinden çeşitli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Alanyazında kız öğrencilerin okul terki riskinin, erkek öğrencilerden daha fazla olduğunu belirten çalışmalarla birlikte, (Goldschmidt ve Wang, 1999; Fulkerson ve Hedger, 1999; Croninger ve Lee, 2001; Rumberger R. W., 1995), erkek öğrencilerin okul terki riskinin fazla olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (Laird, 2006; Liu & Alison Zhou, 2009; Akhtar, 1996; Arslan, 2021; Stearns & Glennie, 2006; Wylie & Hunter, 1994). Dolayısıyla cinsiyet faktörünün etkisi coğrafi, kültürel ve ekonomik şartlara göre farklılık gösterse de genel bir yargıya varılması mümkün görünmemektedir.

Öğrencinin yaşıyla bağlantılı olarak okula geç başlamış olmak, sınıf tekrarı yapmış olmak veya bulunduğu sınıf düzeyinden yaşça büyük olmak da okul terki riskini etkileyen durumlardan biridir. Deschamps'ın çalışmasına göre (1992), 15 yaşından önce ortaöğretime başlayan öğrencilerde okul terki oranı %32.3 olmasına rağmen, 16 yaşından sonra ortaöğretime başlayan öğrencilerde bu oranın %68.3 olduğu görülmüştür.

Akademik başarı eksikliği de okul terkinin en büyük risk faktörlerinden biridir. Akademik başarısızlığın beraberinde getirdiği öğretmenlerle ilişkilerin iyi olmaması, motivasyon kaybı ve sınıf tekrarı gibi sonuçlar da okul terk riskini arttıran faktörlerdendir. Janosz ve arkadaşlarının (1997) çalışmasında, sınıf tekrarı, okula bağlılık ve akademik başarının okul terki riskini arttıran faktörler olduğu vurgulanmıştır. Sezgin ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında akademik başarısı düşük olan öğrencilerin eğitime devam etmeme ve okul terki gibi sorunlar yaşayabileceği sonucuna ulaşmıştır. Ogresta ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında da benzer şekilde düşük akademik başarının okul terki üzerinde rol oynadığı varılan sonuçlardandır. Lowder ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin okulu tamamlama oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. 1997 yılında yapılan çalışmanın sonuçları ile 2022 yılında yapılan çalışmanın sonuçları arasında da tutarlılık olduğu görülmektedir.

Derslere akademik olarak katılım sağlama ve okulda aktif bir rol oynamanın da okul terki riskini azalttığı belirlenmiştir. Emiroğlu ve Kurt'un (2023) çalışmasında öğrencilerin derse katılımının akademik başarıyı arttırdığı ve okul terki riskini azalttığı sonucuna varılmıştır. Archambault ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında da benzer

şekilde, lisedeki öğrenim sürecinin başından itibaren derse az katılım gösteren öğrencilerin okul terki riskinin yüksek olduğu görülmüştür. Okul terkinin bir sonuçtan çok bir süreç olduğunu ifade eden Rumberger ve Rotermund (2012), öğrencilerin okuldaki davranışlarının ve performanslarının okulda kalma veya terk etme kararını etkilediği sonucuna varmıştır.

Öğrencilerin eğitimsel ve mesleki isteklerinin karşılanmaması da öğrencileri okul terkine yönelten faktörlerdendir. Güngör'ün (2019) çalışmasında, okul yöneticileri öğrencilerin yetenek ve ilgilerine göre meslek lisesine gelmeyi seçmediklerini, bu doğrultuda da okulu sevediklerini ve bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Bununla beraber, Bayhan ve Dalgıç'ın (2012) çalışmasında okulu bırakan öğrencilerin tamamının dokuzuncu sınıf olduğu görülmüş; bu dönemin öğrencilerin geleceklerine yönelik mesleki ve eğitsel seçimler yaptıkları bir dönem olduğu ve öğrencilerin eğitim hayatına devam edip etmemeye de bu dönemde karar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Ergen evliliği ve gebeliği de okul terki için risk oluşturmaktadır. Grant ve Hallman'ın çalışmasına (2006) göre, kız öğrencilerin okul başarısı ve okulu terk etme potansiyeli öğrencinin gebe olma ihtimali ve çevresinde gebe öğrencilerin olmasıyla güçlü şekilde ilişkilidir. Bununla birlikte, genç kadınların çocuk bakımına erişimi de eğitime geri dönüp dönmeme durumunu etkilemektedir çünkü çocuğunun bakımından asıl sorumlu olan genç kadınların bu sorumluluğu diğerleriyle paylaşanlara göre eğitime geri dönme ihtimali oldukça düşüktür.

Topluluktan farklı etnik kökene sahip olan veya göçmen durumda olan öğrencilerin de okul terki riskinin yüksek olduğu yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur. Jordan ve arkadaşlarının çalışmasında (1996), bir okulda bulunan beyaz öğrencilerin okul terki oranının Afrika kökenli Amerikalı ve Latin Amerikalı öğrencilerden daha fazla olduğu görülmüştür. Buna benzer bir diğer araştırmada (Archambault vd., 2017), göçmen öğrencilerin hem daha kötü bir ekonomik durum hem psikolojik hem de okul ortamına uyum sorunu içerisinde olmasına rağmen, göçmen olmayan öğrencilere oranla daha az okul terkine eğilimli oldukları görülmüştür. Türkiye'de yapılan bir diğer çalışmada ise okulda bulunan Roman öğrenciler, diğer öğrencilerle karşılaştırılmış ve Roman öğrencilerin okul terki riskinin diğer öğrencilere göre yüksek olduğu tespit edilmiştir (Gürhan vd., 2022).

Topluluktan farklı bir dil geçmişine sahip bir azınlığın içinde bulunan öğrencilerin yüksek bir okul terki oranına sahip oldukları ortaya konmuştur. Dil geçmişi özellikle

sosyo-ekonomik dezavantaj ve akademik başarısızlıkla birleştğinde önemli bir risk faktörü haline gelmektedir (Steinberg vd., 1984). Yine etnik kimlik farklılığı ve dil geçmişinin bir araya gelmesi de okul terki riskini arttırmaktadır. Ortaöğretimin birinci ve ikinci yılında siyahi öğrencilerin, son yılında da İspanyol kökenli öğrencilerin okul terki riskinin beyaz öğrencilerden yüksek olduğu Kim ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında ulaşılan sonuçlardandır.

Okul ile aynı zamanda bir işte çalışmanın da okul terki riskini arttırdığı yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Pallas'ın çalışmasında (1984), okulu terk etmiş öğrencilerin bir işte çalışma oranının yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde, Johnston ve arkadaşları (1986) çalışmasında, beyaz erkek katılımcıların %25'inden fazlasının okul terki sebebinin bir iş teklifi almaları ve kabul etmeleri olduğu görülmüş, erkek katılımcıların %20'den fazlasının da aile ekonomisini desteklemek için okulu bıraktıkları saptanmıştır. Arslan'ın (2021) çalışmasında bir işte çalışan öğrencilerin okul terki riskinin yüksek olduğu görülmüştür. Köse (2014)'nin ve Girgin (2016)'in çalışma sonuçlarında da bir işte çalışan öğrencilerin devamsızlık yaptığı ve fazla devamsızlığın okul terkiyle sonuçlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Okul terki riskini arttıran bireysel faktörlerden biri de engellilik durumudur. Blackorby ve Wagner'in (1996) çalışmasına göre, engelli öğrencilerin okulu bırakma oranı engelli olmayan öğrencilerin iki katıdır. Okul katılımı ve kısıtlayıcı eğitimsel yerleştirme bu konuda ağırlıklı olarak kendini göstermektedir. Okul katılımında, yapılan çalışmalara göre okula bilişsel, davranışsal ve duygusal olarak katılım göstermemek engelli öğrenciler için güçlü bir okul terki yordayıcısıdır (Foreman-Murray vd., 2022).

Ailevi faktörler, sosyoekonomik durum, aile yapısı, aile bireyleriyle ilişkiler, ebeveynlerin eğitim durumu gibi faktörleri içermektedir. Düşük sosyoekonomik durumun, öğrencinin okul terki riskini arttırdığı saptanmıştır (Ingrum, 2006). Bununla birlikte, ebeveynlerin gelir durumu ve eğitim düzeyi öğrencilerin eğitimini desteklemek için yapacakları harcamaları da etkilemektedir, bu değişkenler de dolayısıyla okul terki riskini etkilemektedir (Rumberger, 2001). Emiroğlu ve Kurt'un (2023) çalışmasında ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim durumu gibi faktörlerin okul terki riski taşıdığı görülmüştür. Yıldırım ve Koyuncu'nun (2022) çalışmasında da ebeveynlerin ilgisizliği, aile içi şiddet, yetersiz ekonomik durum ve anne-babanın eğitim durumu okul terki riskini etkileyen ailevi faktörlerin başında gelmektedir.

Öğrenci ve aile arasındaki iyi ilişkilerin de öğrencinin okul terki riskini azalttığı bilinmektedir. Öğrencinin başarısını destekleyen, okuldaki durumunu sürekli takip eden, duygusal olarak destek veren, bağımsız bir şekilde karar vermesine izin veren ebeveynlerin çocuklarının okulu terk etme riski bu durumun aksi olan ebeveynlerin çocuklarına oranla daha düşüktür (Astone & McLanahan, 1994). Ayrıca yine Astone ve McLanahan'ın çalışmasına göre ebeveynlerin boşanmış olması ve tek ebeveynle yaşama durumu üvey ebeveynlere sahip olma durumları da öğrencinin başarısını ve okul terki riskini etkilemektedir. Tek ebeveynle yaşayan veya üvey aileye sahip olan öğrencilerin örgün öğrenime devam etmesi, boşanmamış ve birarada yaşayan bir aileye sahip olanlara göre daha az muhtemeldir.

Okul ile ilgili faktörler okul türü, kaynakları, fiziksel imkanları, politikaları ve uygulamaları, sosyal ve akademik iklim, öğretmen ve eğitim kalitesi, öğretmenlerle ilişkiler gibi faktörlerden oluşmaktadır. Türkiye'de okul terkinin en fazla meslek liselerinde olduğu MEB ve UNICEF'in raporunda sunulmuştur (Öğülmüş, 2013). Balfanz ve Legters'in (2004) çalışmasında öğrencinin devam ettiği okulun okul terkinin doğrudan belirleyicisi olduğu sonucuna varılmıştır. Christle ve arkadaşlarının (2007) çalışmasına göre de okula devam durumu, kuralların ihlali, uzaklaştırma cezası oranları okul terki riskiyle doğrudan ilişkilidir. Taş ve arkadaşlarının (2013) meslek lisesinde öğrenim gören ve okulu terk eden bireyler üzerindeki çalışmasının sonuçları incelendiğinde, öğretmenlerin, okul arkadaşlarının ve okul yönetiminin tavırlarının okul bırakma sürecine ciddi bir katkısı olduğunu saptanmıştır. Öğretmenlerin ve okul yönetiminin öğrencileri okul dışına itmesi, okula devam etmeye dair cesaretlerini kırması, disiplin uygulamalarıyla okuldan soğutması gibi durumlar da öğrencilerin okul terkine eğilimini doğrudan arttırmaktadır (Stearns ve Glennie, 2006). Lessard'ın (2010), Fortin'in (2004) çalışmasından aktardığı üzere sınıf içerisindeki düzen, organizasyon ve öğrenci-öğretmen ilişkisi okul terkinin yordayıcılarından olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu durumu destekler şekilde, okulu bırakmış bireylerin öğretmenlerle negatif ilişkilere sahip olma ve öğretmenlerinden destek almamaya eğilimli oldukları görülmüştür (Lessard vd., 2014). Öğretmenlerin kalitesi ve okulun yüksek beklentili olması ve destekleyici olması da öğrencilerin okul terki düşüncesini etkilemektedir (Christle vd., 2007). Eğitimin kalitesi, aitik hissi ve okul memnuniyeti arttıkça okul terki oranının azaldığı Magen-Nagar ve Shachar'ın (2016) çalışmasında ortaya çıkan sonuçlardandır. Okul imkanlarının yetersizlikleri de okul terki riskini artırmaktadır. Kırsal bölgelerde eve yakın bir okulun

olmaması, okul olsa da kaliteli eğitimin olmaması, kız öğrenciler için tuvalet imkanları ve mahremiyetin olmaması okul terki bazı bölgelerde zorunlu hale getirmektedir (Maithly ve Saxena, 2008).

Toplumsal ve karmaşık ilişkilerle ilgili faktörler ise, çevresel faktörler, arkadaşların eğitim geçmişi, okulu bırakma veya üstün başarılı öğrencilerle arkadaş olup olmama durumu, iş bulma imkanları, düşük maaş, işsizlik, uzun çalışma saatleri, sosyal ayrımcılık, adaletsizlik gibi başlıkları içermektedir.

Arkadaş çevresi okul terki riskini iyi ya da kötü anlamda etkilemektedir. Zorbalık yapanların ve zorbalığa uğrayanların okul terki riskinin yüksek olduğu görülmüştür. Güvenli bir çevrede bulunmama, asosyal davranışlara sahip olma gibi sosyal çevrenin dezavantajlı olması da okul terki riskini artırmaktadır (Özgül, 2015; Zorbaz ve Özer, 2020). Okul terki, Dupéré ve arkadaşları (2021) tarafından sosyal bulaşıcı olarak nitelendirilmiştir. Bunun sebebi okulu bırakan ergenlerin, okulu bırakan akranlarıyla arkadaş olma eğiliminde olduklarının görülmüş olmasıdır. Özdemir ve arkadaşları (2009) da öğrencinin içerisinde bulunduğu toplumsal çevrenin ve arkadaş ortamının okul terkine neden olduğu sonucuna varmıştır. Branson ve arkadaşlarının (2013) çalışmasında okulu bitirmeyen arkadaşlara sahip olma, ait olduğunu hissetmeme ve okulda bağı olan kimsenin olmama durumu okul terki riskini arttıran faktörlerdendir.

Ekonomik sorunlar, okul terki riskini de beraberinde getirmektedir. Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre (Maithly ve Saxena, 2008), erkek öğrencilerin %31'i, kız öğrencilerin ise %13'ü okulu finansal problemlerden dolayı bıraktığını belirtmiştir. Yüksek işsizlik oranına sahip bölgelerde, öğrencilerin iş bulmayı okula tercih etmesinin sebebinin okulda geçirdikleri sürede iş bulma ihtimallerinin azaldığını düşünmesidir. Stearns ve Glennie'nin (2006) çalışmasında, 17 yaşındaki öğrencilerin okulu bırakmaya 18 yaşındaki öğrencilerden daha eğilimli oldukları görülmüştür. Düşük gelirli bir topluluğun içerisinde bulunma, aile ve bireysel geçimi sağlamak için çabuk kazanç sağlamaya odaklanmanın da okul terkine neden olan faktörlerden olduğu görülmüştür (Branson vd., 2013).

Sosyal ayrımcılık ve adaletsizliğin de okul terki kararında etkili olduğu görülmüştür. De Witte ve arkadaşlarının (2013) çalışmasında yirmi saatten fazla çalışma saatinin olduğu, ırk ve etnik kökenlere göre ayrımcılığın yapıldığı, adaletsizliğin olduğu yerlerde, tehlikeli olarak görülen mahallelerde okul terki riski yüksektir. Suç oranının yüksek olduğu, toplumdan olumlu bir çıkış noktasının olmadığı ve olumlu bir rol modelin

olmadığı çevrelerde de okul terki riskinin yüksek olduğu ortaya konmuştur (Branson vd., 2013).

Okul terkine yol açan faktörler, çeşitli okul terki modelleriyle de açıklanmaya çalışılmıştır. Battin-Pearson (2000) ve arkadaşları okul terkiyle ilgili demografik faktörler, aile, akran, okul ile ilgili faktörler, davranış problemleri ve akademik faktörleri de içeren beş model ortaya koymuşlardır. Bunlardan biri Akademik Arabuluculuk Teorisi (Academic Mediation Theory)'dir. Teori, düşük akademik başarının genellikle okul terkine giden sürecin en güçlü ipuçlarından olduğunu savunmaktadır. Anormal arkadaşlık ilişkileri, aile sosyalleşmesi, yapısal özellikler gibi diğer değişkenler yalnızca düşük akademik başarı üzerindeki etkileri nedeniyle okul terki ile ilişkilendirilmektedir.

Genel Uyumsuzluk Teorisi (General Deviance Theory) ise uyumsuz davranış ve okul terki oranı arasında ilişki olduğunu savunmaktadır. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar uyuşturucu ve sigara kullanımının okul terki ihtimalini artırarak doğrudan etkilediği, diğer yandan ergen gençlerdeki erken cinsel aktifliğinde akademik başarısızlığa etki eden bir faktör olduğu saptanmıştır. (Ellickson, 1998; National Research Council, 1987; Krohn vd.,1995). Alkol, sigara ve uyuşturucu kullanımı gibi alışkanlıklara sahip bireylerin de okulu bırakma ihtimalinin diğerlerine kıyasla yüksek olduğu saptanmıştır. Bunlarla beraber bir suça karışma, tutuklanma, yasaklı madde kullanımı gibi negatif deneyimlere sahip bireylerin okulu bırakma riskinin böyle bir deneyimi olmayanlara kıyasla dört kat fazla olduğu görülmüştür (Townsend vd., 2007; Lansford vd., 2016).

Uyumsuz Akran İlişkileri Teorisi (Deviant Affiliation Theory) arkadaşlık ilişkilerinin ve arkadaş davranışlarının akranları ve hatta akademik başarıyı da etkilediğini öne sürmektedir. Öğrencinin içinde bulunduğu sosyal ortam arkadaşlarıyla olduğu kadar ailenin de içinde bulunduğu bir örüntüdür. Bu noktada da Zayıf Aile İlişkileri Teorisi (Poor Family Socialization Theory) çocuk yetiştirmede ailelerin ilk ve en temel sosyalleşme kurumu olduğunu, dolayısıyla, akademik başarı ve okul başarısı da dahil olmak üzere sonraki yaşam için çok önemli temellerin ve deneyimlerin çoğunu sağladıklarını öne sürmektedir. Dolayısıyla öğrencinin okulu bırakma ihtimalinin aslında çok erken zamanlarda bir ihtimal haline geldiği ortaya çıkmaktadır (Rumberger, 1983).

Battin-Pearson modellemelerinin sonuncusu olan Yapısal Özellikler Teorisi (Structural Strains Theory) cinsiyet, sosyoekonomik durum, etnik köken gibi özelliklerin okul terki üzerinde belirleyici etkisi olduğunu savunmaktadır. Örneğin erkek öğrenciler

içerisinde, düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin okul terki ihtimalinin diğerlerine kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Afrikalı Amerikalı ve Latin Amerika kökenli öğrencilerin de okul terki riskinin Avrupalı Amerikalı öğrencilere göre daha fazla olduğu ortaya konmuştur (Chavez, vd., 1989).

Battin-Pearson ve arkadaşlarının geliştirdiği modellerin yanı sıra birçok farklı okul terki modeli bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Öğrenci Etkileşim Modeli'nde (Student Engagement Model) aktif katılım, adanmışlık ve tam konsantre, etkileşimi meydana getirmektedir. Günlük aktiviteler esnasında farklı seviyelerde etkileşim sağlanmaktadır. Ancak eğitim süreci esnasında etkileşimin önemi yadsınamaz bir gerçektir ve etkileşim öğrenciyi okula bağlayan bir olgudur (Newman vd., 1992).

Okul terki ile ilgili bir başka model olan Gelişimsel İşlemsel Modeli'ne göre, daha sonraki deneyimleri sürekli olarak etkileyen önceki deneyimlerin önemi vurgulanmaktadır (Sameroff, 2009). Bu model, okulu bırakmaya giden sürecin bir çocuğun hayatının erken dönemlerinde başladığını öne sürmektedir; bu nedenle, bu sorunla mücadele çabaları mümkün olduğunca erken başlamalıdır. Gelişim bütünsel ve dinamik bir süreçte gerçekleşmektedir, dolayısıyla müdahale ne kadar erken olursa okul terkinin önüne geçmek o kadar kolay olacaktır (Jimerson vd., 2000).

Finn (1989)'in öne sürdüğü Yılgınlık-Özgüven Modeli ise okulların yıkıcı davranışlar ve çocuk suçluluğu üzerindeki etkilerini açıklamak için kullanılmakla beraber okul terkini anlamak için bir bakış açısı sunmaktadır. Yaygın bir paradigmaya göre, düşük okul performansı kendini yetersiz görme ve sonucunda içinde bulunduğu ortama karşı çıkmaya yol açmaktadır. Bachman, O'Malley ve Johnston (1978)'in dokuz yıllık çalışmasına göre, okulu terk eden öğrencilerin ortalama genel özgüven düzeyini, diğer gruplardan tutarlı bir şekilde daha düşük olduğu sonucuna varmışlardır. Katılım-Özdeşim Modeli ise, okulla kurulan bağın önemini ve bu bağ kurulamadığında okul terki de dahil olmak üzere sorunlu davranış potansiyelinin arttığını vurgulamaktadır. Bağlılık, öğrenmeye bağlılık ve bir mekâna bağlılık olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır (Firestone ve Rosenblum, 1988). Okul, öğrenciler tarafından sadece derslere girilen bir yer olarak değil, aynı zamanda arkadaşlarla vakit geçirilen, ders dışı aktiviteler yapabildikleri bir yer olarak görülmektedir. Öğrencinin bu tür etkinliklere katılımı, özgüveni, arkadaşlarıyla iyi ilişkileri, okula bağlılıkları okul terki kararında önemli rol oynamaktadır.

Anlatılan modellerin aksine okul terkinin ortaya çıkma sebeplerine dair tek bir noktaya odaklanmadan bunu bir süreç olarak ele alan Kavramsal Model bu özelliğiyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Rumberger ve Lim'in (2008) okul terki üzerine 25 yıl süresince yapılmış çalışmaları incelediği ve bu doğrultuda geliştirdiği modele göre, öğrencinin mezun olana kadar okula devam etmesine sebep olacak tek bir faktörden bahsetmek imkansızdır. Öğrencilerin kendisi bir dizi sebep sayabilirken, alanyazın da aynı şekilde birtakım faktörler öne sürmektedir. Okul terki kararı, okulda meydana gelen herhangi tek bir olay üzerine alınmamaktadır. Okul terki bir sonuçtan daha çok bir süreci ifade etmektedir ve uzun süreli araştırmaların da gösterdiği üzere, bu süreç okul öncesi veya ilkököl yıllarına kadar uzanabilmektedir. Dolayısıyla okul terkini önlemek için alınacak tedbirlerin de eğitim öğretim sürecinin en başına kadar gitmesi gerekmektedir.

Rumberger ve Lim'in (2008) geliştirdiği Kavramsal Model'de okul terki, bireysel ve kurumsal faktörler olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Bireysel faktörler kendi içerisinde akademik başarı seviyesini dikkate alan Eğitim performansı, Okul içi ve dışındaki davranışlarla birlikte öğrencinin sosyal aktivitelere katılımını içeren Davranışlar, öğrencinin inançları ve sahip olduğu değerlerin okul terki ile ilişkisini esas alan Tutumlar ve demografik özelliklerle öğrencinin geçmişte yaşadıklarına bağlı olan Geçmiş Deneyimler başlıkları altında incelenmiştir. Kurumsal faktörler ise daha çok çevrenin öğrenci üzerinde oluşturduğu etkiden yola çıkarak okul terkinin sebeplerini ortaya koymaktadır. Bu hususta ilk başlığı da Aile oluşturmaktadır. Nitekim aile yapısı, ailenin sahip olduğu kaynaklar ve aile alışkanlıkları, öğrencinin okul terki kararını etkilemektedir. İkinci faktör ise öğrencinin eğitim hayatı boyunca ailesinden sonra en fazla vakit geçirdiği Okul'dur. Öğrencinin kendisi ve ailesi ile ilgili faktörler okul terki oranlarının %80'ini oluştursa da %20'lik bir kısım da okul ile ilgili faktörlerden meydana gelmektedir. Okuldaki öğrenci profili, okulun sahip olduğu kaynaklar, yapısal özellikler, politikalar ve uygulamalar okul ile ilgili faktörleri oluşturmaktadır. Son olarak ise Toplumsal Özellikler okul terkinin sebepleri noktasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Toplumun sahip olduğu nüfus özellikleri de öğrencilerin okul terki oranını etkilemektedir. Düşük sosyoekonomik durumun okul terki üzerinde doğrudan bir negatif etkisi bulunmamasına rağmen, yüksek sosyoekonomik bir çevrede öğrenim gören bir öğrencinin okulu bırakma olasılığı daha düşüktür. Bunun sebebi de yüksek sosyoekonomik bir çevreye sahip olan öğrenci toplumsal kaynaklar ve çevredeki yüksek sosyoekonomik rol modeller açısından daha zengindir.

Bahsi geçen okul terki model ve teorileri konu ile ilgili uluslararası alanda yapılmış birçok çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Diğer yandan okul terkiyle ilgili yine uluslararası alanda yapılmış istatistiksel çalışmalar da bulunmaktadır. Nitekim dünya genelindeki okul terki oranları incelendiğinde, 2020 yılında 16-24 yaş arası bireyler arasında iki milyon öğrencinin okulu bıraktığı görülmüştür. Etnik kökenler göz önüne alınarak okul terki oranlarına bakıldığında ise, %7,4 ile en yüksek oran İspanyol kökenli öğrencilere aittir. İspanyol kökenli öğrencilerin % 4,8 ile beyaz öğrenciler, %4,2 ile siyahi öğrenciler ve %2,4 ile Asya kökenli öğrenciler takip etmektedir. Dünya genelinde okul terki oranı 2010'da %7,4 iken, 2020'de bu oran %5,3'e düşmüştür. Bu düşüş içerisinde tüm etnik kökenlerdeki okul terki oranı değil; yalnızca İspanyol ve siyahi kökenli öğrencilerin okul terki oranı düşmüştür. Fakat beyaz ve Asya kökenli öğrencilerin okul terki oranı ise 2010 oranından ölçülebilir şekilde farklılık göstermemiştir. Okul terki oranlarında cinsiyet ele alındığında ise, erkek öğrencilerin okul terki oranının (%6,2) kız öğrencilerin okul terki oranından (%4,4) yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyetler arası bu farklılık özellikle İspanyol kökenli ve siyahi öğrenciler arasında oluşmuştur; beyaz, Asya kökenli ve diğer etnik kökenli öğrenciler arasında belirgin bir farklılığa rastlanmamıştır (National Center for Education Statistics, 2022)

Okul terkini önemli bir problem olarak ele alan ülkelerden biri de ABD'dir. Yapılan bir araştırmada (Rumberger & Ah Lim, 2008), 2004 yılı verilerine göre ABD'de okul terkinin en fazla olduğu grup akademik olarak başarısız öğrencilerden oluşturmaktadır. Ortaöğretim öğrencilerinin %25'i okulda başarısız olmuşlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, 9.sınıf öğrencilerinin yaklaşık %50'sinin okulu bıraktığı ortaya çıkmıştır. Okulu bırakan öğrencilerin yüksek işsizlik, düşük gelir, yetersiz beslenme imkanları, yüksek suç oranı gibi olumsuzluklarla topluma geri döndüğü ve bu bireylerin maliyetinin oldukça yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Dünyadaki tüm örnekleri gibi okul terki Türkiye'de de büyük bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası raporlarda Türkiye'deki okul terki oranının çok yüksek olduğu görülmektedir. 2011 AB İlerleme Raporu'nda Türkiye'deki eğitimin birçok alanda AB kriterlerine uygunluk oranının arttığı; fakat okul terki açısından hala AB ortalamasının çok üstünde olduğu ifade edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2011). 2012 İlerleme Raporu'nda ise, ortaöğretime kayıt oranlarının %67,4'e ulaştığı, erkek ve kız öğrenciler arasındaki kayıt oranı farkının %2,5 oranında azaldığı ve kız öğrenciler başta olmak üzere tüm öğrencilerde kayıt oranının artırılmasına yönelik çalışmaların olduğu

ancak bu çalışmalara rağmen okul terkinin önemli bir problem olmaya devam ettiği belirtilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2012). European Statistics verilerine göre ise, Türkiye’de 18-24 yaş arasındaki bireylerde okul terki oranı %36 olarak ifade edilmiştir (Eurostat, 2020). Bu oranın diğer Avrupa Birliğine ye ve üyeliğe aday ülkelerle kıyaslandığında oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2006-2007 eğitim ğretim yılından itibaren yayınlamış olduğu, Milli Eğitim İstatistiklerinde rgn eğitimi terk eden ğrenci sayısı net olarak belirtilmemekle beraber açık öğretimde okuyan ğrenci sayısının bilgisi verilmektedir. Bu bilgiler incelendiğinde, 2006 yılından 2017 yılına kadar açık ğretim lisesinde okuyan öğrencilerin oranında düzenli bir artış gözlemlenmektedir. 2017-2021 yılları arasında bu artışın durduğu ve hatta küçük bir oranda olsa da azaldığı görülmektedir. Ancak 2023 yılına gelindiğinde %29,6’ya varan bir oran karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, 16 yıllık süreçte öğrencilerin herhangi bir sebeple örgün ğretimi terk ederek açık ğretim lisesini tercih etme oranı üç kat kadar atmıştır.

Tablo 1.1. Milli eğitim istatistikleri: Örgün öğretim

Yıllar	Toplam Ortaöğretim Öğrenci Sayısı	Açık Öğretimde Okuyan Öğrenci Sayısı	Açık Öğretimde Okuyan Öğrencilerin Toplam Öğrenci Sayısına Oranı
2006-2007	3.386.717	353.896	%10,4
2007-2008	3.245.322	334.146	%10,2
2008-2009	3.837.164	508.042	%13,2
2009-2010	4.240.139	601.038	%14,1
2010-2011	4.748.610	778.213	%16,3
2011-2012	4.756.286	940.268	%19,7
2012-2013	4.995.623	1.014.409	%20,3
2013-2014	5.420.178	1.306.994	%24,1
2014-2015	5.691.071	1.470.434	%25,8
2015-2016	5.807.643	1.536.135	%26,4
2016-2017	5.849.970	1.554.938	%26,5
2017-2018	5.689.427	1.395.621	%24,5
2018-2019	5.649.594	1.389.937	%24,6
2019-2020	5.630.652	1.361.167	%24,1
2020-2021	6.318.602	1.452.331	%22,9
2021-2022	6.543.599	1.566.255	%23,9
2022-2023	6.789.681	2.009.480	%29,6

(MEB 2006-2023 yılları arasında yayınlanan Milli Eğitim İstatistiklerinden alınmıştır.)

Millî Eğitim Bakanlığı'nın uluslararası bir kuruluş olan UNICEF ile hazırladığı (2013) "Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu" isimli çalışmada, çeşitli üniversitelerde görev yapan akademisyenler, okul terkinin kapsamlı bir şekilde ele almış ve çözüm önerileri hazırlamıştır. Hazırlanan bu rapor, okul terki probleminin ülkemizde ciddiye alındığının ve çözülmeye çalışıldığının bir göstergesidir. Raporda, toplam 15 farklı ilde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinden veri toplanmıştır. Sonuç olarak, sınıf tekrarı,

devamsızlık ve okul terkini önlemenin yolu yine okul sisteminin kendisi olarak tespit edilmiştir. Gerekli yasal düzenlemelerin MEB tarafından demokratik bir şekilde yapılması, ilgili personellere sistematik eğitimler verilmesi, örnek ve uygulamalar geliştirilerek tüm eğitim birimleri arasında bir ağ oluşturulması gerekliliği raporda sunulmuştur. Bunun yanı sıra, yerel yönetimler, medya kuruluşları gibi toplumun tüm kurumlarının da sorunun çözümü noktasında sosyal ve kültürel etkinliklere dahil edilerek, öğrencilere verilen bilgilerin teorik düzeyden çıkarılması ve iş yerlerinde pratiğe dönüştürülmesi tavsiye edilmiştir.

Türkiye’de zorunlu eğitim 1997 yılında 8, 2012 yılında da 4+4+4 sistemiyle beraber 12 yıla çıkarılmıştır. Zorunlu eğitim süresinin arttırılması, okullaşma oranını arttırma çabalarının göstergelerinden biri olmuştur. Buna rağmen, kız çocuklarının okutulmasına sıcak bakılmaması, akademik başarısı düşük öğrencilerin okula devam etmek istememesi, okul ve okul çevrelerindeki imkân yetersizliği, toplumun eğitim beklentisinin düşük olması gibi sosyokültürel öğeler bu çabaların önünde engel oluşturmuştur (Öğülmüş vd., 2013).

2023 yılında okul terki ve açık öğretim lisesine geçiş konusunda yeni yapılan düzenlemelerle birlikte, açık öğretime geçiş için belirli kriterler belirlenmiştir. Önceki yıllarda tamamen öğrenci ve velinin isteğine bağlı olarak gerçekleşen açık öğretim lisesine geçiş işlemi, yeni yönetmelikle birlikte öğrencinin engel veya özel gereksinim raporu bulunması, anne baba vefat durumu, devletin koruma durumunda bulunması, şehit veya gazi çocuğu olması, milli sporcu olması, tutuklu ve hükümlü olması, sağlık kurulu raporuna göre Öğrenci Nakil ve Geçişlerine Esas Teşkil Eden Hastalıklardan mustarip olması, evde veya hastanede öğrenim görmesi, bakanlıkça mazeretinin uygun görülmesi ve örgün ortaöğretim kurumlarında okuma hakkını kaybetmesi şartlarından birine bağlanmış ve bunların dışında kalan öğrencilerin örgün ortaöğretim kurumlarından açık öğretim liselerine geçiş yapamayacakları belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2023).

Açık öğretim lisesine geçiş için belli kriterler getirilmesi ve her isteyen öğrencinin açık öğretim lisesine geçiş yapamaması okul terkinin Millî Eğitim Bakanlığı’nın da istemediği bir durum olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu istenmeme durumunun birçok sebebi bulunmaktadır. Bu sebepler ekonomik, toplumsal ve bireysel sebepler olarak çeşitlenmektedir. Mevcut toplum düzeni içerisinde ekonomik ve sosyolojik açıdan birey olarak var olmak çoğu zaman ortaöğretim ve üzeri eğitim düzeyinde mezun olmayı gerektirmektedir. Okulu bırakmayı tercih eden öğrencilerin çoğunluğu bu kararlarını

ortaöğretim süresi içerisinde uygulamaya koymaktadırlar. Özellikle 10.sınıf düzeyi oldukça kritik bir nokta olarak araştırmalarda ortaya çıkmaktadır (Battin-Pearson, vd., 2000; Claus & Quimper, 1991; Schwartz, 1995). Ortaöğretimi yarıda bırakan bireyler, ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu bireylere kıyasla daha düşük yaşam kalitesi ve daha düşük gelir düzeyine sahip olmaktadır. Ortaöğretim diploması almadan okulu bırakan öğrencilerin, yoksulluk, işsizlik ve sosyal umutsuzluk döngüsüne yakalanmış yetişkinler olmaları muhtemel görünmektedir (Kortering vd., 1997).

Ekonomik boyutun yanı sıra okul terki, suç oranlarının, topluma uyumsuz davranışların ve maddi kayıpların artmasına sebep olduğundan, toplumsal bir problem haline de gelmektedir. ABD’de yer alan hapishanelerdeki mahkumların yaklaşık %50’sinin okulu bırakmış kişilerden oluşması da buna kanıt oluşturur niteliktedir (Cassel, 2003). Okul terki kişisel gelişim boyutunda ele alındığında ise karşımıza farklı sonuçlar çıkmaktadır. Okulu erken bırakan bireyler yetişkin hayatına olması gerekenden erken atılmakta, bu da ileri dönemki yaşamlarında problemlere yol açmaktadır. Ergenlik dönemindeki bireyler, eğitim sürecinde ne kadar fazla zaman geçirirse, yetişkin hayatındaki zorluklarla yüzleşmeye de o kadar hazır hale gelmektedir. 14-18 yaş aralığındaki gelişim sürecini mümkün olduğu kadar okulda geçirmek bireyin gelişimi için oldukça önem taşımaktadır (Battin-Pearson, vd., 2000). Dolayısıyla, okul terki hem bireylerin kendi hayat kalitesi açısından, hem de toplum sağlığı ve kaynakları açısından önemli derecede sorun oluşturmaktadır.

1.1. Amaç

Bu araştırmanın amacı, İç Anadolu bölgesinde yer alan bir şehirdeki Anadolu lisesinde öğrenim gören, okul terki eğilimi olan ve olmayan öğrencilerin kendileri, yakın çevre, okul hayatı ve okul terki hakkındaki düşüncelerini anlamaktır. Bu amaca yönelik aşağıdaki araştırma sorularından yararlanılmıştır:

1. Okul terki eğilimi olan ve olmayan öğrencilerin okul terki ve açık lise konusundaki görüşleri nasıldır?
2. Okul terki eğilimi olan ve olmayan öğrencilerin kendine yönelik düşünceleri ve yakın çevresiyle ilişkisi nasıldır?
3. Okul terki eğilimi olan ve olmayan öğrencilerin okul ve sınıftaki fiziksel, sosyal, akademik çevre hakkındaki görüşleri nasıldır?

1.2. Önem

Hem ülkemizde hem de dünyada, her yıl yüzlerce öğrenci ortaöğretim kademesini tamamlamadan okuldan ayrılmaktadır. MEB ve UNICEF iş birliği ile hazırlanan rapora göre (Öğülmüş ve diğerleri, 2013), 2012-2013 eğitim ve öğretim yılında 15 ildeki okulu terk eden öğrencilerin dağılımı şu şekildedir: %63,8 dokuzuncu sınıf; %19 onuncu sınıf; %10,3 on birinci sınıf; %2,8 on ikinci sınıf. Bu sonuçlara göre en yüksek okul terki oranı dokuzuncu sınıf düzeyine aittir. Bunun sebebinin de liseye uyum sağlayamama olduğu söylenebilir. Okul terki yüzdeler oranlarından da anlaşılacağı üzere sınıf seviyesi ilerledikçe ve öğrenciler uyum sağladıkça terk oranı önemli ölçüde azalmaktadır. Okulu terk eden bireyler sadece bireysel değil toplumsal ve ekonomik problemlere de yol açmaktadır. İstatistiklere göre ortaöğretim mezunları, okulu terk edenlere kıyasla %70 daha fazla gelir elde etmektedir (Carnevale, 1998). Bu gibi ekonomik sonuçların yanı sıra okul terki, yalnız ebeveynlik, suça yönelme gibi toplumsal problemleri de beraberinde getirmektedir (Schargel & Smink, 2001). Okul terki, birçok farklı okul terki modeli ve teorileri üzerinden incelenmiştir. Bu modellerde bireyleri okul terkine götüren sebepler konusunda ortaya çıkan ortak noktalar olduğu görülmektedir. Bunlar, akademik başarı, ilgi/istek, uyum durumu, ekonomik durum, varoluşsal nitelikler gibi öğrencinin sahip olduğu bireysel özellikler; ebeveynlerle ilişkiler, aile eğitim durumu, kardeşlerle ilgili özellikler gibi aile ile ilgili nitelikler; okul ve öğretmenlerle ilgili nitelikler ve son olarak da toplum ve çevreyle ilgili nitelikler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla, ortaöğretim öğrencilerinin okul terki nedenlerini incelerken öncelikli olarak bu noktalara odaklanılması gerekmektedir. Bu araştırmada bu model ve teorilerin ön gördüğü şekilde, fiziksel ortama ilişkin gözlemler ve öğrencilerle görüşmeler yapılarak bireysel, ailevi, okul ve toplumsal duruma ilişkin verilerin elde edilmesi ile okul terki nedenleri ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Okul terkinin ciddi bir problem olarak ele alınması, bu konuda bilimsel araştırmalar yapılması ve bu doğrultuda okul terkinin önlenmesi için çözüm önerileri geliştirilmesi ülkenin toplumsal ve ekonomik anlamda refah seviyesinin yükselmesinde oldukça önem arz etmektedir. Okul terki oranlarının azaltılması ve bireylerin eğitim seviyelerinin artması daha bilinçli bir toplumun oluşumuna katkı sağlayacaktır. Ülkemizdeki açık öğretim lisesi öğrenci sayıları göz önüne alındığında, öğrencilerin okulu bırakma sebeplerinin anlaşılabilmesi ve var olan problemlere çözüm bulunabilmesi için yapılacak olan bilimsel araştırmalar bu konuya ışık tutmaktadır. Özellikle de ülkemizin farklı bölgelerinde öğrenim gören öğrencilerin farklılaşan okul

terki sebeplerinin ortaya çıkarılması ve daha etkili olabilecek bölgesel çözümlerin üretilebilmesi için örneklem çeşitliliğinin artırılması önemlidir. Bu noktada ülkemizde yapılan çalışmalarda coğrafi bölge ve il bazlı araştırmaların çoğunlukta olduğu görülmüştür (Özer, 2011; Bayhan vd., 2012; Çakır ve Çolak, 2019; Güngör, 2019). Bunun yanı sıra, Kartal ve Ballı'nın (2020) Okul Terki Araştırmaları: Sistemik Bir Analiz Çalışması adlı araştırmasında görüldüğü üzere, 2012 ve sonrasında yapılan çalışmaların çoğunluğu nitel ve karma yöntem ağırlıkta olmak üzere gerçekleştirilmiştir. Öğrencileri ve onların sorunlarını anlayabilmek, bu sorunlara çözüm sunabilmek ve dolayısıyla okul terki oranlarını azaltabilmek noktasında, kapsamlı araştırmalar yapılması ve konunun her yönden ele alınması oldukça önemlidir. Okul terki alanında gerçekleştirilen araştırmaların çoğunluğunun nitel ve karma yöntemle yapılmasının ve veri toplama aracı olarak da görüşme yönteminin en çok tercih edilen araç olmasının sebebi, araştırmacıların katılımcıların duygu ve düşünceleri hakkında derinlemesine bilgi toplamak ve bu bilgilerden yola çıkarak okul terki nedenlerini ortaya çıkarmak istemesidir. Bu çalışmada, sadece bir ortaöğretim kurumuna odaklanılarak, burada öğrenim gören öğrencileri derinlemesine anlayabilmek ve benzer özelliklere sahip öğrencilerin sorunlarına da özelden genele bir yöntem izlenerek çözüm bulabilmek amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın sonucunda, İç Anadolu bölgesinde ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin kendileri hakkındaki düşünceleri, yakın çevre, okul hayatı ve okul terki hakkındaki görüşlerinin neler olduğunun ortaya çıkarılması beklenmektedir. Okul terki neden olan sorunların bilinmesi, isabetli çözümler sunma noktasında yardımcı olması beklenmektedir.

1.3. Sınırlılıklar

1. Çalışma grubuna İç Anadolu bölgesinde bir ilde yer alan bir ortaöğretim kurumunun öğrencileri dahil edilmiştir.
2. Çalışma sonucunda elde edilen veriler, katılımcıların gözlem esnasında sergilediği davranışlar ve görüşmelere verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.
3. Çalışmanın katılımcıları ulaşılabilen öğrencilerin katılımıyla sınırlıdır.

1.4. Tanımlar

Okul Terki: Okul terki veya okuldan ayrılma, bireyin mezun olmadan, içinde olduğu eğitim programını tamamlamadan okuldan ayrılması olarak tanımlanmaktadır

(Suh, 2001). Bu araştırmada okul terki, öğrencinin örgün eğitimden ayrılması olarak ele alınmıştır.

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Dünyada Okul Terki ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Eğitim seviyesi, tüm dünyada bireysel ve toplumsal refah seviyesinin artışıyla ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla okul terki sorunu, tüm dünyada bir problem niteliği taşımaktadır. Özellikle okul terki oranının yüksek olduğu ülkelerde eğitim kalitesi adına da olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Yani, bir ülkede okul terki oranının düşük olması, eğitim kalitesinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Öğülmüş ve diğerleri, 2013).

Rumberger (2001)'in Amerika Birleşik Devletleri'nde Harvard Üniversitesi'nde okul terkiyi incelediği "Amerika'da Okul Terki: Problem Ne Kadar Ciddi? Müdahale ve Önlem Hakkında Ne Biliyoruz?" isimli çalışmasında bireysel ve kurumsal perspektiften bakılarak, öğrencilerin okulu neden bıraktığı ve bu konuda nelerin yapılabileceği üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sonuçları, aileler, okullar ve topluluklar arasındaki eşitsizlikler giderilmediği sürece Amerika Birleşik Devletleri'nde ırksal ve etnik gruplar arasındaki okul terki oranlarının düşürülmesinin mümkün olmadığını, bu ayrımcılıklar devam ettikçe de giderek zorlaşacağını göstermektedir. Rumberger, okul terkiyi nihai olarak politik isteğe bağlamaktadır, eğer bir devlet okul terki oranını düşürmek isterse, buna uygun politikalar izleyerek ve ayrımcılığı en aza indirgeyerek bu problemi çözme imkanına sahiptir.

De Witte ve Rogge (2013)'nin çalışmada, ortaöğretim öğrencilerini diploma almadan okulu bırakmaya iten faktörler iki ana başlık altında incelenmiştir: (a) öğrencilerin okulu bırakma kararının altında yatan belirleyiciler nelerdir? (b) neden bazı ortaöğretim birinci sınıf sınıflarında birçok okul terki vakası varken bazılarında ise hiç yoktur? Çalışmanın sonuçlarına göre, ilk sorunun cevabı öğrencinin çevresindeki ön yargılar, öğretmenler, ebeveynler ve okul gibi çevresel faktörlerin öğrencinin kendi düşünce ve davranışları kadar önemli olduğudur. İkinci sorunun cevabı ise, ortaöğretim birinci sınıfta edinilen deneyimlerin (motivasyon, ebeveynler, sınıf ve okul imkanları vb.) okul bırakan öğrenci sayısı üzerinde önemli etkisi olduğudur. Literatürde yer alan birçok çalışma yalnızca öğrenci ve aileyi okul terki düşüncesinden sorumlu tutarken, bu çalışma okul terki konusunda okulun kendisinin de sorunlu olabileceğini gösteren nadir çalışmalardan biri niteliğini taşımaktadır.

Cairns ve arkadaşlarının (1989) uzun vadeli çalışması olan araştırma, erken okul terkiyle ilişkilendirilen davranışsal, bilişsel ve demografik faktörleri incelemiştir.

Araştırmanın başında yedinci sınıfta öğrenim gören 248 kız ve 227 erkek öğrenciden %14'ü on birinci sınıfa tamamlamadan okul bırakmıştır. Araştırmada, sosyo-ekonomik durum, ırk ve erken ebeveynlikle ilgili faktörlerin okul terkiyle ilişkili olduğu sonucuna varmıştır.

Alexander ve arkadaşlarının (1997) 1982-1996 yılları arasında gerçekleştirdiği bir diğer uzun vadeli araştırmada, ortaöğretim okul terkinin yordayıcıları olarak öğrencilerin bireysel özellikleri, birinci sınıf deneyimleri ve ailenin sahip olduğu imkanlar birinci sınıfa girişten itibaren incelenmeye başlanmıştır. Araştırmanın sonuçları, yapılan çeşitli ölçümlerin, sosyodemografik faktörlerden bağımsız olarak okul terkini etkilediğini ve ailenin sosyoekonomik durumu, cinsiyet, aile tipi ve diğer risk faktörleri ile ilişkili okul terki ihtimalini açıkladığını göstermiştir.

Mahoney ve Cairns (1997) tarafından yapılan çalışmada, okul temelli müfredat dışı aktiviteler ile erken okul terki arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları, her ne kadar okul terki ile ilgili bireysel ve sosyal birçok faktör bulunsa da müfredat dışı aktivitelere katılan öğrencilerin katılmayan öğrencilere kıyasla okul terki riskinin daha düşük olduğunu göstermiştir.

Archambault ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında, öğrencinin okula bağlılığının okul terki üzerindeki etkisi üzerine ampirik bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları, okula bağlılığın çok boyutlu yapısı olduğunu, bu yapının özellikle ergenlik dönemindeki öğrencilerin okul terki kararını etkilediğini doğrulamış ve okul terki riskini ön görme noktasında katılımın ve uyum sağlamanın önemini vurgulamıştır.

Alivernini ve Lucidi'nin (2011) çalışmasında, uzun süreli çalışma yöntemi aracılığıyla akademik başarı ve sosyoekonomik durum da hesaba katılarak öğrencilerin öz motivasyonunun zaman içerisinde okulu bırakma niyetini azaltma üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencinin öz motivasyon seviyesinin okul terkinin en önemli belirleyicisi olduğu ve öz yeterliliğin, öz motivasyon ve akademik başarı üzerinde önemli bir etkisinin olduğu görülmüştür.

Jordan, Kostandini ve Mykerezzi'nin (2012) çalışmasında kırsal ve kentsel alanlardaki okul terki oranları, okul terkinin belirleyicileri ve bu iki alandaki mezuniyet oranlarının zaman içindeki değişimi ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçları, cinsiyet, ailenin mal varlığı, biyolojik ailenin varlığı ve annelik niteliklerinin mezuniyetin ana belirleyicileri olduğunu ve mezuniyet durumunu kırsal ve kentsel alanda da benzer şekilde etkilediğini ortaya çıkarmıştır.

Bask ve Salmela-Aro'nun (2013) çalışmasında özellikle okula karşı umursamaz bir tavırda olan, bir öğrenci olarak yetersiz hisseden ve okulda tükenmiş hisseden 16-18 yaşları arasındaki Finlandiyalı öğrencilerin okul tükenmişliğinin gelişimi incelenmiştir. Özellikle eğitim sisteminin kalitesi ve eşitlik çabasıyla bilinen Finlandiya için bu araştırma ilginç bir yere sahiptir. Çalışmanın sonuçlarına göre, umursamazlık ve düşük akademik başarı okul terkinin ana belirleyicileridir.

Freeman ve Simonsen'in (2015) çalışmasında gerçekleştirilen politika ve uygulamaların okul terki ve okul tamamlama üzerindeki etkisi sistematik olarak incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, araştırmalar birden fazla risk faktörünü ele almanın gerekliliğini ve erken müdahalenin önemini vurgularken, deneysel çalışmalarda ortaöğretim düzeyinde uygulanan bireysel veya küçük grup ve tek bileşenli uygulamalara odaklanılmaktadır. Dolayısıyla okul terkini engelleme için yapılan çalışmaların diğer okullarla entegrasyonunu sağlamak için daha fazla araştırmaya gerek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alexa ve Baciu'nun (2021) çalışmasında, Romanya'da erken okul terki ile ilgili bir doktora projesinden elde edilen veriler ve bunlar doğrultusunda bu olumsuz olgularla etkili bir şekilde mücadele edebilecek uygun önlemlerin araştırılması ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarında, mikro, mezo ve makro düzeylerde risk faktörlerine ulaşılmış ve erken okul terkinin önüne geçilmesi için bu düzeylerin her birine odaklanmak yerine tümüne odaklanması gerektiği, sadece politikacı ve okul yöneticilerine değil nüfusun geri kalanının da dinlenmesi gerektiği ve dezavantajlı grupların çalışmalara dahil edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Samuel ve Burger'in (2020) çalışmasında, yaşanan negatif olayların, genel öz yeterliliğin ve alınan sosyal desteğin okul terki niyeti ve gerçekleşen okul terkini tahmin edebilme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, okul terki düşünülenin aksine yalnızca düşük akademik başarı sonucunda gerçekleşmemektedir, birçok örnekte strese sebep olan negatif olaylar da okul terkinde belirleyici olabilmektedir.

Fan ve Wolters'ın (2012) çalışmasında öğrencilerin okul motivasyonunun okulu bırakmaya etkisinde öğrencilerin eğitim beklentilerinin aracılık rolü incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin Matematik ve İngilizce derslerindeki yeterlilik duygularının okulu bırakma davranışı üzerinde doğrudan etkisi olduğu görülmüştür.

Dolayısıyla okul terki düşüncesinin öğrencinin sosyal geçmişi ve okuldaki davranışlarından kaynaklandığını düşünmek eksik bir görüştür.

Contreras ve arkadaşlarının (2022) Şili’de gerçekleştirdiği çalışmada, negatif öğrenci-öğretmen ve öğrenciler arası ilişkilerin okul terki üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin ve öğretmenlerin negatif ilişki algısı okulu bırakma olasılığını artırmaktadır. Dolayısıyla yapılacak olan politikaların okuldaki ilişkileri iyileştirme üzerine olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Staff ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında, istihdamın ve okul terkinin yaygınlığının azaldığı bir dönemde lisedeki ergenler arasında istihdam yoğunluğu ile okulu bırakma arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, yaklaşık %11’lik az bir sayıdaki ergenin yoğun çalışan işçi olduğu ve okul bıraktığı görülmüş ancak yine de dezavantajlı genç bireyler için yoğun iş yükünün düşük akademik başarı ve okul terkinde hala önemli bir risk faktörü olduğu görülmüştür.

Piscitello ve arkadaşları, (2022) gelir düzeyi, cinsiyet, yaş ve ırk gibi demografik faktörlerin ve devamsızlık, davranış problemleri, düşük akademik başarı gibi okula ilgisizlik ile ilgili faktörlerin okul terki ile ilişkisini incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre bu faktörler hem kırsal bölgede hem de kentsel bölgede yaşayan öğrenciler için önemli okul terki belirleyicileridir. Akademik performansın ise yalnızca kırsal bölgede yaşayan öğrenciler için belirleyici olduğu görülmüştür.

Archambault ve arkadaşları (2022) çalışmasında, alanyazındaki başlıca teorilere göre öğrencilerin okuldan kopma süreci incelenmiştir. Ayrıca ortak risk ve koruyucu faktörler, okulu bırakan öğrencilerin profilleri, takip ettikleri ve onları okulu bırakma kararına yönlendiren ayrılma yolları, öğrenci katılımı ve okul terki çalışmalarında öncelikle öncelik verilmesi gereken gelecekteki yönelimlerin yanı sıra temel zorlukları da vurgulanmıştır.

Gil ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında, okul terkine yol açan faktörler öğretmen ve okul yöneticilerinin perspektifinden incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre öğretmenler, okul terkine yol açan faktörlerin öğrencilerin bağlılığı ve verilen destekle bağlantılı olduğu görüşündedir. Bununla birlikte öğretmenlik yapan öğretmenler ve yöneticilik yapan öğretmenlerin yanıtları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Mckee ve Caldarella’nın (2016) çalışmasında, ortaöğretim öğrencilerinin okul terki kararının ortaokul dönemindeki belirleyicileri ve risk faktörleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, ortaokuldaki not ortalaması, devam durumu, matematik notları

dokuzuncu sınıf başarısının en önemli belirleyicileri olduğu görülmüştür. Ortaokulda elde edilen bu risk faktörleri, dokuzuncu sınıfta okul terki riski olan öğrencileri önceden belirleme ve bu durumun önüne geçmede kullanılması vurgulanmıştır.

Dupéré ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında, ortaöğretimde okul terkine stres etkenleri ve dönüm noktaları incelenmiştir. Çalışmanın amacı, bir stres yönetme süreci sunarak okulu bırakmanın uzun vadeli ve acil belirleyicilerini ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın sonunda ortaya çıkan modelin, okul terki belirleyicilerinin sosyoekonomik şartlara, coğrafi ve tarihi bağlama göre nasıl değiştiğini anlamaya destek olunduğu belirtilmektedir.

Nekongo-Nielsen ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında, Namibya’da öğrenci okul terkine yönelen faktörler incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları, okul terkine neden olan faktörlerin hamilelik, ekonomik faktörler, sistemden kaynaklı faktörler, ebeveyn desteği olmaması ve kültürel faktörler olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Shahidul ve Karim’in (2015) çalışmasında, kız öğrencilerin okulu bırakmasına neden olan faktörler incelenmiş ve alanyazın tarama çalışması yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre ekonomik faktörler, kırsal alanda yaşama, kültürel faktörler erkek öğrencilere oranla kız öğrencilerin okul terki riskini daha fazla arttırmaktadır.

2.2. Türkiye’de Okul Terki ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Yorğun’un (2014) tez çalışmasında, lise öğrencilerinin okul terki davranışlarını yordayan değişkenlerin neler olduğu incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı düzeyi, okul değiştirme, kardeş sayısı, gündelik problemler, arkadaş çevresi problemleri, öğretim yaşamı problemleri ve geniş çevre problemlerinin okul terki davranışlarını yordayan değişkenler olduğu belirlenmiştir. Bunların yanı sıra, akran etkisi ve akademik başarısızlığın da önemli faktörlerden olduğu görülmüştür. Okul terkinin en çok görüldüğü sınıf düzeyinin dokuzuncu sınıf olduğu da sonuçlarından bir tanesidir.

Özdoğan (2019) Türkiye’de açık öğretim lisesine devam eden öğrencilerin açık öğretimi seçmelerinin sebeplerini ve önceki okul deneyimlerini incelediği araştırmasında, açık öğretim lisesi deneyimlerinin eğitim ile ilişkilerini ve gelecek beklentilerini nasıl şekillendirdiği üzerinde durmuştur. Araştırmanın sonuçları, öğrencilerin maddi durumunun, aile sıkıntılarının, ailenin eğitim seviyesinin ve göç olgusunun öğrencilerin açık öğretim lisesine geçmesini etkileyen faktörlerden olduğunu göstermiştir.

Sözer (2017) mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerinin örgün eğitimin dışında olma nedenlerine dair görüşlerini incelemeyi amaçladığı çalışmada, mesleki açık öğretim lisesine devam etmenin örgün eğitimde yaşanan problemlere alternatif oluşturduğu ancak niteliğiyle ilgili sorunların olduğu, fırsat eşitsizliği mağduru öğrencilerin örgün eğitime devam edebilmesi için önlemler alınması gerektiğini ortaya koymuştur.

Yüksel (2021) Van ilindeki örgün eğitim kurumlarında öğrenim görmekteyken açık liseye geçiş yapan öğrencilerin bu eylemlerinin nedenlerini incelemiştir. Çalışmanın sonuçları, akademik başarısızlık, disiplin suçları, okul ortamı, okul değişikliği, devamsızlık, bir işte çalışma durumu, ailevi, toplumsal ve psikolojik-fizyolojik rahatsızlık ve dini nedenlerin öğrencilerin açık liseye geçiş nedenleri arasında yer aldığını ortaya koymuştur.

Arslan'ın (2021) çalışmasında, ortaöğretim öğrencilerinin okulu terk etme riskleri, okula bağlılık, okul tükenmişliği ve kişisel bilgi formundan elde edilen değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, daha önce bir işte çalışan ve sık sık okuldan kaçan erkek ortaöğretim öğrencilerinin okulu terk etme risklerinin diğer gruptaki öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Taylı'nın (2008) çalışmasında, okulu bırakma problemi, okulu bırakma süreci, okulu bırakmanın nedenleri ve sonuçlarını tanıtmak, bununla beraber okulu bırakma sorununun önemi incelemiştir. Çalışmada okul terkinin çeşitli neden ve sonuçları ele alınmış ve bunlarla beraber okul terkinin olumsuz olmayan bir yönüne dikkat çekilmiştir. Taylı'ya göre, okulu bırakmak kişisel bir tercih olarak da görülebilecek olup, bireysel avantajlara sahip bir durum olarak da önümüze çıkabilmektedir. Yapılan çalışmalarda okulu bırakmış bireylerden özellikle tam zamanlı bir işe sahip olanların hayatlarından memnun oldukları görülmüştür. Bu noktada okulu bırakma kararının ne kadar bilinçli ve bireyin kendi isteği doğrultusunda verdiği bir karar olduğu noktası önem taşımaktadır.

Bayhan ve Dalgıç'ın (2012) çalışmasında, liseyi terk etmiş öğrencilerin algılarına göre, liseyi terk etme nedenlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçları, okul terki nedenlerinin akademik başarısızlık, isteksizlik, okulu sevmeme, devamsızlık, disiplin problemleri ve sağlık sorunları olduğunu göstermiştir. Bunlarla beraber arkadaş, aile, öğretmen ve yöneticilerle ilişkilerin de okul terki üzerinde etkisi olduğu vurgulanmıştır.

Dirik'in (2020) tezinde, ortaöğretim öğrencilerinin okul terk sebeplerini incelemek, bu terklerin önlenmesi için öneriler getirmek ve okulu terk etmiş bireylerin okul terki

ile ilgili görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçları, ders başarısı arttıkça okul terki riskinin azaldığını, okuldaki rehberlik ve danışma etkinliklerinin okul terki riskini azaltmada önemli olduğunu, öğrencilerin annelerinin görüşlerine daha çok önem verdiğini göstermiştir. Bunlarla beraber, öğrencinin çevresinde okula gitmeyen akranın bulunmasının da okul terki riskini etkilediği görülmüştür.

Çolak ve İşeri'nin (2022) çalışmasında, herhangi bir eğitim düzeyinde okulu bırakmış kadınların, kız çocuklarının eğitime yönelik düşüncelerinin bireysel görüş ve deneyimlerine bağlı olarak incelenmesi ve kendi okul terki nedenlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçları, kadınların okul terki nedenlerinin eğitim sistemi, aileye bağlı sebepler, bireysel faktörler ve sosyokültürel faktörler olduğunu göstermiştir. Ayrıca katılımcı bireyler kız çocuklarının eğitimi konusunda “kendi ayakları üzerinde durabilmenin, kendi kararlarını verebilmenin, meslek sahibi olmanın, bilgili kültürlü bireyler olmanın” gerekliliği üzerinde durmuşlar ve “kız çocuklarının eğitimi için tüm imkanların sağlanması” gerektiğini vurgulamışlardır.

Aküzüm ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında, yönetici ve öğretmen görüşleri alınarak ilköğretim öğrencilerinin devamsızlık ve okul terki sebepleri ortaya çıkarılmaya çalışılmış ve öğretmen ve yöneticilerin bunları önlemeye yönelik çalışmaları incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, okul terki nedenlerinin büyük ölçüde ebeveynlerin duyarsızlıkları, ekonomik yetersizlik ve okulların imkân yetersizliklerinin büyük ölçüde devamsızlık ve okul terkine sebep olduğu ve öğretmen ve yöneticilerin bu durumu azaltmak için öğrenci velisiyle görüşmeler yapma, öğrenciyle daha fazla ilgilenme ve sorumluluk yükleme gibi yollara başvurdukları görülmüştür.

Kartal ve Ballı'nın (2020) çalışmasında ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde yapılan okul terki çalışmalarının sistematik analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, alanyazında yapılan çalışmaların sonuçları okul terkine neden olan faktörlerin bireysel, aileden kaynaklı, okul ve eğitim sistemi kaynaklı ve çevre kaynaklı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte çalışmada, açık öğretim lisesi uygulamasının çeşitli sebeplerle öğrencilere cazip gelmesi dolayısıyla yüksek okul terki oranları üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir.

Çakır ve Çolak'ın (2019) çalışmasında lise öğrencilerinin okul terk riski Okul Terk Risk Ölçeği kullanılarak incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, bireysel faktörler, okulla ilgili faktörler ve sosyal çevre faktörlerinin öğrencilerin okul terki riskini etkilediği görülmüştür.

Boyacı ve Öz'ün (2018) çalışmasında, okul terkinin sebepleri sosyal sermaye bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, aile ve okul ilişkileri, öğrenci öğretmen ilişkileri, arkadaş etkisi gibi sosyal sermayeyle ilişkili okul terk riskleri arasında öne çıkan faktörlerdir.

Güngör'ün (2019) doktora tezi çalışmasında, meslek lisesinde görev yapan öğretmen ve yöneticilerle birlikte öğrencilerin görüşlerinden faydalanılarak okul terki nedenleri ortaya çıkarılmış ve okul terkinin önlemeye yönelik öneriler üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda da geliştirilen bir öğretim programı sınıf tekrarı yapmış öğrencilere uygulanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, uygulanan okul terki önlemeye yönelik program öğrenciler üzerinde başarılı olmuştur.

Karacabey'in (2016) doktora tezi çalışmasında, ortaöğretim öğrencilerinin okul terki sebepleri ve bu sebepleri ortaya çıkaran bireysel ve örgütsel faktörleri incelenmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencinin geçmiş yaşamı ve demografik faktörler, kurumsal faktörler olarak da ekonomik durum, okul imkanları ve arkadaşların okul terki kararını etkilediği görülmüştür.

Bademci ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında, okul terkinin önlenmesinde öz saygının etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarını öne çıkaran bir yaklaşım öğrencilerin özgüvenini, özdeğerini ve öz yeterliliği üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.

Altun ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında, ortaokul öğrencilerinin okul etkililiği algıları ve okul terki dair düşünceleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrenciler okul ortamını olumsuz olarak betimlese de okul terki fikrine olumlu bakmadıkları ve örgün öğretime devam ettikleri görülmüştür.

Gürhan ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında ilkokulda öğrenim gören Roman öğrencilerin devamsızlık ve okul terki nedenleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, velilerin öğrencilerin eğitimiyle ilgilenmemesi, öğretmen ve öğrencilerin Roman öğrencileri uyumsuz ve disiplinsiz davranışlarından dolayı dışlamaları ve akademik olarak düşük başarıları olan Roman öğrencilerin okula gelmek istememesi devamsızlık ve okul terklerinin sebepleri olarak öne çıkmaktadır.

Ergül'ün (2019) çalışmasında öğretmen ve okul yöneticilerinin başarısızlık kaynaklı okul terki dair algıları incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, başarısızlık sebepli okul terklerinde etkili olan en önemli kavramın aile olduğu, sonrasında ekonomik

durum ve okul çevresinin geldiği görülmüştür. Bununla beraber ulaşılan bir diğer sonuç da başarı boyutunda okul yöneticilerinin okul terki daha pozitif yaklaşmasıdır.

Özkan ve Selcik'in çalışmasında (2016), okul sosyal hizmetinin hakkında detaylı bilgi sunarak okul terki üzerindeki potansiyel etkisini tartışmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre, okul sosyal hizmet uygulaması öğrenciye uygun sosyal ortamlar hazırlayarak ve öğrencinin biyopsikososyal problemlerine yardımcı olarak okul terkinin en büyük risk faktörlerinden biri olan okul ve çevreyle ilgili sorunları çözmeyi amaçlamaktadır.

Yavuz ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında, kız öğrencilerin örgün eğitimlerini devam ettirmemelerinin sebepleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, örgün eğitime devam etmemelerine sebep olan faktörlerin aile görüşü, arkadaş ortamı, ekonomik durum, öğretmenlerin olumsuz tavır ve tutumları ve Matematik, Tarih, Arapça gibi dersler olduğu belirlenmiştir. Okul hayatına devam edemeyen kız öğrencilerin pişmanlık, üzüntü, hayal kırıklığı yaşadıkları görülmüştür.

Çam'ın (2023) yüksek lisans tez çalışmasında, mesleki ve teknik Anadolu liselerinin veli ve öğrencilerden kaynaklanan sebepleri incelenmiş ve okul terki önlemeye yönelik çözümler sunulmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre, okulda kendini değerli hisseden, akademik olarak ve sosyal ilişkilerde başarılı olan ve okula aidiyet hissi olan öğrencilerin okul terki riski azalmaktadır. En fazla öne çıkan faktörün maddi yetersizlik olduğu görülmüştür.

Alanyazın incelemesi sonucunda okul terki kararı üzerinde etkisi olan çeşitli faktörler olduğu görülmüştür. Bu faktörlerin birden çok çalışma sonucunda da tutarlı bir şekilde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, okul terki kararında daha önceden bahsedilen modellerde de ortaya konduğu üzere öğrenciyle, ailesiyle, okul ve çevreyle ilgili çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Bu faktörler, bu çalışmanın da odak noktasını oluşturmaktadır.

3. YÖNTEM

3.1.Araştırma modeli

Bu araştırma, İç Anadolu bölgesinde yer alan bir şehirdeki Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin kendileri hakkındaki düşünceleri, yakın çevre, okul hayatı ve okul terki hakkındaki görüşlerinin neler olduğunu belirlemek amacıyla taşımaktadır. Okul terki, her bir öğrencinin geçmiş yaşantılarına göre zihinlerinde farklı şekillerde imgelenen bir olgudur. Bu nedenle, okul terkine dair öğrenci görüşleri, içinde buldukları sosyal ve fiziksel çevre öğrencileri okul terkine iten nedenler hakkında ipuçları sunmaktadır.

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma, incelediği probleme ilişkin sorgulayıcı, yorumlayıcı ve problemin doğal ortamındaki biçimini anlama uğraşı içinde olan bir yöntemdir (Guba & Lincoln, 1994). Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması, genellikle sosyal ve beşerî bilimlerde görülen bir araştırma metodudur. Basitçe tanımlanması gerekirse, büyük bir grubu anlama amacıyla küçük bir grubun derinlemesine incelenmesi durum çalışması olarak adlandırılmaktadır (Heale ve Twycross, 2018). Durum çalışmasında ana nokta, bir olayı olduğu gibi betimlemeye çalışmaktır (Ozan Leymun vd., 2017). Araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2021). Ayrıca durum çalışması yaklaşımı, araştırmacının karmaşık ve geniş bir konuyu veya olguyu ele almasına ve bunu yönetilebilir araştırma sorularına daraltmasına olanak tanımaktadır. Durum çalışması yönteminde belli bir durumun bir bağlam içerisindeki derinlemesine incelenmesi için “nasıl” ve “niçin” sorularına yanıt aranmaktadır (Yin, 2003).

Durum çalışması, araştırmacılar tarafından çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Davey (1991) tarafından *tanımlayıcı, keşfedici, kritik olay, programın uygulanması, programın etkisi, birikimli*; Yin (1995) tarafından *betimleyici, keşfedici, açıklayıcı*; Stake (1995) tarafından *asıl, araçsal, kollektif*; Merriam (1998) tarafından alana göre *etnografik, tarihsel, psikolojik ve sosyolojik*; amaca göre *betimleyici, yorumlayıcı, değerlendirci*; Bogdan ve Biklen (2007) tarafından *tarihi örgütsel, gözlemsel, hayat hikayesi* şeklinde

sınıflandırılmıştır. Araştırmacılar durum çalışmasını farklı isimlerle kategorilere ayırmış olsalar da bu kategoriler birçok açıdan birbiriyle örtüşmektedir (Ozan Leymun vd., 2017).

Bu çalışmada, İç Anadolu bölgesinin kırsal bir kesiminde yaşamını ve öğrenimini sürdüren bir grup öğrencinin okul terki hakkındaki görüşleri incelenmiş, sosyal ve fiziksel çevrelerinde gözlemler yapılmıştır. Elde edilen verilerden yola çıkılarak da Türkiye’de benzer koşullarda yaşayan ve öğrenimini sürdüren bireyleri okul terkine yönelten sebeplerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu çalışma, yukarıda bahsedilen kategorilerden Merriam’ın (1998) amaca göre *değerlendirici durum çalışması* kategorisinde yapılmıştır. Durum çalışmalarının doğasına uygun olacak şekilde araştırmada, yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve yarı-yapılandırılmış gözlemlerden yararlanılmıştır.

3.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme tekniğiyle belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, örneğe girecek birimlerin seçilmesi daha önce random örneklerle yapılan benzer konulu araştırma sonuçları incelendiğinde bazı alt kümelerin evreni genel hatlarıyla yansıttığı gözlemlenmişse bundan sonra da yansıtacağı varsayımına dayalı olarak bu alt kümelere yapılır (Ergin, 1994). Patton’a (2018, s.46) göre, amaçlı örnekleme diğer yöntemlerden ayıran en önemli özellik, mantığının derinlemesine anlamayı vurgulamasıdır. Bir çalışmanın yeterince derin olması için zengin bilgi durumlarının incelenmesi gerekmektedir. Zengin bilgiye sahip durumlar araştırmanın amacını gerçekleştirmeye yönelik oldukça fazla bilgi edinebilmesine imkân tanımaktadır. Amaçlı örneklemin avantajlı bir yanı da araştırmacıya, araştırma için önemli olacağına inanılan insan ve olaylara dönme şansı tanınmasıdır (Denscombe, 2007). Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 öğretim yılı İç Anadolu bölgesinde yer alan bir Anadolu lisesinde örgün olarak öğrenim gören 120 öğrenciden gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 20 örgün öğrenim ve iki açık öğretim lise öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların kod adı, cinsiyetleri, okul durumu, anne ve babalarına ait eğitim düzeyi, meslekleri ve katılımcıların çalışma ortamına dair bilgiler Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3.2 Katılımcıların kişisel bilgileri

Öğrenci	Cinsiyet	Okul Durumu	Anne Eğitim Durumu- Anne Mesleği	Baba Eğitim Durumu- Baba Mesleği	Ders Çalışma Ortamı
EÖ1	Erkek	Açık Öğretim Lisesi	Lise Ev hanımı	Lise Hayvancılık	Çalışma ortamı yok.
EÖ2	Erkek	Açık Öğretim Lisesi	Ortaokul Ev hanımı	Lise Hayvancılık	Kendi odası var.
KÖ3	Kız	Örgün Öğrenim	İlkokul Ev hanımı	Ortaokul Çiftçi	Çalışma ortamı var.
KÖ4	Erkek	Örgün Öğrenim	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Çiftçi	Çalışma ortamı yok.
KÖ5	Kız	Örgün Öğrenim	Ortaokul Ev hanımı	Lise İşletmeci	Çalışma ortamı yok.
KÖ6	Kız	Örgün Öğrenim	İlkokul Ev hanımı	Üniversite Şirkette çalışıyordu.	Ortak alanda bir masası var.
EÖ7	Erkek	Örgün Öğrenim	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Tüccar(hayvancılık)	Kendi odası var.
KÖ8	Kız	Örgün Öğrenim	İlkokul Ev hanımı	İlkokul Çiftçi	Kardeşlerle ortak çalışma ortamı var.
KÖ9	Kız	Örgün Öğrenim	İlkokul Ev hanımı	İlkokul Emekli	Kardeşlerle ortak çalışma ortamı var.
KÖ10	Kız	Örgün Öğrenim	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Çiftçi	Kendi odası var.
KÖ11	Kız	Örgün Öğrenim	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Sondaj	Kardeşlerle ortak çalışma ortamı var.
EÖ12	Erkek	Örgün Öğrenim	İlkokul Ev hanımı	İlkokul Şoför	Çalışma ortamı var.
KÖ13	Kız	Örgün Öğrenim	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Sondaj	Çalışma ortamı var.
KÖ14	Kız	Örgün Öğrenim	İlkokul Ev hanımı	İlkokul Çoban	Kardeşlerle ortak çalışma ortamı var.
EÖ15	Erkek	Örgün Öğrenim	Okula gitmemiş Ev hanımı	Ortaokul Hayvancılık/Sulama	Çalışma ortamı yok.

Tablo 3.3(Devam) Katılımcıların kişisel bilgileri

KÖ16	Kız	Örgün Öğrenim	Ortaokul Ev hanımı	Lise Çiftçi	Kendi odası var.
KÖ17	Kız	Örgün Öğrenim	Lise Ev hanımı	Ortaokul Çiftçi	Kendi odası var.
KÖ18	Kız	Örgün Öğrenim	İlkokul Ev hanımı	Lise İnşaat işçisi	Kardeşlerle ortak çalışma ortamı var.
KÖ19	Kız	Örgün Öğrenim	İlkokul Ev hanımı	İlkokul Çiftçi	Kendi odası var.
EÖ20	Erkek	Örgün Öğrenim	Ortaokul Ev hanımı	Lise Garson	Kendi odası var.
EÖ21	Erkek	Örgün Öğrenim	İlkokul Ev hanımı	Lise Sondaj	Çalışma ortamı yok.
EÖ22	Erkek	Örgün Öğrenim	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Elektrik şirketinde işçi	Çalışma ortamı var.

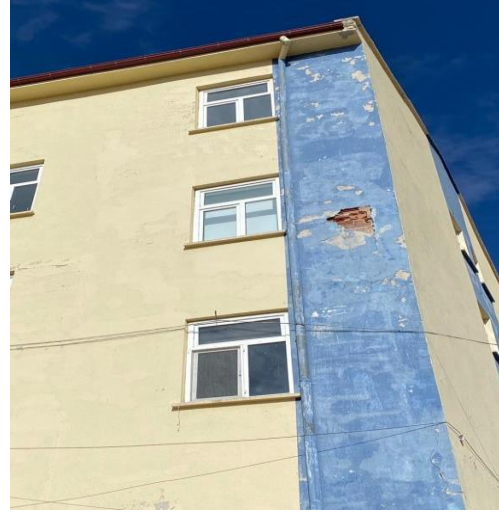
Katılımcıların sekizini erkek, on dördünü ise kız öğrenciler oluşturmaktadır. Açık öğrenimde okuyan iki, örgün olarak öğrenim gören ise 20 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların dokuz tanesinin annesi ilkokul, on tanesinin annesi ortaokul ve üç tanesinin annesi lise mezunudur. Babaların eğitim durumu incelendiğinde ise beş ilkokul, dokuz ortaokul, yedi lise ve bir üniversite mezunu baba olduğu görülmüştür. Annelerin tamamının ev hanımı olduğu, babaların ise çoğunlukla çiftçilik ve hayvancılıkla uğraştığı, sondaj işi yapan, işletmeci, garson, şoför, işçi ve emekli babaların olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çalışma ortamları hakkındaki görüşleri incelendiğinde, dört tanesi bir çalışma ortamı olduğunu; yedi tanesi kendisine ait bir odası olduğunu; altı tanesi kardeşleriyle ortak bir çalışma ortamı olduğunu ve beş tanesi bir çalışma ortamına sahip olmadığını aktarmıştır.

3.3. Araştırma ortamı

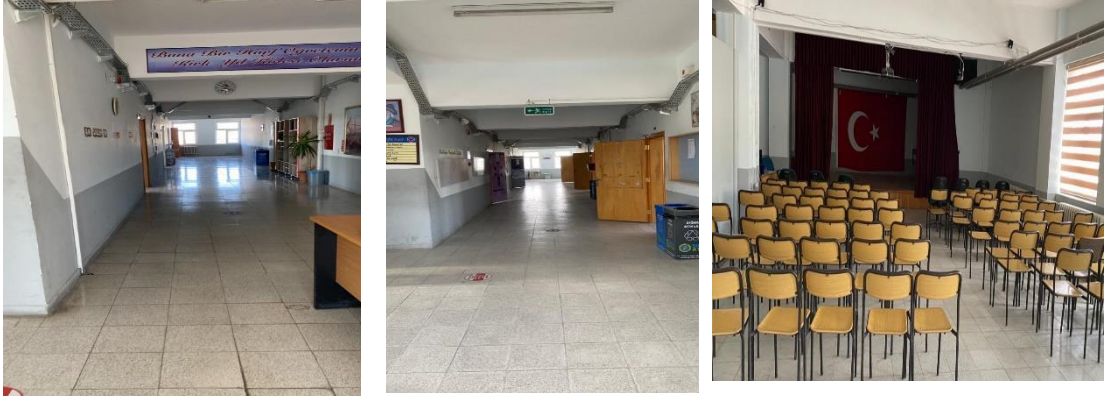
Araştırma ortamı İç Anadolu bölgesinde yer alan kırsal bir mahallede bulunan bir Anadolu lisesidir. Veri toplama sürecinin başlangıcında lise kendi binasında tam gün (08.30-15.30), eğitim öğretim yaparken, 2023 yılının Nisan ayında okul binasının dayanıksızlığı sebebiyle yıkım kararı çıkmış ve lise yine aynı mahallede bulunan ortaokul

binasına taşınarak ikili eğitime (12.30-17.30) geçmiştir. Bu süreçte görüşmeler devam etmiştir. Dolayısıyla elde edilen görüşlerin içerisinde her iki okul ortamına ilişkin görüşler de bulunmaktadır.

Lisenin kendi binası, geniş bir bahçe alanının ortasında bulunan üç katlı bir binadır. Bahçe alanı içerisinde, lisenin çok programlı Anadolu lisesi olduğu dönemden kalan atölyeler, güvenlik kulübesi bulunmaktadır. Bunlarla beraber oturma alanı olarak birçok bank ve iki adet kamelya vardır. Okul binasının dış cephesinin yıpranmış olduğu belli olmaktadır. Okul binasının girişinde Atatürk köşesi, panoların olduğu bölüm, mescit, yemekhane ve konferans salonu olarak kullanılan salon ve iki adet masa tenisi masasının olduğu alan bulunmaktadır. Birinci katta, okul müdürü odası, müdür yardımcısının odası, öğretmenler odası, mutfak, kütüphane, öğretmen lavaboları ve bir sınıf bulunmaktadır. İkinci katta altı adet sınıf, destek eğitim odası ve öğrenci lavaboları yer almaktadır.

Fotoğraf 3.1. Okul binası

Fotoğraf 3.2. Okul koridoru ve konferans salonu

Fotoğraf 3.3. Okul bahçesi

Üçüncü katta kullanılmayan üç adet sınıf, görsel sanatlar atölyesi, bilişim odası ve arşiv bulunmaktadır.

Yıkım kararından sonra geçilen ortaokul binası yine geniş bir bahçede yer alan iki katlı bir binadır. Okul bahçesinin içerisinde ilkokul ve anaokulu binası, yemekhane, banklar ve kamelyalar vardır. Okul binasının birinci katında Atatürk köşesi, öğretmenler odası, mutfak, ortaokul ve lise yöneticilerinin odaları, kütüphane ve dört sınıf yer almaktadır. İkinci katta ise sekiz adet sınıf, öğrenci lavaboları ve mescit yer almaktadır.

3.4. Veri Toplama Araçları

3.4.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler

Briggs (1986) görüşme yönteminin bireylerin deneyimleri, duyguları, düşünceleri, tutumları gibi verileri elde etmede oldukça etkili olduğunu ve sosyal bilimler alanında en yaygın kullanılan yöntem olduğunu savunmaktadır.

Çelebi (2021) görüşme yönteminin üç türe ayrıldığını aktarmaktadır: Yapılandırılmamış görüşme, tam yapılandırılmış görüşme ve yarı yapılandırılmış görüşme. Yapılandırılmamış görüşme yöntemi, genellikle araştırmacının kendini yetkin

görmediği alanlarda yaptığı, keşfetme aracılığıyla gerçekleştirilen bir görüşme türüdür. Tam yapılandırılmış görüşme, sorulacak olan soruların ve sorma sırasının önceden belirlendiği, genellikle demografik değişkenler hakkında veri toplanan bir görüşme türüdür. Hazırlanan görüşme formu esnek bir yapıya sahip değildir. Bu araştırmada da yararlanılan yarı yapılandırılmış görüşmede ise, demografik bilgilerin alındığı kısımlar yapılandırılmış ve standartlaştırılmış bir yapıya sahipken, araştırmacının geri kalanı hakkında verilerin toplandığı kısımda açık uçlu ve esnek yapıya sahip sorular yöneltilmektedir. Bu soruların sırası, kapsamı değiştirilebilir ve görüşme esnasında sorular eklenebilir veya çıkartılabilir.

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış gözlem formu ve yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken öncelikle alanyazın taraması yapılmış ve sonrasında öğrencilerin okul terkine dair görüşlerini, geçmiş yaşantılarını ve onları okul terkine yöneltebilecek veya yöneltmeyecek hususlardaki fikirlerini detaylı bir şekilde elde etmek üzere görüşme formu (EK- 6) hazırlanmıştır. Oluşturulan görüşme formu daha önce okul terki hakkında bilimsel çalışmalar yapmış olan bir uzman ve soruların araştırmaya uygunluğunu kontrol etmesi açısından da nitel araştırma yöntemleri konusunda çalışan bir uzmana e-posta ile gönderilmiş ve uzman görüşleri alınmıştır. Okul terki konusunda çalışmalar yapan uzmanın verdiği dönütte, öğrencinin oturduğu evin kime ait olduğu, öğrencinin okul hakkındaki düşünceleri, öğrencilerin öğretmenleri sevme ve sevmeme kriterleri, okulda düzenlenen sosyal etkinlikler, okulda vakit geçirmekten hoşlanılan alanlar, yakın arkadaş durumu, okul rehber öğretmen hakkında soruların eklenmesi önerilmiştir. Araştırma yöntemi ve soruların niteliği açısından görüşü alınan uzmanın verdiği dönütte ise, anlaşılmayan noktaların daha açık hale getirilmesi, bazı soruların birbirinden ayrı şekilde sorulması gerektiği, ifadelerin daha spesifik olması gerektiği önerilmiştir. Alınan uzman görüşleri doğrultusunda formda değişiklikler yapılarak son hali verilmiştir.

Görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için MEB'den gerekli izinler alınmış, sonrasında gönüllü olduğunu beyan eden öğrencilere Gönüllü Katılım Formu ve Veli Onay Formu dağıtılmıştır. Öğrenci ve velilerin yazılı izni alındıktan sonra veri toplamaya başlanmıştır. İlk olarak gönüllü öğrencilerden biriyle pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşme sonucunda elde edilen sonuçlara göre görüşme formunda ve görüşme sürecinde değişiklikler yapılmıştır. Örneğin, görüşme esnasında

tam anlaşılmayan sorular daha anlaşılır hale getirilmiş, kısa cevaplar verilebilen sorular daha açıklayıcı cevaplar alabilecek şekilde düzenlenmiştir. Bu değişiklikler doğrultusunda asıl veri toplama aşamasına geçilmiştir. Veri toplama aşamasında yarı-yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden öğrencilerle yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kaydı ve tutulan notlar ile kayıt altına alınmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerin hemen sonrasında ses kaydına yansımamış olabilecek mimik ve jestler, öğrencinin tavır ve davranışları araştırmacı günlüğüne aktarılmıştır. Görüşme çizelgesi Şekil 3.2.'de sunulmuştur.

Tablo 3. 2. Görüşme veri çizelgesi

Görüşme Tarihi/ Saati	Görüşme Yeri	Görüşülen Kişi	Okul Terki Eğilim Durumu	Öğrenim Durumu	Görüşme Süresi
06.04.2023/ 12.00	Okul Kütüphanesi	EÖ1	Okulu bırakmış	Açık Öğretim Lisesi	31:21
06.04.2023/ 12.41	Okul Kütüphanesi	EÖ2	Okulu bırakmış	Açık Öğretim Lisesi	23:29
12.04.2023/ 14.07	Okul Kütüphanesi	KÖ3	Eğilimli değil	Örgün Öğretim-11.sınıf	33:09
13.04.2023/ 08.40	Okul Kütüphanesi	EÖ4	Eğilimli	Örgün Öğretim-12.sınıf	36:45
13.04.2023/ 11.06	Okul Kütüphanesi	KÖ5	Eğilimli değil	Örgün Öğretim-9.sınıf	32:30
13.04.2023/ 11.48	Okul Kütüphanesi	KÖ6	Eğilimli	Örgün Öğretim-11.sınıf	55:33
13.04.2023/ 13.21	Müdür yardımcısı odası	EÖ7	Eğilimli değil	Örgün Öğretim-12.sınıf	24:53
13.04.2022/ 14.10	Öğretmenler Odası	KÖ8	Eğilimli değil	Örgün Öğretim-9.sınıf	20:15
14.04.2023/ 08.40	Öğretmenler Odası	KÖ9	Eğilimli değil	Örgün Öğretim-11.sınıf	28:02
14.04.2023/ 09.24	Öğretmen Odası	KÖ10	Eğilimli değil	Örgün Öğretim-11.sınıf	26:14
27.04.2023/ 16.05	Okul kütüphanesi	KÖ11	Eğilimli	Örgün Öğretim-10.sınıf	38:22
28.04.2023/ 16.50	Okul Kütüphanesi	EÖ12	Eğilimli	Örgün Öğretim-11.Sınıf	36:22
02.05.2023/ 12.54	Boş sınıf	KÖ13	Eğilimli	Örgün Öğretim-12.sınıf	1:07:03
03.05.2023/ 16.46	Okul kütüphanesi	KÖ14	Eğilimli değil	Örgün Öğretim-9.sınıf	46:39
04.05.2023/ 14.46	Okul kütüphanesi	EÖ15	Eğilimli değil	Örgün Öğretim-9.sınıf	33:12
04.05.2023/ 15.40	Okul kütüphanesi	KÖ16	Eğilimli	Örgün Öğretim-10.sınıf	24:21
09.05.2023/ 16.50	Boş sınıf	KÖ17	Eğilimli değil	Örgün Öğretim-101.sınıf	33:17

Tablo 3. 2.(Devam) Görüşme veri çizelgesi

18.	10.05.2023/ 15.27	Okul Mescidi	KÖ18	Eğilimli değil	Örgün Öğretim- 10.sınıf	45:22
19.	10.05.2023/ 17.00	Boş sınıf	KÖ19	Eğilimli değil	Örgün Öğretim- 11.sınıf	30:33
20.	11.05.2023/ 13.00	Boş Sınıf	EÖ20	Eğilimli değil	Örgün Öğretim- 12. sınıf	26:11
21.	11.05.2023/ 13.30	Boş sınıf	EÖ21	Eğilimli	Örgün öğretim- 9.sınıf	32:34
22.	11.05.2023/ 14.10	Boş sınıf	EÖ22	Eğilimli	Örgün Öğretim- 9.sınıf	29:59

3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Gözlemler

Gözlem bir ortamda ya da bir kurumda ortaya çıkan davranışları ayrıntılı olarak tanımlamak için kullanılan bir yöntemdir ve araştırmacının ayrıntılı ve kapsamlı incelemek istediği her türlü sosyal ve kurumsal ortamda veri toplama aracı olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Gözlem, Cowie (2009) tarafından da katılımcıların davranışlarına doğal bir ortamda bilinçli olarak dikkat edilmesi ve ayrıntılı olarak incelenmesi olarak tanımlanmıştır. Gözlem birçok farklı şekilde gerçekleştirilebilir: gözlemlenen bireylerin gözlemlendiklerinin farkında oldukları açık ve farkında olmadıkları gizli gözlem (covert vs overt); gözlemcinin katılımcı olduğu ve katılımcı olmadığı gözlem (non-participant vs. participant); gözlem notlarının yapılandırıldığı ve yapılandırılmadığı gözlemler (systematic vs. unsystematic); gözlem ortamının doğal veya kontrollü olduğu gözlemler (natural vs. controlled); kendi kendini gözleme veya başkalarını gözleme (self-observation vs. observation of others). Bu gözlem türleri içerisinde tek bir doğru gözlem yöntemi yoktur, araştırmacının amaçlarına ve araştırmanın gerekliliklerine göre gözlem türünden yararlanılabilmektedir (Flick, 2009).

Bu çalışmada, yarı yapılandırılmış gözlem formu (EK-7) geliştirilmiş ve gözlemler bu formlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Gözlemler, 5 ile 30 dakikalık sürelerde, okul bahçesi, koridor, kütüphane, voleybol sahası ve sınıflarda yapılmıştır. Gözlemler esnasında ortama hiçbir şekilde mücadele edilmemiş ve doğal ortam gözlemlenmeye çalışılmıştır.

Gözlem formunun hazırlanmasında alanyazın taraması yapılmış ve okul terki düşüncesine etkisi olabilecek okul/sınıf çevresi ve atmosferine dair bilgi edinmek üzerine bir form geliştirilmiştir. Gözlem verileri toplanmadan önce de pilot bir gözlem çalışması gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma doğrultusunda gözlem formu ve sürecine dair değişiklikler yapılmış ve veri toplanmaya başlanmıştır. Okul ve sınıf çevresine ilişkin yarı-yapılandırılmış gözlem formları ile okul ve sınıf ortamı gözlemlenerek sosyal ve fiziksel çevreye yönelik notlar tutulmuş ve alınan izinler doğrultusunda bu gözlemlere kanıt oluşturulmasına yönelik fotoğraf çekilmiştir. Fotoğraflarda öğrencilerin yüzleri ve kimliklerini göstererek herhangi bir öge kullanılmamıştır. Gözlemler bir çizelge halinde Şekil 3.4’te sunulmuştur.

Tablo 3.3. *Gözlem veri toplama çizelgesi*

Gözlem tarihi-Saati	Gözlem Yeri/Zamanı	Gözlem Süresi	Konu
05.05.2023-16.51-17.10	Okul Bahçesi/ 9.sınıf Sosyal Etkinlik Dersi	19 dk	Ders içi tutum ve davranışlar
12.05.2023-16-40-17.10	Okul Kütüphanesi/ 11.sınıf Türk Dili Edebiyatı Dersi	30 dk	Ders içi tutum ve davranışlar
16.05.2023-13.15-13.20	Okul Koridoru	5 dk	Öğrenciler arasındaki ilişkiler
16.05.2023 – 13.55-14.00	Okul koridoru	5 dk	Öğrenciler arasındaki ilişkiler
16.05.2023 16.35-16.43	Okul Koridoru	8 dk	Öğrenciler arasındaki ilişkiler
23.05.2023 14.00-14.05	Okul Koridoru	5 dk	Öğrenciler arası ilişkiler
23.05.2023 14.35-14.40	Okul Koridoru	5 dk	Öğrenciler arası ilişkiler
30.05.2023 13.15-13.25	Okul Koridoru	10 dk	Öğrencilerin ders dışı tutum ve davranışlar
01.06.2023	Öğretmenler Odası	5 dk	Öğretmen öğrenci arası ilişkiler
06.06.2023	Müdür-müdür yardımcısı odası	5 dk	Okul yöneticileri öğrenciler arası ilişkiler

3.5.Verilerin Analizi

3.5.1. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi

Yapılan görüşmeler esnasında ses kaydı alınmış ve gereken yerlerde notlar tutulmuştur. Görüşmenin hemen sonrasında da vakit kaybedilmeden günlük tutulmaya önem gösterilmiştir. Katılımcılarla görüşmeler tamamlandıktan sonra, görüşmeler Microsoft Word üzerinde deşifre edilmiştir. Deşifreler tamamlandıktan sonra MAXQDA 2020 aracılığıyla analiz gerçekleştirilmiştir. Öncelikle kodlar (sınıfta sonuncu olma kaygısı, kendini yetersiz görme, üniversiteye gitme hedefi, okulu sevmeme vb.) oluşturulmuş, kodlar üzerinden kategoriler (bireysel algı, aile-okul ilişkisi, açık lisenin avantajları vb.) ve kategoriler üzerinden de temalar(okuldaki ve sınıftaki durum, okul terki ve açık lise düşüncesi vb.) ortaya çıkarılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme verilerinin analizinde ise tümevarım analizinden yararlanılmıştır.

3.5.2. Yarı yapılandırılmış gözlemlerin analizi

Yapılan gözlemlerden gözlem raporları elde edilmiştir. Elde edilen gözlem raporları da MAXQDA 2020 programına yüklenmiş, erkek öğrenciler için EÖ, kız öğrenciler için KÖ şeklinde kod adları oluşturulmuş, kodlar belirlenmiş görüşme ve gözlem kodları bir bütün olarak analiz edilmiştir. Yarı yapılandırılmış gözlem formu ile elde edilen verilerin analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır.

3.6. Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada verilerin geçerliği ve güvenilirliği için Yıldırım ve Şimşek (2016) tarafından önerilen önlemlerden yararlanılmıştır:

- Yarı-yapılandırılmış görüşme sorularının uygunluğuna dair uzman görüşü ve pilot çalışmadan yararlanılmıştır. Uzmanların değerlendirmesi ve pilot çalışmalardan elde edilen veriler sonucunda ölçme araçlarına son hali verilmiştir.
- Farklı veri toplama araçları kullanılarak veri çeşitlenmesine gidilmiştir.
- Veriler analiz edilirken uzman kontrolü ve doğrudan alıntılardan yararlanılarak geçerlik çalışması yapılmıştır.
- Araştırmacının rolü ve veri toplama süreci detaylı bir biçimde açıklanmış ve verilerin sunumunda alıntılara yer verilmiştir.

- Tutarlılığı sağlamak için veri toplama ve analizi sürecinde uzman görüşünden yararlanılmıştır.
- Görüşme dökümleri danışman tarafından kontrol edilmiştir.
- Verilerin analizi danışman ve araştırmacı tarafından ayrı ayrı gerçekleştirilmiş ve karşılaştırmalar yapılmıştır.

3.7. Araştırmada Etik

Etik, bir topluluktaki bireylerin davranışlarının sınırlarını belirleyen standartlar anlamına gelmektedir. Akademik etik, üniversite öğrencilerinin ve akademisyenlerin davranışlarının sınırlarını belirlediği şekilde ifade edilebilir (Aydın, 2019). Araştırma etiğine uymak, çalışmanın geçerliği ve güvenilirliği ve katılımcıların kişisel hak ve özgürlüklerinin korunması açısından önemlidir. Bu çalışmada, veriler toplanmaya başlanmadan önce katılımcılar ve katılımcıların velileri, çalışmanın kapsamı, amacı, gerçekleştiği kurum, verilerin toplama şekli hakkında detaylı bir şekilde bilgilendirilmiştir. Hem gönüllü katılım hem de ses kaydı alınması izni için katılımcılardan yazılı ve sözlü olarak, 18 yaş altı katılımcıların velilerinden yazılı olarak onay alınmıştır. Katılımcılar çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılım sağlamıştır ve çalışmanın herhangi bir aşamasında ayrılacakları, toplanan verilerin ve katılımcıların kimliğinin hiçbir şekilde kimseyle paylaşılmayacağı konusunda bilgilendirilmiştir. Görüşme soruları, mümkün olduğunca okul hayatı üzerinden oluşturulmuş, kişisel bilgiler ise özel hayatlarına müdahale etmeyecek ve katılımcıları rahatsız etmeyecek şekilde alınmaya çalışılmıştır. Katılımcıların gizliliğini sağlamak amacıyla veri analizi sürecinde erkek öğrenciler EÖ, kız öğrenciler KÖ şeklinde kod adlarıyla ifade edilmiştir. Elde edilen bulgular da katılımcıların görüşlerine müdahale edilmeden direkt olarak sunulmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler araştırmacı ve danışmanı haricinde hiç kimseyle paylaşılmamıştır. Araştırma önerisinin hazırlanma sürecinden sonra Anadolu Üniversitesi Bilimsel Etik Kurulu'ndan etik onay(EK-1) alınmış(12.01.2023/470699), sonrasında gerekli mercilere başvurularak MEB onayı(EK-2) alınmıştır(31.03.2023/E-83688308-605.99-73496446) ve veri toplama süreci onayların tamamı alındıktan sonra başlatılmıştır.

3.8. Araştırmacı Rolü

Nitel araştırmaların doğası bakımından araştırmacıdan rol ve sorumluluk bakımından nicel araştırmalara kıyasla daha fazla beklentisi bulunmaktadır. Nitel

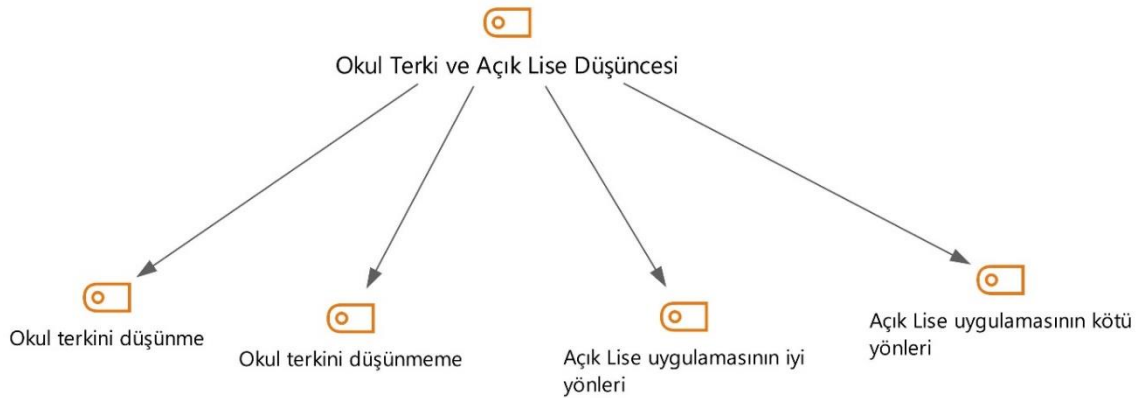
araştırmalarda araştırmacı, araştırmayı dışarıdan yurütmemekte ve araştırma sürecinde aktif bir şekilde rol oynamaktadır (Fındıklı ve Saygın, 2023). Bu çalışmada da araştırmacı yarı yapılandırılmış gürüşmelerde katılımcılarla etkileşim içerisinde. Yüzyüze ve okulun içerisinde yapılan gürüşmelerde öğrencilerin sözlü yanıtlarının yanı sıra hal ve tavırlar, jest ve mimikleri incelenmiş ve araştırmacı günlüğüne aktarılmıştır. Görüşmeler esnasında araştırmacı kendi yüz ifadesine, ses tonuna, davranışlarına dikkat ederek herhangi bir yönlendirme yapmaktan kaçınmıştır. Araştırma esnasında karşılaşılan aksiliklerden bazıları, başlangıçta gönüllü olduğunu ifade eden ve katılım formunu onaylayan üç öğrencinin gürüşmenin hemen öncesinde vazgeemesidir. Öğrencilere kesinlikle ısrar edilmemiş ve kararlarına saygı duyulmuştur. Çalışma, diğer katılımcılarla yurütölmüştür. Veri toplandıktan sonra elde edilen veriler kesinlikle değiştirilmemiş ve bu durum düzenli olarak araştırmacının danışmanı tarafından kontrol edilmiştir. Gözlem yönteminde araştırmanın odağı olan alan gözlemlenir ve orada bulunan kişiler, süreçler, olaylar, olayların olma biçimi incelenir (Güler vd., 2015). Bu çalışmanın gözlem sürecinde ise, araştırmacı gözlem yaptığı alanın uzak köşelerinden birinde kağıda notlar alarak veri toplamıştır. Araştırmacının, araştırmanın gerçekleştiği okulda öğretmen olarak görev yapması da bir yandan çeşitli avantajlar sağlarken diğer yandan dezavantajlara sebep olmuştur. Bu avantajlar, araştırmacı tanıdık biri olduğu için öğrenci, öğretmen ve okul idarecileriyle rahat iletişim kurulması, gürüşme ve gözlem zamanlarının kolaylıkla ayarlanması, öğrencilerin cevaplarını samimi bir şekilde sunmasıdır. Dezavantajlar ise öğrencilerin araştırmacıyı öğretmenleri olarak görmelerinden kaynaklı not kaygısı taşıması, gözlemler esnasında öğrencilerin araştırmacının yanına gelerek konuşmasıdır. Öğrencilerin kaygısı gerekli bilgilendirmeler yapılarak ve cevaplarının hiçbir şekilde notlarını etkilemeyeceği, aile ve okul idaresine iletilmeyeceği konusunda söz verilerek giderilmeye çalışılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, elde edilen veriler ve bu verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular araştırma sorularına cevap niteliği taşıyacak şekilde ilk olarak öğrencilerin okul terki ve açık lise hakkındaki görüşleri, öğrencilerin kendilerine yönelik düşünceleri ve yakın çevresiyle ilişkisi, son olarak da okul ve sınıf hakkındaki görüşleri olmak üzere sunulmuştur.

4.1. Okul Terki Eğilimi Olan ve Olmayan Öğrencilerin Okul Terki ve Açık Lise Konusundaki Görüşlerine Dair Bulgular

Araştırmanın birinci araştırma sorusu kapsamında öğrencilerin okul terki ve açık öğretim lisesi hakkındaki görüşlerini anlamak amaçlanmıştır. Öğrenci görüşleri ve ders gözlemleri doğrultusunda “Okul Terki ve Açık Lise Düşüncesi” teması ‘Okul terkini düşünme’, ‘Okul terkini düşünmeme’, ‘Açık lise uygulamasının iyi yönleri’, ‘Açık lise uygulamasının kötü yönleri’ kategorileri altında sunulmuştur.

Şekil 4.1. Okul terki ve açık lise düşüncesi- Hiyerarşik kod alt kod modeli

Okul terkine olumlu bakan öğrencilerin görüşleri incelendiğinde, öğrencileri okul terkine yönelten en büyük sebebin ders başarısızlığı olduğu belirlenmiştir. Bununla beraber bir işte çalışma, bir yere göçme, devamsızlığın çok olması, arkadaşlarının bırakma düşüncesi, okulu zaman kaybı olarak görme, açık liseye devam ederek dershaneye gitme veya evden çalışma fikri, okulu sevmeme, usta-çırak ilişkisiyle yetiştirilmek isteme ve maddi durumun kötüleşmesi de diğer faktörlerdendir. Birkaç öğrenci de okulu bırakmayı düşündüğünü ve sonrasında bir işte çalışma zorunluluğu olduğu, üniversiteye giriş sisteminde okul puanını kaybetme durumu olduğu ve arkadaşlık durumlarından dolayı vazgeçtiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin görüşlerine örnek olarak KÖ6 okulu bırakmayı düşünme sebebi olarak “Derslerimde başarısız olmam

bence. Genelde o ya başka hiçbir şey yok derslerimde başarısız olunca moralim bozuluyor, boşuna geliyormuş gibi hissediyorum öyle düşünüyorum... Etrafımda düşünen arkadaşım yani sınıfımda ya aynı konu derslerde başarısız olunca hepsi okulu boşlayalım diyor.” (KÖ6, Konum 277-278-286) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. KÖ10 ise bir arkadaşının okul terki sebebini “İşte bir arkadaşım bırakmıştı geçen kendi isteğiyle bıraktı. Dersleri yapamıyorum dedi bıraktı... Yok başka bir sebebi yok da sadece kendisi istemedi yapamıyorum dedi açığa geçti.” (KÖ10, Konum 304-310) olarak ifade etmiştir. EÖ4 ise yoğunluktan dolayı düşündüğü sonrasında ailesinin bırakmasını istemediğini şöyle ifade etmiştir:

Hocam 12'nin ortalarında falan düşünmüştüm, hem bir yandan ders çalışıp burada çok yoruluyorduk hocam eve gidiyorduk bir de çalışıyorduk o zaman ders çalışmaya vaktimiz olmuyordu akşam, düşündüm gündüz işlerimi yaparsam akşam dersime çalışırım yani dersime çalışırım dedim o yüzden düşündüm sonra ailem vazgeçirdi işte. (EÖ4, Konum 316)

EÖ22 ise sınıfta kalma ve geçme durumunun okul terki düşüncesini etkileyeceğini şu şekilde anlatmıştır:

Yani işte dediğim gibi okulu fazla sevmediğim için bir de sınıfta kalırsam kesin bırakırım ama işte sınıfı geçersen belki bırakmayabilirim yani yüzde 30 ihtimal... Yani okula gelip işte zaman kaybı olabiliyor bazıları için bazılarında işte okula gelmek istediği için geliyor bence öyle (EÖ22, Konum 342-378).

KÖ8 de hem devamsızlığın hem de ders başarısının etkili olduğunu şöyle ifade etmiştir: “Derslerinde başarısız oldukları için...Devamsızlığı çok olduğu için, derste başarısız olduğu için okulu bırakmayı tercih ediyorlar.” (KÖ8, Konum 232-234). KÖ9'un görüşleri de “Yani yapamıyorlar yapamayınca zaman kaybı olmasın diye bırakıyorlar. Zaman kaybı yerine çalışıp para kazansın mesela.” (KÖ9, Konum 318). Okulu bırakmış olan EÖ1'in ifadesine göre de okulu bırakma sebebi “Okulu bırakmamın nedeni, okulu sevmiyordum daha doğrusu yani sevmediğim için bıraktım.” (EÖ1, Konum 334) olarak ifade edilmiştir. EÖ12 ise bir sonraki sene okulu bırakmayı düşündüğünü ve sebebini şöyle belirtmiştir: “Düşündüm bırakacağım da seneye açığa geçeceğim. Yani Bursa'ya taşınacağız orada genelde oranın ortamına falan alışamam gerek yok zaten dersler de iyi değil açıktan bitiririm geçerim para kazansam daha iyi mantıklı.” (EÖ12, Konum 316-320).

Arkadaşlarının okulu bırakmasından etkileneceğini ifade eden EÖ15 ve KÖ18'in görüşleri şu şekildedir:

“Okul biraz sıkıcı olduğu zamanlar arkadaşlarım da açığa geçtiği için büyük ihtimal bayağı çok olan geçer o yüzden ben de geçerim” (EÖ15, Konum 374)

“Arkadaşlarım geçerse belki sanırım bir düşünürüm... Atıyorum arkadaşlarımın 2 3 tanesi geçti falan zaten hani en yakın arkadaşlarım geçerse ben de düşünürüm yani.” (KÖ18, Konum 314-316)

Okulu bırakarak evde veya dershanede ders çalıştığında daha iyi bir sonuç elde edeceğini düşünen KÖ16: “Yani 12’de bir açığa geçip de dershaneye gitme gibi bir düşüncem var... Dershaneye gidince daha iyi şey yapacağımı düşünüyorum çalışacağımı falan düşünüyorum” demiştir (KÖ16, Konum 299-302).

Gelecekteki mesleğini okula devam ederek değil de bir işte çıraklık yaparak öğrenmek istediği ifade eden öğrencilerin olduğu da belirlenmiştir. KÖ17 böyle düşünen arkadaşları için: “Düşünen var usta çırak ilişkisiyle yetiştirilmek isteyen arkadaşlarım var” (KÖ17, Konum 292) demiştir. Okulu bırakmayı düşünmüş olan ve sonrasında ailesinin veya kendisinin isteğiyle vazgeçmiş olan öğrencilerin görüşleri de aşağıda örneklendirilmiştir:

“Yani düşündüm işte birinci bitti ikinci dönem başladıktan sonra düşünmüştüm ondan sonra da işte vazgeçtim sonra devam ettim okula şimdilik devam ediyorum işte seneye belki bırakabilirim” (EÖ22, Konum 328)

Düşündüm 12. sınıfın başında açığa geçmeyi düşündüm sonra da yanımda benimle yaşıt kimse yok birlikte çalışacağımız benim gibi biri olsa bir olsa zaten bırakmışım şu an benim yaşıtım yoktu bir de ev ortamı iyi değildi... sonradan işte vazgeçtim bunda okulun puanı da varmış sanırım bir YKS’de etkiliyormuş onun içinde yani puan için buradayım diyebilirim...bir o bir de orada daha iyi yani ne kadar da evde çalışma ortamında ben ne kadar da yaratmaya çalışsam burası daha iyi (KÖ13, Konum 332-334)

Açık liseye geçince mesela okul puanın gelmiyor. Bu da bayağı büyük bir etki yapıyor. Ben düşünmüştüm aslında bir açığa geçeyim ama okulu bırakarak değil dershaneye giderek orayı kapatmak istiyorum. Bu sefer de okul puanı düşüyor. O da güzel bir etki aslında dersleri yüksek olduğu için okul puanı da önemli. Bence o yüzden açık bir şeyi düşünmüyorum şu anda. (KÖ3, Konum 290)

Okul terkini hiç düşünmemiş öğrencilerin ifadelerine göre, okulu bırakmaktan korktuklarını, arkadaşları için okulu bırakmayı düşünmediklerini, okulu bırakmayı

düşünen arkadaş ve akrabalarına da tepki gösterdiklerini ifade etmişlerdir. KÖ5 bir disiplin problemi yaşarsa ailesinin okula devam etmesine izin vermeyeceğini şöyle ifade etmiştir: “Etkiliyor disiplin olsa mesela, okuldan atılsam ailem çok kızar, ondan sonra okula bir daha gelmem bıraktırırlar okulu, sevmiyorum yani öyle şeyleri.” (KÖ5, Konum 336). Okulu bırakmanın sosyal hayatını ve arkadaş ortamını etkileyeceğini ifade eden KÖ13 ve KÖ6:

“Sosyal hayatımı benim etkileyeceği için işte okula devam edeyim dedim zaten son yıl iyi ki de etmişim” (KÖ13, Konum 360).

Düşündüm sürekli düşünüyorum da ama boşlamayı da istemiyorum arkadaşlarım var çünkü. Derslerimde başarısız olunca boşlamak istiyorum yani açığa alsam daha mı iyi olur... demiyorum ama sonra arkadaşlarım var okul ortamı nasıl bırakıp gidicem, eve gidince belki de hepsi çalışmayacağım sınava hiç çalışmayacağım okulu boşlamayı düşündüm ya. (KÖ6, Konum 268)

Arkadaşlarının sürekli okul terkine yönelmesinden rahatsız olduğunu, bazı arkadaş ve akrabaların okul terki düşüncelerine tepki gösterdiğini KÖ5, KÖ13 ve EÖ20:

“Durmadan hocam aileme deyin beni okuldan alsın açığa aldırırım böyle deyince benim de canım sıkılıyor...Ne bileyim okulu niye bırakacaksınız da okulda bir şey yok okuyacaksınız edeceksin yani.” (KÖ5, Konum 381-384)

Bazıları onlarda okulu bıraktı hatta demiştim o da lisede bırakmıştı dedim işte okulu bırakma devam ettir kendi ayaklarının üstünde dur ama herkesin seçimi yani mecburi seçim de var kendi seçimi de var (KÖ13, Konum 140)

“[okulu bırakan arkadaşı için] Yanlış yaptı son senemiz zaten okuması lazımdı bir daha bu sıralara gelemeyeceğiz anılarımız biriksin, notlar kalmayacak anılar kalacak” (EÖ20, Konum 399)

şeklinde ifade etmiştir.

Öğrencilerin açık lise hakkındaki görüşleri incelendiğinde, olumlu ve olumsuz görüşler ortaya konmuştur. Öğrencilerin görüşlerine göre, açık liseyi sınavlardan ibaret algıladıkları ve bir okul olarak görmedikleri anlaşılmaktadır. Açık lisenin olumlu yönleri arasında en çok öne çıkan daha fazla boş zamana sahip olabilmektir. Açık lisede okumanın diğer avantajları ise okula gitmemek, evdeki işlere zaman ayırabilmek, devam zorunluluğu olmaması, liseyi erken bitirebilmek, evde sessiz ortamda ders çalışabilmek,

okul sınavlarına girmemektir. Bu konudaki öğrenci görüşleri incelendiğinde, açık liseye geçmiş olan EÖ1'in görüşü:

Açık lise hakkında hiçbir şey düşünmüyorum sınavlara giriyoruz işte... Onun sınavları aynı değil desek daha iyi şu an hiç girmedim de yani ilk defa gireceğim bilmiyorum yani arkadaş çevremın anlattığına göre benzer yanlar yok da diyebiliriz...Normal okula devam etmek, evde kalamıyorsun, gezemiyoruz baba mesleği olarak. O yüzden açığa geçmeyi tercih ettim. O bana biraz daha kolay geldi açıkçası...Bir işle meşgul oluyoruz maddi ve manevi konuda o tür şeyler. (EÖ1, Konum 374-378-382-386)

şeklindedir. Açık liseye geçme imkanının herkesin istediğini yapabilmesini sağladığı için mantıklı olduğunu düşünen EÖ22:

Açık lise de mantıklı bence açığa aldırınların da kendilerine göre sebepleri falan var bazıları işte okulu zaman kaybı olarak gördükleri için açık liseye aldırıp evde ders çalışıyor bazıları da işe gidiyor kendi parasını kazanıyor kendi işleri ile uğraşiyor açık lise de mantıklı bence...okula gitmeden sınıf geçebiliyoruz yani okula gitmediğimiz sürede para kazanabiliyoruz daha fazla ders çalışmak isteyenler ders çalışıyor kendi işleriyle uğraşiyor öyle (EÖ22, Konum 376-380)

Açık lisede okuduğunda boş zamanında gezebileceğini ifade eden EÖ21: “Açık lisede istediğin gibi gezersin ama normal okulda gezemezsin...çünkü normal okulda ders işleme lazım okula gelmen lazım ama açık lisede gerekmiyor” (EÖ21, Konum 480-482) demiştir. Açık liseye geçtiğinde daha fazla ders çalışılacağını düşünen KÖ19 ve arkadaşlarının görüşünü,

Arkadaşımdan açığa almak isteyenler var ama kesin değil...12. sınıf oldukları için evde daha çok çalışıp dershaneye gitmeyi düşündükleri için...dershaneye giderlerse eğer daha iyi bir disiplin olursa onlar için daha iyidir okulda zaman kaybetmezler daha fazla test çözerler ders dinlerler...dershaneye gidip eğitim almak artık sınava girmek kendin ders çalışıp test çözmek bunlar deneme çözmek falan daha fazla imkân (KÖ19, Konum 268-273-294)

şeklinde ifade etmiştir. KÖ14'ün görüşleri ise “Açık lisenin avantajları eğer gerçekten bir üniversiteye gitmek istersek kendimize göre bir çalışma ortamı oluşturup istediğimiz süre zarfında çalışabiliyoruz ama okulda biraz daha öğrenip de evde gelip çalışmakla ilgili bir olay olduğu için kendimiz fazla bir şeye bilgi edinemiyoruz” (KÖ14, Konum 348) şeklindedir. Okumaya devam etmek isteyenlerin okula devam etmesi, istemeyenlerin de açık liseye geçmesi gerektiğini düşünen EÖ12:

Okul yani ilerisi olan kişilerin gelmesi gerektiği yani dersleri başarılı olanlar yani gelip üniversiteye gidebilenler gitmeli ama böyle dersle alakasız kişiler mesela şimdiden para kazanmaya başlamalı. Yani şimdi baktı lisede olmuyor bunları ilk 9'da 10'da açığa aldırır, açıkta bitirir okulunu 3 yılda mesela 9 10 11 12 hatta 4 yıl, 4 yılda bir sürü para kazanır. Yani burada boşuna vakit kaybı yapmaz. (EÖ12, Konum 162)

Kredi tamamlayarak okulu erken bitirme avantajından bahseden KÖ11 “Üniversite sınavına falan girebilmek okulu bitirmek. Bir şey oluyor galiba kredini toplayıp erken bitirmek. Bu da avantaj. (KÖ11, Konum 346)” şeklinde kendisini ifade etmiştir.

Açık öğretim lisesinin kötü yönleri hakkında görüş belirten öğrenciler, açık lisede bir arkadaş ortamı olmadığını, açık lisede okursan sürekli işe gitmeleri gerektiğini veya ev işleri yapmaları gerektiğini, okul ortamının çalışma motivasyonu sağladığını, evde tek başına ders çalışmanın zor olduğunu, açık lisede öğretmen olmadığını ve yapılan açık lise sınavlarının kopyayla haksız geçildiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin en çok vurguladığı dezavantaj olarak açık lisede derslerle ilgilenilmediğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin görüşlerine örnek olarak arkadaş ortamının eksikliğinin kötü olacağından bahseden KÖ6 ve EÖ7:

“Açık lisenin de orada ders anlatımları falan yokmuş galiba arkadaş ortamı da yok, öyle bir dezavantaj olabilir pek de bilmiyorum açık lisenin nasıl bir şey olduğunu.” (EÖ7, Konum 306).

Arkadaşlarım olur çünkü arkadaşlarımla burada aşırı iyi bağ kurdum, köye gidince pek çok arkadaşım burada yaşıyor yani buraya gelip onları okulda görüyorum. Orada göremeyeceğim arama mesafe girecek insanlardan da uzaklaşacağımı düşünüyorum çünkü etrafımda hiç arkadaşım kalmayacak, öyle düşünüyorum arkadaşlarımla sıkıntı olur ya. (KÖ6, Konum 324)

şeklinde görüşlerini açıklamışlardır.

Açık lisenin kötü yönlerinden biri olarak işe gitmekten bahseden EÖ12 “Yani omzuna yük biner okulu bırakınca yatmak olmaz omzuma yük biner ondan sonra askerlik gelir öyle başlar hayatın sorumlulukları. (EÖ12, Konum 332) demiştir. KÖ6 ise, “Açık lisenin dezavantajı ya bazı kişiler TYT ve AYT çalışmak için çıkıyor açık liseye bazı insanlar da ailesinin zoruyla çıkıyor. Yani ben de çıkarsam mecbur, sınava çalışacağımı düşünmüyorum çalışacağım, çalışırsam da yorgun olacağım işte o bence dezavantaj olur.” (KÖ6, Konum 328) şeklinde ifade etmiştir. Açık lisenin normal okuldan zor olduğunu ifade eden EÖ4 “Valla hocam orası biraz zor gibi, açık lisede adam hem çalışıp hem şey yapamıyor hem çalışırken ders çalışmıyor biraz da o var bir de ondan korkuyorum,

geçmememin bir yarısı da o, zor hocam” (EÖ4, Konum 348) demiştir. Açık lisenin kötü bir uygulama olduğunu KÖ5, KÖ17, KÖ14 ve KÖ8 şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bence çok olumsuz yönleri var insanlar derslere girmeden sınav yapıyorlar tabii başarabilene de yani iyi bir şey ama benim için kötü yani asla bu tercihte bulunmam” (KÖ17, Konum 296)

Açık lise hakkında hiç iyi düşüncelerim yok çünkü sadece kitaptan okuyup sınavına gireceksin buraya gelip daha çok bilgi öğrenebilirsin daha çok sosyalleşebilirsin işte hocalarına farklı alanlarda soru sorabilirsin üniversite hayatının nasıl geçtiğini sorabilirsin açık lise hiç iyi değil (KÖ14, Konum 344)

“Bence açık lise çok iyi gelmiyor bana. Sınavlar falan iyi değil eğitim hayatında iyi değil bence. Okul hayatında okulu bitirmeniz lazım.” (KÖ8, Konum 238)

“Açık liseye geçince ders çalışılmıyor açıkçası, yani açık lise liseyi bitirip evde durma yani hiçbir anlama varmıyor sevmiyorum.” (KÖ5, Konum 386)

Okula geldiğinde ders çalışma motivasyonunun arttığından bahseden KÖ10, “Ne bileyim ben okula geldiğimizde çalışma isteği geliyor ne bileyim bir bahaneyle arkadaşlarımızla birbirimizi gaza getirip çalışma isteğimiz olabilir ama evde oturunca bence çalışma isteği gelmez diye düşünüyorum ben kendi açımdan ama bir dershaneye falan gitsek yani olur.” (KÖ10, Konum 316) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Okulda olmanın açık liseye geçmekten daha iyi olduğunu KÖ16 “Okuldayken daha iyi olacağını düşünüyorum dershaneye gitmeyip de açığa geçenler çalışmıyor bence” (KÖ16, Konum 334) sözleriyle ifade etmiştir. Derse girmeden sınava girmenin zor olduğunu belirten KÖ17 “Bence çok olumsuz yönleri var insanlar derslere girmeden sınav yapıyorlar tabii başarabilene de yani iyi bir şey ama benim için kötü yani asla bu tercihte bulunmam” (KÖ17, Konum 296) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Açık lisede bir öğreticinin olmamasını olumsuz bulan görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Yani çalışamıyorum işte bazen kendimi örnek vereyim fazla ben çalışamıyorum genellikle öğretmenlerden yardım aldığım için yapamazdım” (EÖ20, Konum 417)

“Şu aralar açığa falan aldırma düşünmüyorum açığa aldığımız zaman hani kendimi okumuyor gibi tembel gibi hissediyorum bir de zaten okula gelmedikten sonra evde disipline koysam bile öğretmensiz olmaz” (KÖ19, Konum 258)

“Bence dezavantaj olmaz herhalde yani çünkü insan kendisi çalışıyor bir insana bilen kişi mi öğretse daha iyi olur kendisi çalışırsa mı o yüzden benim için kötü olur” (KÖ17, Konum 302)

“Anlamadığım zaman hocalara söylüyorsun, anlatabiliyorlar. Açık lisede o yok ki.” (KÖ11, Konum 344)

Açık lisede yapılan sınavların online olduğunu, bu yüzden de arkadaşlardan yardım alındığını, kopya çekilebildiğini ve sınavların haksız bir şekilde geçildiğini ifade eden öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

Bence olmaması gerekiyor. Çünkü mesela ders çalışmayacak online diyorlar, hakkıyla kazandığını düşünmüyorum. O sınavları hakkıyla geçtiğini düşünmüyorum. Online olsa mesela iyi olacak ama herkes hakkıyla yapmayacak. Mesela biri okuyacak oradan bakacak kendisi yapacak. (KÖ9, Konum 322-326)

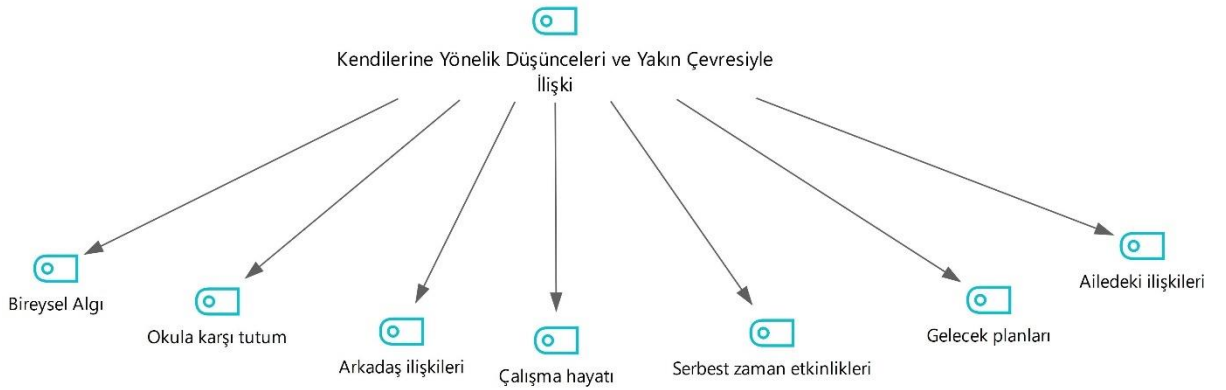
Açık lise sınavların nasıl yapıldığı hakkında bilgim yok o da mantıklı ama o sınav sanırım online onun çözümüne bakılabiliyor o yüzden online sınavlarım da açık lise sınavlarında bir okul gibi yapılması önemli sanırım böyle bir yerde yapılmıyor online yapılıyor diye duymuştum ben online olduğu için olumsuz çünkü cevabımı açıp bakabilir bilinmediği halde araştırıp öğrenebilir bir ortamda olması daha iyi olur o yüzden olumsuz buluyorum açıkçası (KÖ13, Konum 346-348)

Açık lise aslında okulu bırakmakla açığa geçmek bence aynı. Aynı işi yapıyorsun sadece sınavlarına giriyorsun onu da başka birine de yaptırabilir. Ama çalışmak için bırakanlar var açığa geçen, mesela 12’lerden falan çalışmak için, dershaneye gidenler. Hiç çalışmayan birisi için mesela okula gelip gitmek de aynı açığa geçen için de aynı ama açığa geçip çalışan bir öğrenci veya okula gelip çalışan bir öğrenci pek fark yok gibi ama ne bileyim. Okula geliyorsan çalışmak zorundasın açığa geçtiğinde çalışmak zorunda değilsin başka birisine yaptırabilirsin sınavlarını. Arkadaşlarım, kuzenlerim X falan yaptırıyorlar yani. (KÖ10, Konum 312-320-322)

Öğrencilerin, okul terki ve açık lise hakkında çeşitli görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Bir işte çalıştığı, okulu zaman kaybı olduğunu düşündüğü, evde daha rahat ders çalışabildiği ve özellikle de derslerinde başarısız olduğu için okulu bırakmayı düşünenlerin yanı sıra açık liseye geçenlerin derslere önem vermediği, arkadaş ortamını ve öğretmenleri bırakmak istemediği için okul terkini hiç düşünmeyen öğrenciler de bulunmaktadır. Açık lisenin iyi yönleri arasında bol boş zamana sahip olmak, devam zorunluluğu olmaması, eve ve işlere zaman ayırabilmek, okul ve sınavlarla uğraşmamak bulunmaktadır. Kötü yönleri arasında ise sınavların haksız geçilmesi, işe gitmek veya ev işleri yapmak zorunda olmak, arkadaş ortamından uzaklaşmak ve evde, öğretmen olmadan ders çalışmanın zor olması yer almaktadır.

4.2. Okul Terki Eğilimi Olan ve Olmayan Öğrencilerin Kendine Yönelik Düşünceleri ve Yakın Çevresiyle İlişisine Dair Bulgular

Araştırmanın ikinci araştırma sorusu kapsamında öğrencilerin kendilerine yönelik düşüncelerini ve yakın çevresiyle ilişkilerini anlamak amaçlanmıştır. Öğrencilerin görüşleri ve gözlemleri doğrultusunda, “Kendilerine Yönelik Düşünceleri ve Yakın Çevresiyle İlişki” teması ‘Bireysel algı’, ‘Okula karşı tutum’, ‘Arkadaş ilişkileri’, ‘Çalışma hayatı’, ‘Serbest zaman etkinlikleri’, ‘Gelecek planları’ ve ‘Ailedeki ilişkileri’ alt temaları altında sunulmuştur.

Şekil 4. 2. Öğrencilerin kendilerine yönelik düşünceleri ve yakın çevresiyle ilişki- Hiyerarşik kod-alt kod modeli

4.2.1. Öğrencilerin bireysel algılarına ilişkin görüşleri

Öğrencilerin bireysel algılarına dair görüşleri incelendiğinde olumlu ve olumsuz düşüncelere sahip oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin kendilerine dair olumlu görüşleri arasında kendisini akademik olarak yakın arkadaşlardan daha iyi bulma, kendisini çalışkan, uslu, azimli, derslerini seven, saygılı, sessiz, iyi bir öğrenci olarak görmek yer almaktadır. Bu öğrencilerin görüşlerine örnek olarak KÖ19: “ben kendim çok azimli olduğum için evde de çalıştığım için çok başarılı olarak görebiliyorum kendimi bazen denemelerde düşüşleri çıkışları oluyor biraz motivemi düşürüyor sonra hemen geçiyo” (KÖ19, Konum 66) şeklinde kendisini ifade etmiştir. EÖ15 ise kendisi için “Hem durmayan yani huysuz hem de bazen iyi... İyi dediğim, derste uslu duran o civarlarda bir şey” (EÖ15, Konum 90-92) demiştir. KÖ14 “ben kendimi biraz çalışkan, sessiz, hocalara bir iş çıkarmayan, fazla arkadaşlarıyla sataşmak istemeyen bir kişi olarak, değerlendirmek

de istemiyorum çok da kendimi övmek istemiyorum böyle bir kişiyim ben” (KÖ14, Konum 72) şeklinde kendisini tanımlarken, KÖ13 ise

Kendimi övmek amaçlı değil ama herkesin bir yeteneğinin olduğunu ve başımızdaki öğretmenlerin öğretmen hâricinde velilerimizin de bunun farkına vararak bizi yönlendirmesi gerektiğini düşünüyorum yeteneklerimin olduğunu düşünüyorum her derste başarılı değilim ama ortalama başarımlı olduğumu düşünüyorum (KÖ13, Konum 84)

şeklinde tanımlamıştır. Son olarak KÖ9 ise kendisini “Orta düzeyde, sessiz, öğretmenlerine saygılı olarak, bu kadar yani bir saygısızlığımın olduğunu düşünmüyorum.” (KÖ9, Konum 74) olarak görmektedir.

Kendilerine yönelik olumsuz görüşlere sahip olanlar arasında hakaret edilmesini hak eden, başarısız, dikkati dağınık, utangaç, çalışkan ve iyi bir öğrenci olmayan, başarısız olma kaygısına sahip, çok konuşkan, ders çalışma isteği olmayan ve bundan pişmanlık duyan, sigara kullanımına çok erken yaşta başlayan, tembel olarak gören öğrenciler vardır. Bu görüşlere örnek olarak ise okulu bırakmış EÖ1’in kendisi hakkındaki görüşü “Kendimi biraz yani derslerim iyi değil, gibicesine yani biraz öyle görüyordum kendimi. O yüzden boşlamaya karar verdim, okulu bıraktım.” (EÖ1, Konum 50) şeklindedir. Kendisine ait olumsuz algısını ifade eden E12 ise “Yani nasıl bir öğrenci yani tembel diyelim artık öyle görülür genelde arka sırada ders kaynatan çocuk olarak görüyorum” (EÖ12, Konum 76) olarak görüşlerini belirtmiştir. Olumsuz algıya sahip bir kız öğrencinin görüşleri ise “Ben kendimi şey aslında çalışmak istiyorum ama çalışmıyorum kendim bunun için bir gayret göstermiyorum o yüzden kendimi düşürüyorum bundan pişman olacağımı biliyorum ama yapmıyorum düzeltmiyorum ben de bilmiyorum anlamadım.” (KÖ10, Konum 58) şeklindedir. Benzer şekilde bir diğer kız öğrenci ise görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

Ben bence fazla başarılı değilim, fazla başarılı olmak için de çalıştığımı düşünmüyorum, eğlenceliyim bence öyle düşünüyorum. Ben eğlenceliyim bence başarılı da değilim bence, öyle düşünüyorum. Derslere pek özen göstermiyorum üniversiteye gideceğimi de pek düşünüyorum da düşünemiyorum da pek ümidim yok kendimden...X hocamız da çok iyi bazen hakaret ediyor ama biz de hak ediyoruz bazen, anlamıyoruz hiçbir şeyi ama bence X hoca da iyi güzel. (KÖ6, Konum 60-86)

4.2.2. Öğrencilerin okula karşı tutumlarına ilişkin görüşleri

Öğrencilerin okula karşı tutumlarına yönelik görüşleri incelendiğinde, olumlu ve olumsuz tutumlarının olduğu görülmüştür. Olumlu yaklaşımlarda okulun evden daha iyi olduğundan, ikinci ev olarak gördüklerinden, eğlenceli olduğundan, kendi okullarının başka okullara göre iyi olduğundan, okulda arkadaşlarının olduğundan, okula devam ettiklerinde diploma alabileceklerinden, okulda bir şeyler öğrenebildikleri ve cahil kalmadıklarından, evdeki baskıdan uzak kaldıklarından, okulun gelecekleri için iyi olduğundan, güvenli olduğundan, sosyalleşebildiklerinden, bilgi kaynağı olduğundan, hayatı öğrettiğinden, hayallerini süslediğinden, hayatlarını kurtardığından, okula devam etmediklerinde evlenmek zorunda kalacaklarından bahsetmişlerdir. Öğrencilerin olumlu yaklaşımlarına yönelik görüşlere örnek olarak KÖ5'in görüşleri "Okulda olmanın bir yeri kazanacaksın meslek alacaksın, para kazanacaksın, sonra deneyimin olacak nasılmış nasıl yerlermiş diye tadacaksın yani bu kadar." (KÖ5, Konum 280) şeklindedir. KÖ9 ise okulun kendisi için ne kadar önemli olduğunu "Okul benim için hayat kurtarmak gibi mesela... Evde böyle çok üzerine geliyorlar mesela hem geliyorsun çok iyi hem hayatımı kurtaracaksın okula gideceksin öyle düşünüyorum." (KÖ9, Konum 154-158) olarak belirtmiştir. Okulu bırakmış olan EÖ2 ise okul hakkında "Okula gidiyor olmanın hocam okuyorum yani bir şey öğreniyorum, bilgi öğreniyorum, okuma yazma öğreniyorduk. Bir şeyler öğreniyorduk okulda...Cahil kalmıyorduk hocam öyle." (EÖ2, Konum 200-202) şeklinde görüşlere sahiptir. Okul hakkında olumlu görüşlere sahip olan bir erkek öğrenci ise "Okul bir nevi ailemiz gibi ikinci ailemiz mutlu oluyorum ben gelince zaman geçiriyorum hem dersler geleceğime yön veriyor başka da bir şey yok" (EÖ20, Konum 134) şeklinde kendisini ifade etmiştir. KÖ3 ve KÖ19'un görüşleri ise şu şekildedir:

Bizim burada mesela okumadığın zaman direkt evleniyorsun. Ben de böyle sıkıcı bir hayata hani direkt gençliğimi başka birisinin eline vermek istemediğim için kendimi kurtarma çabasına düştüğüm için böyle kaygılanıyorum. Hani sonum ne olacak? Hadi yapamazsam hadi 2 gün sonra evlenirsem. Öyle kaygılar basıyor beni. (KÖ3, Konum 226)

Okulda olmanın üniversiteyi kazanacağıma inancım daha fazla geliyor okulda olduğum zaman kendimi boş işlere uzak hissediyorum daha rahat hissediyorum okula zaten devamsız olduğum zamanlar üzerime bir mutsuzluk geliyor ders çalışmadığım zaman içimde bir kaygı oluyor ders çalışmadın hani bir soru daha gitti sınavı kaçıracaksın gibi korkular beni ders çalışmaya yönlendiriyor bu aşırı olması kötü oluyor bazen ama hafif olması iyi derse yönlendiriyor (KÖ19, Konum 192)

Okula karşı olumsuz tutumları ifade eden görüşler incelendiğinde, öğrenciler pandemi döneminde okuldan uzaklaştıklarından, buldukları okula gitmeyi istemediklerinden ve memnun olmadıklarından, erken kalkmayı sevmediklerinden, derslerin boş geçtiğinden, okulun gündelik hayatı kısıtladığından, okulu zaman kaybı olarak gördüklerinden, öğrencilerin okula sadece eğlence için geldiklerinden, okula ihtiyaç duymadıklarından ve okulu sevmediklerinden bahsetmişlerdir. Öğrenci görüşlerine örnek olarak okulu bırakmış olan EÖ1 “Okulda olmanın, sevmem ondan yok okula gelmeyi sevmiyorum daha doğrusu. Okul sıkıcı geliyordu bana...Daha önce de anlatmıştım yani dersler konusu. Sıkıcı dersler diyoruz ya işte derslere girmeyi sevmiyordum bana basıcı geliyordu dersler.” (EÖ1, Konum 248-254) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. KÖ13 ise “Zaman kaybı olarak görüyorum tek sebep bu görüyorum yani daha da aza indirilebilir.” (KÖ13, Konum 242) demiştir. EÖ12 ise pandemi döneminden sonra okuldan uzaklaştığını şöyle ifade etmiştir: “Valla hocam ben ortaokulda genelde derslerim iyiydi ondan sonra liseye geçtim uzaktan eğitim falan derken yani kitap açasım gelmiyor daha doğrusu” (EÖ12, Konum 44).

KÖ18’in görüşleri “Benim için işe gitmek daha iyi ki yani işe gidemiyorum işte hani evde fazla bir zaman geçirmiyoruz okulda olunca başka bir yere gidemiyoruz akrabamıza falan şehir dışına çıkamıyoruz” (KÖ18, Konum 240) şeklindedir. KÖ14 de okul hakkında: Olumsuz yönleri okulun biraz gündelik hayatı kısıtlaması gibi bir şey oluyor mesela okulun saatleri oluyor ve benim gündelik hayatta yapacağım işleri biraz kısıtlıyor ve gündelik hayattaki işlerimi değiştirmeme sebep olur” (KÖ14, Konum 256) demiştir. KÖ13 ise okulda geçen zamanı verimsiz olarak değerlendirmiş ve “Okulda geçirilen zaman verimsiz olduğunu düşünüyorum yani bu sanki bir o da takılıyoruz ve bekletiliyoruz ne amaç uğruna bilmiyorum ama... okula bir duygu hissetmiyorum açıkçası sevme de değil de yani zorunlu tutulan ve gelmemiz gereken bir yer olarak görüyorum” (KÖ13, Konum 156-250) demiştir. Evdeki işlerin okuldan önemli olduğunu söyleyen EÖ7 “Evde işler dururken buraya geliyoruz, burada da zaman öldürüyoruz olumsuz yönü bu, evdeki işlerimizi bırakıyoruz buraya geliyoruz.” (EÖ7, Konum 202) şeklinde kendini ifade etmiştir. Son olarak okulu bırakmış EÖ2 okul hakkında “Hocam ben okulu sevmiyordum yani okumak istemiyordum. Sıkılıyordum ondan boşladım yani.” (EÖ2, Konum 268) diyerek okulu bırakma sebebini ifade etmiştir.

4.2.3. Öğrencilerin arkadaş ilişkilerine yönelik görüşleri

Öğrencilerin kendileri ve yakın çevreleri hakkındaki görüşleri, okula yönelik algılarını ve okul terki düşüncelerini de etkilemektedir. Okulda sahip oldukları arkadaş ilişkileri hakkındaki görüşleri iyi arkadaş ilişkileri, kötü arkadaş ilişkileri ve yakın çevrede okul terki kategorileri altında incelenmiştir. İyi arkadaş ilişkilerine sahip olduğunu ifade eden öğrenciler, arkadaşlarının akademik durumlarının da iyi olduğundan, sınıf arkadaşlarıyla birbirlerinin sırlarını koruduklarından, arkadaşlarıyla birbirlerini desteklediklerinden, arkadaşların kaygıya iyi gelmesinden, sınıf arkadaşlarıyla başta samimi olmasa da sonradan yakın ilişkiler kurduklarından ve az arkadaşına sahip olduklarından bahsetmişlerdir. İyi arkadaş ilişkilerine örnek olarak KÖ18'in görüşleri: "Belli başlı kişilerle iyi. Kendi çevremle iyi ama dışardaki fazla bir kişiyle samimi değilim sınıftan 3 4 kişiyle iyiyim o kadar. Öbürleriyle de iyiyim ama o kadar samimi olduğum kadar samimi değilim." (KÖ18, Konum 136) şeklindedir. Birbirlerini desteklediklerini, koruduklarını ve kaygılandıklarında teselli ettiklerini ifade eden KÖ14 "Genellikle böyle arkadaşlıklarımız filan iyi birbirimizin sırlarını çokça açık etmeyiz" (KÖ14, Konum 244) demiştir. KÖ16 ise "her zaman birbirimizin yanında falan olmaya çalışıyoruz" (KÖ16, Konum 110) şeklinde kendisini ifade etmiştir. KÖ10'nun görüşü de "Sonra yanıma arkadaşlarım geliyor, bir şeyler diyor, boş ver diyor takılma diyor onların yanında gülüyorsun geçmiş gibi oluyor yani." (KÖ10, Konum 224) şeklindedir. Yakın arkadaşlarının ders durumunun da iyi olduğunu ifade eden görüşler şu şekilde örneklendirilebilir:

"Onların dersleri de gayet iyi sayısalı onların iyi benim sayısalım kötü diğer sözcüklerimiz iyi onlardan yardım alıyorum bazen denk geldikleri zaman onlar da (KÖ19, Konum 118)

"Hani şeye göre değişiyor birisinin İngilizcesi daha iyi birisinin edebiyatı daha iyi ama çaba gösteriyorlar kendi aramızda da zaten çalışıp sarf etmeye çalışıyoruz" (KÖ16, Konum 114)

Benim yakın arkadaşım X var, Y var, X'in dersi bence gayet iyi. Sınıfımızın ikincisi veya birincisi bilmiyorum tam ortalamasını, bence gayet X mesela sınavlar başladı sınavlarda falan sürekli bana yardım etti, notlarını attı, sürekli yardım etti. Y var komik ya, benim gibi aynı böyle çok cana yakın o pek derslerle alakası var da çabalıyor ama sanki boşuna gibi sınavlara vermiyor bence ezberlerini yapıyor, çalışıyor falan ama sınavlarda o şeyini göremiyorum yani ikisi de çok iyi. (KÖ6, Konum 116)

Öğrenciler kötü arkadaş ilişkilerinden bahsederken hem yakın arkadaşlarının onlara olan kötü etkisinden, hem de sahip oldukları kötü arkadaş ilişkilerinden

bahsetmişlerdir. Öğrenciler, arkadaşlarının da kendilerine benzediğini, akademik durumlarının kötü olduğunu, kendisini kötü etkilediklerini, karşı cinsle ilişkilerin kendilerini de etkilediklerini ifade etmişlerdir. Açık öğretim lisesine geçmiş olan EÖ1 “[yakın arkadaşları için] Biraz onlar da benim sevdiğim tarzda sevenler. Öyle yani çok sıkı hocayı, onlar da sevmez, öyleydi.” (EÖ1, Konum 112) demiştir. EÖ20 ise arkadaşlarını ve kendisini “aynı üzüm baka baka kararıyor” (EÖ20, Konum 120) diyerek ifade etmiştir. EÖ7 de “Onlar benim yaptığının aynısını yapıyor diyebilirim...Okuldan eve, evde mala bakıyorlar hiçbir şekilde ders çalışma yok buraya geliyorlar o kadar” (EÖ7, Konum 128-130) diyerek arkadaşlarıyla arkadaşlarının ve kendisinin aynı rutine sahip olduğunu belirtmiştir. Ders durumları hakkında EÖ12 “Aynı benim gibi onlar da...Fazla derse şey yapmıyorlar dersle alakasız kişiler.” (EÖ12, Konum 142-144); açık öğretime geçmiş olan EÖ2 de geçmeden önceki arkadaşları hakkında “Onlar yok hocam iyi değil yani. Çalışmak isteği yok.” (EÖ2, Konum 116) ve yakın arkadaşların birbirlerini etkilemesi hakkında:

Hocam arkadaş çevresi bizi bozdu. Çalışmak isteği hiç yoktu. Çalışmak istemiyordum. Okula da gelmek istemiyordum. 11. sınıfta da boşladım. Hocam sıkıydı, birbirimizi bozuyorduk genelde...Derslerde yaramazlık yapıyorduk, durmuyorduk... X vardı o da boşlamış, onunla her teneffüs beraberdik, doğru durmazdık, yaramazlık yapardık (EÖ2, Konum 66-108-114)

demiştir. Karşı cins ilişkilerini arkadaşlık ilişkilerini kutuplaştırdığından bahseden KÖ11 “Yani arkadaşımın eski arkadaşıyla o yakın arkadaşımız sevgili oldu, onun sevgilisi de sınıftandı, o yeni sevgilisi de sınıftandı işte bu yüzden.” (KÖ11, Konum 232) demiştir. Arkadaşlarıyla ilişkilerinin iyi olmadığından bahseden öğrenciler arkadaşlarının taklidini yaparak dalga geçtiğinden, dışladığından, birbirlerine sırt çevirdiklerinden, birbirlerini sevmediklerinden, iletişimlerinin olmadığından bahsetmişlerdir. Bu konudaki görüşler aşağıda örneklendirilmiştir:

“Onlar hadlerini aşıyor ben de haddimi fazla aşıyorum o zaman bir kavga oluyor ama bence sınıf içinde bence herkesin anlaştığı bir ben varım, ama bu aralar aramız pek iyi değil arkadaşlarımla, beni dışlıyorlar bence ben öyle düşünüyorum.” (KÖ6, Konum 112)

Genellikle beni fazla sevmiyorlar ben de o grubun içinde olmaktan hiç hoşlanmıyorum yani tek olduğum iyi yani benim işte candan falan sevmiyorlar bunu da biliyorum bu şekilde (KÖ17, Konum 96)

Bir gün şey bir hocayla konuşuyorduk işte aynı sınıftayız ekranda da işte tahta kara ekran yansıyor derken arkamdan benim konuştuğum işte ağız eğmeleri hareketlerimin aynılarını yapmaları falan ben görüyorum beni görmüyor zannediyorlar ama (KÖ17, Konum 100)

Arkadaşlarımla pek anlaşmış arkadaşım yok daha önceden vardı sonra ayrıldım işte çok iletişimin yok evde kardeşlerimle ailemle akrabalarımla ilişkim var kuzenlerimle (KÖ19, Konum 108)

Yakın arkadaş çevresinden okulu daha önceden bırakmış arkadaş olup olmama durumu, öğrencinin okul terki düşüncelerini etkilemektedir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun okulu bırakmış bir arkadaşı ya da tanıdığı olduğu görülmüştür. Öğrenciler okulu bırakmak isteyen veya okulu bırakmış arkadaşları olup olmadığından, bırakmış arkadaşları olanların bırakma sebeplerinden ve şu an onların ne yaptıklarından bahsetmişlerdir. Öğrencilerin görüşlerine örnek olarak okulu bırakmış EÖ2 “[önceden okulu bırakmayı düşünen arkadaş] Vardı hocam ben boşlayınca arkadan diğerleri de boşladı. (EÖ2, Konum 278) diyerek kendisinin okulu bırakmayı düşünen arkadaşlarını etkilediğini belirtmiştir. EÖ21 arkadaşlarının okulu bırakmayı isteme sebebini “Onlar da işte benim gibi fazla okulu sevmiyorlar dersleri de sevmiyorlar” (EÖ21, Konum 452) diyerek ifade etmiştir. KÖ19 ise “arkadaşlarımdan açığa almak isteyenler var ama kesin değil...12. sınıf oldukları için evde daha çok çalışıp dershaneye gitmeyi düşündükleri için (KÖ19, Konum 268-270) demiştir. KÖ17 ise arkadaşlarının okulu bırakmayı isteme sebebini “derslerinde başarısız oldukları için olabilir” (KÖ17, Konum 274) olarak belirtmiştir. EÖ15 ise “onların sebebi okul herhâlde biraz onlara zor geliyor o yüzden” (EÖ15, Konum 402) olarak ifade etmiştir. Arkadaşının okul terki kararının kendi düşüncesini etkilediğini ifade eden EÖ4 “[okul terkini] Düşünmezdim herhalde ya vakit onlarla daha iyi geçerdi düşünmezdim.” (EÖ4, Konum 326) demiştir. Yine okulu bırakmış olan EÖ1 de arkadaş etkisini şu şekilde ifade etmiştir:

Beni, benden önce bırakanlar, yani onlara biraz daha güvendik yani bıraktılar şu an rahatım vs. diyorlardı yani. Ondan sonra ben de bıraktım. Benden sonra benim arkadaşım da bıraktı. Öyle de çoğaldı... Arkadaşım benim iş nedeniyle okulu bıraktı. Diğerleri ise aynı iki arkadaşımı örnek vereyim. Sonradan bırakan benim düşüncemden bıraktı. Yani benim tam şeyimle yani, ben bıraktırdım demeyelim de yani (EÖ1, Konum 352-354)

Bırakan arkadaşlarının bıraktıktan sonra yaptıklarından bahseden öğrencilerden EÖ22 “o da şu an evde kendi işleri ile uğraşiyor... Hayvancılık.” (EÖ22, Konum 144-146); EÖ21 “Traktör sürüyor hat değiştiriyor mala bakıyor” (EÖ21, Konum 172); KÖ18

“Tarlada çalışıyor genelde.” (KÖ18, Konum 152); KÖ16 “yani işte falan çalışıyor iş derken günlük falan oluyor ya hocam onlara falan gidiyor evde kardeşlerine falan bakıyor” “(KÖ16, Konum 120) olarak ifade etmişlerdir.

4.2.4. Öğrencilerin çalışma hayatına ilişkin görüşleri

Araştırmanın katılımcılarının tamamının ailesi geçimini tarım, hayvancılık ve sondaj işleriyle sağlamaktadır. Bundan dolayı evdeki tüm bireyler bu konuda birbirine yardımcı olmaktadır. Aile işiyle beraber köyde yaşayan diğer kişilerin işlerine de para karşılığında giden öğrenciler bulunmaktadır. Genellikle gün içerisinde okuldan kalan zamanlarda kendi ailelerinin işlerine yardımcı olmakta, hafta sonu ve yaz tatillerinde de “günlük” olarak adlandırdıkları başkalarının tarla işlerine gitmektedirler. Okul ile birlikte bir işte çalışmanın okula etkisi olmadığını savunan öğrencilerin yanı sıra okula kötü etkisi olduğunu ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Kendilerine ait olmayan işlerde çalışan öğrenciler bunu ailelerine yük olmamak için yaptıklarını ifade etmişlerdir. Çalışma durumlarıyla ilgili EÖ21 okul dışındaki zamanından bahsederken “Hat olsun şey olsun başkalarının işine gidiyorum yani...Hat değiştiriyorum kendi malımız var ona bakıyoruz başka bir iş yok akşam oluyor zaten” (EÖ21, Konum 42-44) demiştir. KÖ19 da “Bizim köyde günlük işleri var orada çalışıyorum hafta sonları okul açık olduğu için oraya gidiyorum... Okul açık olmadığı zaman okula gidiyorum cumartesi pazar oraya gidiyorum tatilden sonra zaten bütün gün gitmeyi düşünüyorum” (KÖ19, Konum 42-44) olarak bahsetmiştir. EÖ15 “Eve gidiyorum. İş olursa abimle hata gidiyoruz. Hattan da gelince genelde yatıyorum. Sabah kalkıyorum hayvanlara bakıyorum. Okula geliyorum.” (EÖ15, Konum 44) olarak hafta sonu rutinini anlatmıştır. Yaz tatilinde evdeki hayvanlarla ilgilendiğini ifade eden KÖ14:

Mesela sabah koyunun yemini veriyoruz öğlen bir arada dinleme vakti oluyor sonra ikindi sonra koyun geliyor onu içeri tıklıyoruz ağıla filan veriyoruz geçirme vakti oluyor tarlalardan geçirip daha çok ot olan yerlere götürüyoruz koyunları daha çok yaz tatili benim için koyunla geçiyor (KÖ14, Konum 60)

Okuldan sonraki çalışma durumunu anlatan EÖ7: “Okul dışındaki zamanımı, çıkıyorum 3.20’de, 3.40’ta evde oluyorum. Malımız var, mala bakıyorum, yazın olursa sulamaya falan gidiyorum kendi sulamamız var. Pancardır, buğdaydır. Günümüzü öyle geçiriyoruz.” demiştir (EÖ7, Konum 32).

Okul dışındaki çalışmalarda kız öğrencilerin genellikle tarla ve temizlik işlerinde, erkek öğrencilerin ise hayvancılık, sulama, sondaj işlerinde çalıştıkları ortaya konmuştur. Hafta sonu ve yazın yaptıklarından bahseden kız öğrencilerden KÖ5 bu konudaki görüşünü şu şekilde açıklamıştır:

Yazın günlüğe gidiyorum, bazen de beni çağırırlar ev işlerinde falan oraya gidiyorum. Çalışmıyorum, okuldan sonra çalışmaya bazen giderim. Birisi çağırır temizlik yaptırmaya, bazı şey cumartesi hafta sonları da günlüğe giderim orada çalışırım. Günlük yazın oluyor Mayıs'ta başlıyor ondan sonra devam ediyor, temizlik işleri de çağırırlarsa. Domates topluyoruz, pancar çapalıyoruz, ondan sonra domates ekiyoruz öyle. (KÖ5, Konum 68-78)

Bir erkek öğrenci ise gününün şöyle geçtiğini ifade etmiştir:

Hocam her gün okuldan mesela sabahdan gelmeden mala bakıyorum, saat 5'te kalkıyorum, sekize, yedi buçuğa kadar mala bakıyorum, gelince üzerimi değiştiriyorum banyo yapıyorum. Servise biniyorum, sekizde servise biniyorum. Sekiz buçukta buraya geliyorum, derse başlıyoruz işte. Ondan sonra eve gidiyorum mala bakıyorum tekrardan hayvanlara bakıyorum sulamadır vesairedir oraya gidiyorum hayvanlardan sonra, biraz gece geç geliyoruz saat sekiz buçuk gibi, gece geç geldikten sonra yatıyoruz işte biraz oturuyoruz yemek filan yiyoruz sonra yatıyoruz. (EÖ4, Konum 58)

Okul dışındaki işlerde çalışmanın okula olumlu etkisi olduğunu ifade eden ve olumsuz bir etkisi olmadığını belirten görüşlere örnek olarak şunlar gösterilebilir:

“Etkilemiyor aksine beni daha motive ediyor hani kendi paramı kazanmam hani test kitabıdır dersleri daha fazla alabilme imkânı oluyor” (KÖ19, Konum 62)

“Yoo yani o kadar fazla etkilemiyor. Kendi isteğimle gidiyorum isteyerek gidiyorum, hiç kimsenin zorlaması olmadığından dolayı hem derslerime de çalışabiliyorum, bakabiliyorum etkilemiyor.” (KÖ11, Konum 76)

“Etkilemiyor, yani kendim istesem aslında yani derse de zaman ayırırım işe de ayırırım ama kendim istemediğim için, derse ayıracağıma telefonla uğraşıyorum.” (EÖ7, Konum 70)

Bir işte çalışmanın okul hayatına etkisi olduğu ifade eden öğrenci görüşler ise şu şekilde örneklendirilebilir:

“Genelde yorgun oluyoruz işten geldiğimiz için öyle bir zorluğumuz var başka da bir zorluğu yok” (EÖ20, Konum 337)

“Şöyle ki sabah çalışıyorum koyuna bakıyoruz öğlen okula gidiyorum ikindide çok az kısa bir süre oluyor o işte benim çalışmama biraz engel oluyor... benim için şöyle değişirdi sadece

eksik derslerim değil bence eksik olmayan derslerim de tamamlayıp daha üst seviyeye taşıyabilirdim” (KÖ14, Konum 66-68)

“Biraz etkilese de isyan etmiyorum çünkü okul döneminde ders çalışılır tatilde de yapman gereken işlerini yapman gerekir bu yüzden pek sıkıntı olmuyor. Çalışma gücünün önemini anlatıyor hani kendini para kazanıyorsun paranın kıymetini daha iyi anlıyorsun” (KÖ13, Konum 76-78)

Evet şu an ama şey okula geliyorum yani fazla aileme yüklemek istemiyorum gencim elim ayağım tutuyor şeyleri yaparım diye yani sulama olsun öyle işlerle çalışırım... Yani biz köylü olduğumuzdan biz de fazla şey değil ama başka birileri olsa iş görmemiş onlara ağır gelir gördükleri işlerde genelde ağır olur tarla işleri Ailem gitmemi istemiyor ben fazla yüklemek istemiyorum aileme yani genelde benim mesela sigara içiyorum sigara param şey olsun yani ailemden istemek istemiyorum istesen vermezler değil verirler ama ben fazla şey yapasım gelmiyor içimden. (EÖ12, Konum 54-58-74)

4.2.5. Öğrencilerin serbest zaman etkinliklerine ilişkin görüşleri

Bir işte çalışmak dışında, serbest zamanlarda yaptıkları etkinliklerden bahseden öğrenciler en fazla telefon ve sosyal medyaya vakit ayırdıklarını ifade etmişlerdir. Bunun dışında televizyon ve film izlediklerini, kitap okuduklarını, dinlediklerini, kardeşleriyle ilgilendiklerini, ders çalıştıklarını, müzik dinlediklerini, ev işlerine yardım ettiklerini, resim yaptıklarını, bisiklet sürdüklerini ve aileleriyle vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. EÖ22 ve EÖ21 serbest zamanlarında telefon üzerinden sosyal medya ve mobil oyunlarla vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir (EÖ22, Konum 34; EÖ21, Konum 47-50). EÖ20 ise serbest zamanlarını evde dinlenerek ve film izleyerek geçirdiğini belirtmiştir. Kız öğrenciler ise evde ders çalıştıklarını, aile büyüklerini ziyaret ettiklerini, kardeşlerinin derslerine yardımcı olduklarını, resim yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşler şu şekilde örneklendirilmiştir:

Evde ders çalıştıktan okulda işlediğimiz tekrar edip test çözürekten internetten yardım alarak böyle geçiyor... İşte büyüklerimi ziyarete gidiyorum bazen işte babam işte olmadığı zaman falan ilçeye geçiyoruz... Orada teyzemin yanına gideriz bazen bazen amcamı ziyaret ederiz çarşıda gezeriz alışveriş yapar eve geliriz... Köyde olduğum için bisiklet sürme imkânım olduğu için öyle onlarla geçiriyorum zamanımı (KÖ19, Konum 30-34-36-218)

Şu hafta sonları da daha çok ortanca kardeşimin dersleri oluyor onlara yardım ediyorum hem böylece eski dersleri de tekrar etmiş oluyorum hoşuma giden bir kitap varsa onu okumayı sürdürüyorum daha çok roman okuyorum anneme yardım ediyorum babama yardım ediyorum ve hafta sonu bitiyor (KÖ14, Konum 42)

“Yani hocam. Resim çizmeyi severim mesela, genellikle kitap okumak veya resim çizerim fazla ders çalışırım ama genellikle işte o aktivitelere yönelirim. Müzik dinlerim genellikle youtube'da vloglara falan bakıyorum.” (KÖ16, Konum 8)

4.2.6. Öğrencilerin gelecek planlarına ilişkin görüşleri

Katılımcıların gelecek planları içinde hedeflerindeki meslekler incelendiğinde belirli meslekler üzerinde yoğunlaşılsa da pek çok farklı fikir olduğu ortaya konmuştur. Bu meslekler içerisinde en fazla tercih edilenler anaokulu öğretmenliği, çocuk gelişimi ve çiftçiliktir. Bunlar haricinde sağlık alanında bir meslek, psikolog, aşçı, rehber öğretmeni, polis, asker, şoför, hemşire/ebe, iç mimar, güvenlik, beden eğitimi öğretmeni, dış teknisyeni, veteriner, YouTuber olmak istediğini ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Hedefini belirlemiş öğrencilerle birlikte, şu an okumakta olduğu alandan farklı bir alana yönelmek istediğini, alacağı puana göre mesleğine karar vereceğini, sürekli kararını değiştirdiğini, üniversitede istediği bir bölümün olmadığını ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrencilerin görüşlerine örnek olarak KÖ9:

Çocuk gelişimi okumak istiyorum ya da anasınıfı öğretmenliği bu kadar...Bu konu hakkında pek de bilgi bilmiyorum ama böyle o meslek benim çok ilgimi çekiyor. Çocuklara olan ilgimden falan...Çocuklara olan ilgim yeğenlerimden bir sürü yeğenim olunca böyle çok ilgileniyorum çocuklarla seviyorsun. (KÖ9, Konum 306-314)

şeklinde hedefinden bahsetmiştir. KÖ3'ün görüşleri ise,

En çok istediğim alan psikolog. İnsanların şeyi hani tereddütsüz paylaşacağı bir insanlar olması gerektiğini düşünüyorum. Herkes ben birine paylaşısam o gidip en yakın arkadaşına, o en yakın arkadaşına derken bence sırrımız böyle böyle yayıldığı için ben öyle bir benim paylaşacak insanım olmadığı için onların paylaşacak insanlar daha çoğalsın diye bunu seçmek istiyorum. (KÖ3, Konum 284-287)

şeklinde. Açık öğretime geçmiş olan EÖ1'in görüşleri ise: “Baba mesleği hayvan alım satımı, işini seviyorum. Bana çok kolay geliyor, sürekli geziyorsun o yüzden.” (EÖ1, Konum 366-370) şeklindedir. KÖ8 bir akrabasında gördüğü bir mesleği seçmek istediğini belirtmiş ve şöyle demiştir:” Rehber öğretmeni olmak istiyorum. Kendi işimi, kendi işlerimi becermek istiyorum. Kendi ayaklarım üzerinde durmak istiyorum.” (KÖ8, Konum 222). EÖ20 de askerlikle alakalı bir mesleği hedeflendiğini şöyle belirtmiştir. “Askeriye olabilir bölümü sevdiğim için olabilir astsubaylık uzmanlık çavuşluk” (EÖ20, Konum 373). EÖ22'nin görüşleri de şu şekildedir:

Yani şimdi babam hayvancılıkla uğraşüyor yani hem de elektrikte çalışıyor daha önceki bizim işte daha önceki nesiller de hayvancılıkla uğraşıyor işte yani ilk başladıklarındaki zamandan bu yana yani bayağı büyümüşler ben de işte onu devam ettirmek aslında amacım köyde kalırsak öyle (EÖ22, Konum 366)

Kesin bir kararı olmadığını belirten KÖ13'ün görüşleri şöyledir:

Şu an bir bölüm okursam istediğim bir bölüm olmayacak çok istediğim bir bölüm olmayacak çünkü istediğim bölüm için okul okumadım bölümümde... Ben 4 yıllık üniversite istiyorum... Üniversitede şu an istediğim bir bölüm olduğunu düşünmüyorum mecburi gitmek diyelim o esnada kendi istediğim şeyleri yapmayı düşünüyorum inşallah olur (KÖ13, Konum 336)

Öğrencilerin gelecek hakkındaki planları arasında iş ve okul haricinde, dünya turu yapmak istediğini, gezip görmek istediğini, iyi bir insan olmak istediğini ve kendi ayakları üstünde durmak istediğini ifade eden öğrenci görüşlerine rastlanmıştır. Bu öğrenci görüşleri aşağıda örneklendirilmiştir:

“Dünya turuna gitmek istiyorum ve dünyayı gezmek istiyorum, öyle işte pek öyle ya dünya turu diyorum sadece sürekli gezmek istiyorum bir yerde sürekli kapalı olmak istemiyorum gezmek istiyorum sürekli.” (KÖ6, Konum 296)

“Geleceğe dair iyi bir insan olmak öncelikle, burayı içtenlikle söylüyorum.” (EÖ7, Konum 276)

“Öncelikle bir kendi ayaklarımın üzerinde durmak istediğimi yapabilmek hür olarak kimsenin bana karışmaması gerekir onun için de bir meslek sahibi olmak gerekir tabii ki kendi ayaklarımın üstünde durmam gerekir hedeflerim bunlar.” (KÖ17, Konum 264)

Gelecekteki üniversite planları hakkında görüş belirten öğrencilerin bir kısmı üniversiteye gitmeyi düşünürken bir kısmı da üniversiteye gitmeyi planlamamaktadır. Üniversiteye gitmeyi düşünen öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ3 “Güzel bir üniversite, güzel bir hayat, güzel bir insan, güzel bir arkadaş çevresi diye düşünüyorum” (KÖ3, Konum 276) demiştir. KÖ9 ise “Evet düşünüyorum. En azından böyle gidip gezip görmeyi o ortama girmeyi istiyorum. (KÖ9, Konum 308)” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Üniversiteye gitmeyi düşünmeyen EÖ4 ise: “Hani hocam okuduğumuz zaman bir yerlere gideceğimiz tam kesin değil yani, üniversiteye gittiğimizde iki yılımızı boşa mı harcayacağız veyahut da iki yılımızı boşa harcayıp bir yere gitmemek de var dolayısıyla” (EÖ4, Konum 330) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. EÖ22 ise meslek edinmek için üniversiteye gitmeyi düşünmediğini şöyle belirtmiştir: “Yok düşünmüyorum... Yani

meslek olarak işte aynı burada kalırsam hayvancılık falan işte işleri daha büyütmek gibisinden öyle şeyler ama mesela burada kalmazsak büyük bir şehre gidersek başka işler belki.” (EÖ22, Konum 356-358). EÖ12 ise üniversite hakkındaki planı hakkında görüşlerini “Yok. Aklımda askerlik üzeri uzmanlık olarak düşünüyorum subay astsubay öyle askeriye üzeri bir meslek” (EÖ12, Konum 354-356) olarak ifade etmiştir.

Öğrencilerin gelecek hakkındaki görüşleri analiz edildiğinde, çeşitli kaygıları olduğu ortaya konmuştur. Bu kaygılar üniversiteye gidememe, işsizlik, üniversiteye gitse de bir şey değişmeyeceği şeklindedir. Bu öğrencilerin görüşlerine örnek olarak KÖ19 “Düşük alırsam okul sınavlarımda kalırsam o sınavı geçemezsem özellikle matematik dersinde oluyor başarısızlığım onlarda olduğu için çok korkuyorum bir de okuyup üniversite kazanmak istediğim için bir tanecik bir başarısızlığım bile beni yere götürüyor yani” (KÖ19, Konum 210) demiştir. KÖ13’ün görüşleri ise “İşsizlik korkusu, okuyacağım üniversitenin durumu üniversiteden sonra bir işte çalışacak mısın yoksa boş mu duracaksın yoksa o sınavdan YKS’den sonra kaç kere YKS’de şansını deneyeceksin bunlar kaygılandırıyor” (KÖ13, Konum 278) şeklindedir. EÖ4 ise üniversiteye gitmenin bir şey değiştirmeyeceği hakkındaki görüşünü “Bilmiyorum hocam okumak istiyorum ama eldeki şeyler yani nasıl diyeyim ben size, okusam bir şey olacağını zannetmiyorum hocam yani bir yerlere varacağımı zannetmiyorum o yüzden baba mesleğiyle veya kendine bir iş kurmaya düşünüyorum.” (EÖ4, Konum 328) şeklinde ifade etmiştir.

Gelecek hakkında kaygı duymadığını ifade eden öğrenciler ise, kaygılsa da bir şey değişmeyeceğini, gelecek kaygısı olmadığını, gelecek için değil sadece yarın için endişelendiğini ifade etmişlerdir. Bu öğrencilerin görüşlerine örnek olarak ise KÖ6 “Bilmiyorum umurumda değil ya bilmiyorum neden umurumda değil, anlamıyorum bir gelecek kaygısı yok bence bende, ben öyle düşünüyorum gelecek kaygısı olmadığı için de umursamıyorum pek.” (KÖ6, Konum 226) demiştir.

4.2.7. Öğrencinin aile ilişkilerine yönelik görüşleri

Öğrencinin aile ilişkileri kapsamında ailenin okul ve okul terki konusundaki görüşleri, öğrenciden beklentileri ve ailenin öğrenci üzerindeki etkisi ortaya konmuştur. Ailesinin okula devam etmesini istediğini ifade eden görüşlere örnek olarak KÖ6, EÖ12 ve EÖ1:

Ailem okumamı çok ister babam yok zaten, annem abim ben ablam, abim ve ablam okudu inşallah iyi bir yerlere de gidecekler, annem okumamı çok istiyor çünkü kalırsam yani

okumasam direkt yani şey evlendirirler köy yerinde hiçbir şey yapmadan bir iş imkânı filan yok direk evlendirirler. Yani okumamı istiyor annem kendimden daha çok istiyor. (KÖ6, Konum 280)

“Abim ağabeylerim okumayınca bana diyorlar, zorluğunu bildikleri için. Annem diyor genelde diyorlar ya oku diye okumazsan da çalış. Mecbur ya okuyacaksın ya çalışacaksın. Hayatın kuralı. Okuyunca da çalışacaksın ama o yani o biraz daha rahat olur oranın işi.” (EÖ12, Konum 342)

“Okula git dediler ama ben istemedim. Tamam, sen bilirsin dediler sonra.” (EÖ1, Konum 48)

Okulu bırakmaya sıcak bakmayan ailelerin yanı sıra, öğrenciyi okulu bırakmaya zorlayan ailelerin olduğu da katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. KÖ6 okulu bırakmış arkadaşından şu şekilde bahsetmektedir:

“X arkadaşım vardı o boşlamıştı[bırakmıştır] onu da galiba ailesi yüzünden boşladı, o var.” (KÖ6, Konum 120)

“Sebebi ailevi diyeyim hatta ailevi de sayılmaz ama gelmek istiyordu ama kendisi bir hata yaptı, hata yaptığından dolayı ailesi göndermiyor.” (KÖ11, Konum 130)

Ailelerin okul terki ile ilgili görüşlerinin yanı sıra beklentileri de öğrenciyi etkilemektedir. KÖ14 ailesinin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Daha çok ailem söylüyor öğretmenlerim fazla söylemez, bir dahaki sınava daha çok yüksek almamı ister annem ve babam da işte keşke daha yüksek alsaydım daha yükseğini bekleyebilirdik senden diye şey yapıyorlar ama fazla baskı yapmıyorlar” (KÖ14, Konum 278).

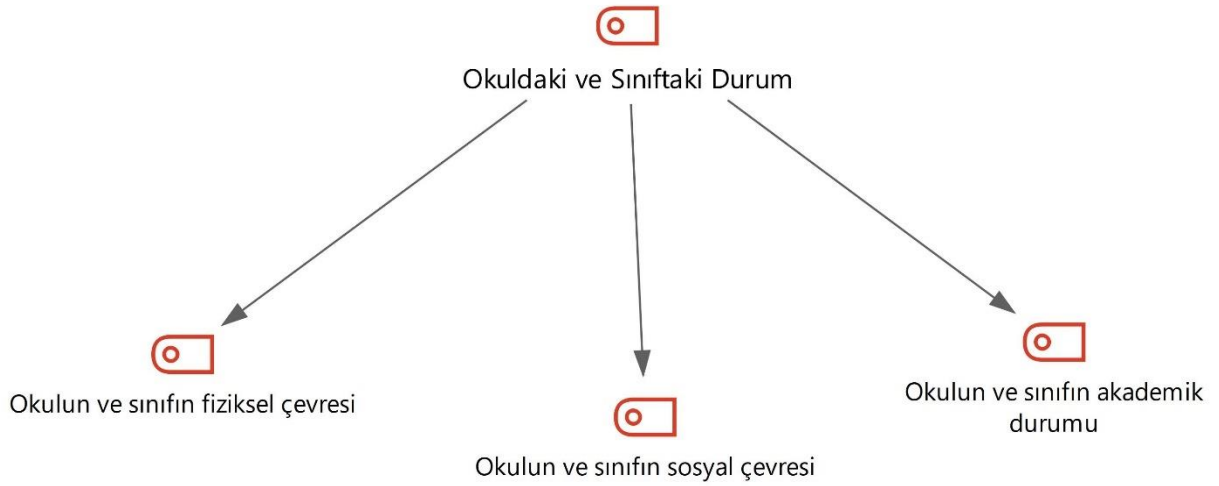
Kardeşlerin, özellikle de büyük kardeşlerin eğitim geçmişi de küçük kardeşlere rol model olma açısından önemlidir. Kardeşlerin eğitim durumu incelendiğinde de okula devam eden kardeşlerin fazla olduğu ancak devam eden kardeşlerin çoğunluğunun küçük yaşta olduğu, ilkokul ve ortaokula devam ettiği görülmüştür. Örnek öğrenci görüşleri incelendiğinde açık öğretim lisesine geçmiş olan EÖ2 büyük kardeşlerinin eğitim durumunu şöyle ifade etmiştir: “Biri 22 yaşında biri 18 yaşında...Evdeler...Hayır hocam ikisi de liseye gitmediler.” (EÖ2, Konum 13-18). EÖ7 ise: “Ablam evli. Abim bekar çalışıyor...Ablam okudu. Lise mezunu. Abim ortaokul mezunu.” (EÖ7, Konum 14-20) şeklinde kardeşlerinin eğitim durumundan bahsetmiştir. KÖ9’un kardeşleri de benzer şekilde “Ablamlar ev hanımı, abim de sondaj... 2 tane ablam var. Ortaokul mezunu...Abim de orta okul.” (KÖ9, Konum 24-30). Öğrencilerin görüşlerine göre, üniversiteye gitmiş olan büyük kardeşler de bulunmaktadır. Bu öğrenci görüşlerine örnek

olarak da KÖ10: “Birisi evli birisi değil, çiftçilik, çalışıyorlar...Birisi bilgisayar mezunu üniversite, birisi de sağlık...Dondurdu askere gitti. Sonra bir daha gitmedi...Diğeri Ereğli’de özel okulda hemşirelik mezunu...Hemşirelik yapmıyor, liseden mezun oldu, üniversiteye gitmek istemedi.” (KÖ10, Konum 16-26) demiştir.

Öğrencilerin kendileri ve yakın çevrelerine ilişkin görüşleri kapsamında arkadaşlık ilişkileri, okula karşı sahip oldukları olumlu ve olumsuz yaklaşım, okulun yanı sıra çalıştıkları işler, serbest zamanlarında yaptıkları etkinlikler, kendilerine yönelik olumlu ve olumsuz düşünceleri, ailelerinin etkisi ve geleceğe yönelik planları incelenmiştir. Öğrencilerin kendilerine yönelik düşüncelerinin çoğunlukla olumsuz olduğu, olumlu olanların da başarısız olma kaygısına sahip oldukları görülmüştür. Okula karşı olumlu yaklaşımların olumsuz yaklaşımlardan fazla olduğu ve bununla beraber olumsuz yaklaşımı olan öğrencilerin okulu sevmedikleri ve okul terkine eğilimli oldukları belirlenmiştir. İyi arkadaş ilişkilerinin öğrencileri iyi hissettirdiği, kötü arkadaşlık ilişkilerinin ise öğrencilerin birbirini kötü etkilediği, özellikle de okulu bırakmış arkadaşların diğerleri üzerinde etkisi olduğu ortaya konmuştur. Yaşadıkları bölge şartlarından kaynaklı olarak, tüm öğrencilerin ailelerinin tarım ve hayvancılıkla ilgili işlerine yardım ettiği, bu durumun bazı öğrencilerin ders çalışma düzenini etkilerken bazılarını ise etkilemediği ortaya konmuştur. Serbest zaman etkinliklerinde ise, öğrencilerin genellikle evde yapabildikleri etkinlikleri tercih ettiği ancak bisiklete binmek gibi etkinlikleri tercih eden öğrencilerin de olduğu saptanmıştır. Gelecek planlarında ise öğrencilerin öğretmenlik, askerlik, polislik gibi devlet memuru olabilecekleri mesleklere veya ailelerinin tarım ve hayvancılık işlerine sahip olmaya odaklandıkları belirlenmiştir.

4.3. Okul Terki Eğilimi Olan ve Olmayan Öğrencilerin Okul ve Sınıftaki Fiziksel, Sosyal, Akademik Çevre Hakkındaki Görüşlerine Dair Bulgular

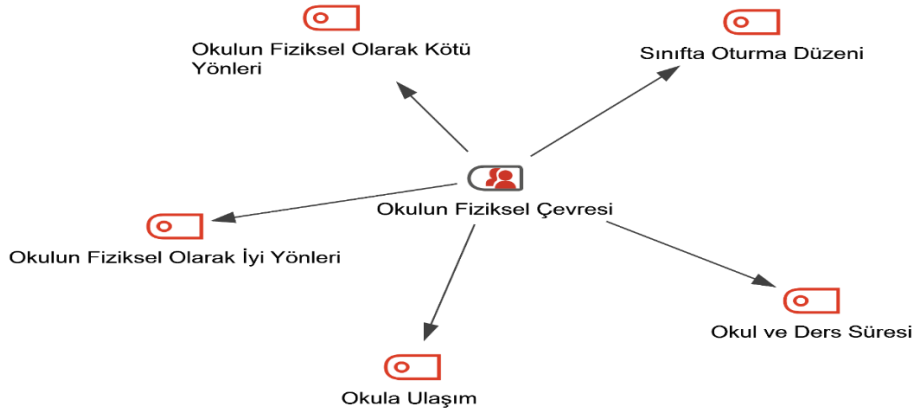
Araştırmanın üçüncü araştırma sorusu kapsamında okulda ve sınıfta öğrenciye sunulan fiziksel, sosyal ve akademik çevreyi anlamak amaçlanmıştır. Öğrenci görüşleri ve ders gözlemleri doğrultusunda “Okuldaki ve Sınıftaki Durum” teması ‘Okulun ve sınıfın fiziksel çevresi’, ‘Okulun ve sınıfın sosyal çevresi’ ve ‘Okulun ve sınıfın akademik durumu’ alt temaları altında sunulmuştur.

Şekil 4. 2. Okuldaki ve sınıftaki durum- Hiyerarşik kod alt kod modeli

4.3.1. Okulda ve sınıfta öğrenciye sunulan fiziksel çevre

Okulun öğrenciye sunduğu çevrenin fiziksel özellikleri de öğrencilerin okul hayatına yönelik görüşleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Şekil 4.3.1. Okulun Fiziksel Çevresi - Hiyerarşik kod-alt kod modeli

Okulun fiziksel çevresi alt teması okulun fiziksel olarak iyi ve kötü yönleri, okula ulaşım, okul ve ders süresi ile sınıfta oturma düzeni kategorilerinde ele alınmıştır. Okulun fiziksel olarak iyi bulunan yönleri arasında okulun sevilen yerleri ve fiziksel ortamın uygunluğuna yer verilmiştir. Öğrenci görüşlerine göre okul bahçesi okulun en sevilen yeriyken ayrıca koridor, kütüphane sınıf ve spor alanlarının tercih edildiğine dair görüşler ifade edilmiştir. Okul bahçesi açık hava olması, arkadaşlarla zaman geçirilmesi nedeniyle tercih edilirken; koridor ve sınıf ders aralarında sohbet etmek, arkadaşlarla bir arada olmak için tercih edilmektedir. Sınıf ve okul bahçesinde yapılan gözlemlerde de

öğrencilerin okul bahçesi ve sınıflarda arkadaşlarıyla birlikte zaman geçirdiği görülmüştür (16.05.2023_Gözlem4).

Fotoğraf 4.1. Eski okul bahçesi alanı

Fotoğraf 4.2. Yeni okul bahçesi alanı

Öğrencilerin bu konudaki görüşlerine örnek olarak KÖ19 okul bahçesi hakkındaki düşüncelerini, “daha ferah geliyor bir de bu okulun bahçesi çok büyük olduğu için sağa sola daha büyük gezip dolaşmak daha rahatlatıyor beni (KÖ19, Konum 156)” şeklinde ifade etmiştir. KÖ18’in bu konudaki görüşleri ise “Genelde okul bahçesi genelde okulumuzda da fazla bir etkinlik olmadığı için spor aletleri falan olmadığı için genelde okulun bahçesi bank falan...açık hava böyle daha iyi oluyor mesela güneşli havalarda dışarıda ne bileyim hani daha güzel (KÖ18, Konum 206-208) şeklindedir.

Öğrencilerin vakit geçirmeyi sevdikleri diğer yerlerin voleybol, futbol ve masa tenisi alanları olduğu ortaya konulmuştur. Öğrenci görüşlerine örnek olarak EÖ2 “Oyun oynuyorduk hocam yani ilgi çekiyordu oralar, vakit geçiyordu. Voleybol sahası, maç sahası...” (EÖ2, Konum 172-174) demiştir.

Kütüphaneyi sevme sebepleri olarak, sessiz bir alan olması, kitap okuyabilmesi, etkinlikler ve kutu oyunları olması olarak ifade etmişlerdir. Öğrencilerin görüşlerinde de görüldüğü üzere, kütüphaneye kutu oyunları yerleştirilmesi ve serbest zamanlarda bu oyunların kütüphanede oynanabiliyor olması, kütüphaneyi sadece kitap okunan sessiz bir ortam olmaktan çıkarıp öğrencilerin keyifle vakit geçirebildiği bir sosyal alana dönüştürmüştür.

Fotoğraf 4.3. Eski okul kütüphanesi

Fotoğraf 4.4. Yeni okul kütüphanesi

En sevdiği alanın kütüphane olduğunu söyleyen KÖ17; “Kitap okumayı seviyorum zaten kütüphanede de okuldan çok çok güzel bir havası var o yüzden kitaplarla iç içe olmayı çok sevdiğim için kütüphaneyi şey yapıyorum seviyorum” (KÖ17, Konum 150) demiştir. Kütüphanede ders çalışmanın yanı sıra oyun oynamayı sevdiğini de belirten KÖ11: “Kitaplar çok değişik bir de yeni kitaplar geldiği için onlara bakmak için çoğumuz burada aktiviteler de var, oyunlarımız da var zaten burayı zaten boş derslerimizde hep gelmeye çalışıyoruz hocaların izniyle de.” (KÖ3, Konum 170).

Fotoğraf 4.5. Eski okul koridoru

Fotoğraf 4.6. Yeni okul koridoru

Okulda sevdiği alanlardan biri olarak koridoru sevdiği belirten KÖ6: “Bence koridor, koridorda herkesi görüyorum böyle herkesi kesiyorum yani kimin ne yaptığını orada eğlenceli oluyor arkadaşlarımla birlikte gezince daha güzel oluyor.” (KÖ6, Konum 178)

Fiziksel ortam hakkında öğrenciler, sınıflarda az öğrenci olmasından, sınıfların boyutundan, ışıklandırmadan, sıralardan ve sınıflardan memnun olduklarını ve taşındıkları okul binasının eski okul binasından sağlam olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerine örnek olarak EÖ7’nin görüşleri, “Sınıfımızın düzeni onda on. Öğrenci sayısı olarak çok azız hocanın ne dediğini ne anlattığını iyi bir şekilde anlayabiliyoruz, sınıfımız iyi yani her sınıf iyi öğrenci sayısı az çünkü anlamamız daha iyi olur bu açıdan fazla öğrenci olmadığı için.” (EÖ7, Konum 184)” ifade edilebilir. Sınıfların birçok açıdan rahat olduğu belirten EÖ2’nin görüşleri ise, “Rahattı hocam, sınıf büyük boldu yani. Oturduğumuz koltuklar rahattı. Ses de fazla olmuyordu hocam. Güzeldi yani sınıf havalanıyordu tenefüste.” (EÖ2, Konum 176) şeklindedir. Önceki okul binasının yıkılma riskinden dolayı farklı binaya taşınan öğrenciler, yeni okul binasının sağlamlığı hakkında da görüş belirtmişlerdir. EÖ21 bu konuda, “bu okul ondan iyi çünkü bu okul sağlam öteki sağlam değildi yıkılma tehlikesi vardı onun (EÖ21, Konum 292)” dıbsağlam öteki sağlam değildi yıkılma tehlikesi vardı onun (EÖ21, Konum 292)” demiştir.

Fotoğraf 4.7. *Voleybol ve Basketbol Sahası*

Fotoğraf 4.8. *Okul bahçesinde bir oturma alanı*

Fotoğraf 4.9. *Eski okul voleybol sahası*

Fotoğraf 4.10. *Okul bahçesinde bir oturma alanı*

Fotoğraf 4.11. *Okul bahçesinde boş alan*

Fotoğraf 4.12. *Okul bahçesinde bir oturma alanı*

Okulun fiziksel olarak kötü bulunan yönleri arasında serbest etkinlikler için alan ve malzeme gereksinimi ve okulun ve sınıfın fiziksel ortamındaki sorunlar yer almaktadır. Öğrencilerin görüşlerine göre en memnun olunmayan nokta, okulda kantinin olmamasıdır. Bununla beraber okulda vakit geçirilecek yeterince alanın olmaması, top file gibi spor malzemelerinin eksikliği ve spor alanlarının bakımsız durumu öğrencileri okulun fiziksel olarak kötü olarak gördüğü yönlerdendir. Okulda öğrencilerin boş vakitlerinde zaman geçirdiği alanların fotoğrafları yukarıda sunulmuştur.

Okulda kantinin olmaması, öğrenciler için yiyecek içecek eksikliği ve sosyal alan eksikliğine sebep olmaktadır. Okulda vakit geçirebilecek alanlar konusunda da öğrenciler sadece bahçede yer alan banklar olduğunu ve bunların yeterli gelmediğini bununla

beraber var olan spor alanlarının da bakımsız ve eski olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda öğrencilerin görüşlerine örnek olarak KÖ3:

Güzel yani sınıf açısı sıralar falan iyi. Bir kantin olsun isterdik mesela buraya. Sabah geldim bazen yetişemiyoruz, geç kalktığımız taşımali olduğumuz için sorun oluyor. Öğlenleri aşağıya iniyoruz. Ondan sorun olmuyor ama bir kantin veya açık bir büfe falan olsun isterdim. (KÖ3, Konum 188)

demıştır. Okulda vakit geçirecek çok fazla alan olmadığını ifade eden KÖ6 ise: “Okulda genelde pek alan yok bence, dışarıya çıkıyoruz arkadaşlarımızla banklarda oturuyoruz giriyoruz genelde sınıfta, teneffüslerde filan şarkı açıp dinliyoruz fazla bir şey yapmıyoruz okul dışına çıkıyoruz aşağıda marketimiz var oraya gidip geliyoruz fazla bir şey yok yani.” (KÖ6, Konum 176) şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Spor alanları ve malzemeleri hakkında ise KÖ10: “Sosyal ortam açısından voleybol sahası daha iyi olabilirdi. Top eksik. (KÖ10, Konum 198)” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Okula ulaşım ile ilgili görüşlerini belirten öğrencilerden servisle ulaşım sağlayanlar servislerin ders saatinden çok önce okula geldiğini bu yüzden de okulda boşa beklediklerini, yürüyerek ulaşım sağlayanlar ise yaz ve kış şartlarında okula ulaşımın iyice zorlaştığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir çoğu okulun konumundan ziyade yaşadıkları konumdan da memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Kırsal bir alanda yaşadıkları için, şehir ya da ilçe merkezine ulaşımın zor olduğunu, dersler dışında bir kursa veya dershaneye gidemediklerini, bundan dolayı kısıtlı bir sosyal ortama sahip olduklarını ve farklı yerlere gitme hevesinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ19’un “köyde olduğum için fazla imkanım yok hani daha farklı şeylere de yönelmek istiyorum illa bir Türkçe matematik değil yüzmek olsun diğer şeyler olsun ama imkan olmadığı için onlar olmuyor (KÖ19, Konum 64)” görüşü verilebilir.

Öğrencilerin okul ve ders süreleri hakkındaki görüşleri de incelenmiştir. Veri toplama sürecinde okul binası değişikliği yapıldığı, önceden tam gün olan okul zamanları (08.30-15.30), ikili öğretim ve öğlenci olarak (12.30-17.30) değiştirildiği için bu konuda yer alan veriler iki durum hakkındaki görüşleri de içermektedir. Öğrenciler görüşlerinde ders ve teneffüs süreleri hakkında, ders saatlerinin uzun olduğunu ve teneffüslerin süresinin daha uzun olması gerektiğini belirtmişlerdir. Yapılan gözlemlerde de öğrencilerin teneffüsler esnasında teneffüs süresinin kısalığından şikâyet ettikleri ve teneffüste vakit ayıramadıkları için ders zili çaldıktan sonra lavaboya gittikleri

görülmüştür (23.05.2023 Gözlem Raporu7; 16.05.2023 Gözlem Raporu4). İkili eğitimde öğlenci olduklarında kendilerine daha fazla zaman kaldığını ve bu sistemin daha iyi olduğunu ifade eden öğrencilerin yanı sıra bu sistemde okula öğlen gelmenin daha zor olduğunu, akşam eve gittiklerinde geç olduğu için eskisi kadar ders çalışamadıklarını, akşam eve geç gitmenin kötü olduğunu, sabah evde oldukları zaman mecbur ev işi yaptıklarını ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerine örnek olarak KÖ17 görüşlerini:

Zaten akşam eve gidince daha yorgun oluyoruz sabah da ders çalışabiliriz zaten ders çalışmamıza şey yok da daha şey oluyor ne diyeyim sabah geç kalkıyoruz zaten kalkınca da ders çalışma isteğimiz mesela benim ders çalışma isteğim bulunduğum ortama göre değişir mesela kalkıyorum falan biraz daha geç kalkıyorum o yüzden ders çalışmaya vakit ayıramıyorum zaten okuldan gelince de yorgun oluyorum kötü olumsuz oldu (KÖ17, Konum 196)

şeklinde ifade etmiştir. Bunun aksine ikili eğitimin daha iyi olduğunu düşünen KÖ13 ise:

Hem öğlen hem akşam da olduğumuzdan 2 sefer yapıyoruz bu daha mantıklı geliyor çünkü o zaman daha çok zaman kayboluyor bir günün full okulda geçiyor yani okuldan başka bir gideceğin yer yok yapacağın başka bir şey yok eve gittiğim zaman ev ortamı zaten akşam hemen oluyor bir de okulda geçirdiğimiz zaman fazla olduğu için eve gittiğin zaman kısa geliyor ve okulda bir şey yapmadığın halde yoruluyorsun ve evde biraz dinlenme ihtiyacı duyuyorsun o yüzden okul saatinin düşürülmesi iyi oldu (KÖ13, Konum 214)

olarak görüşünü belirtmiştir.

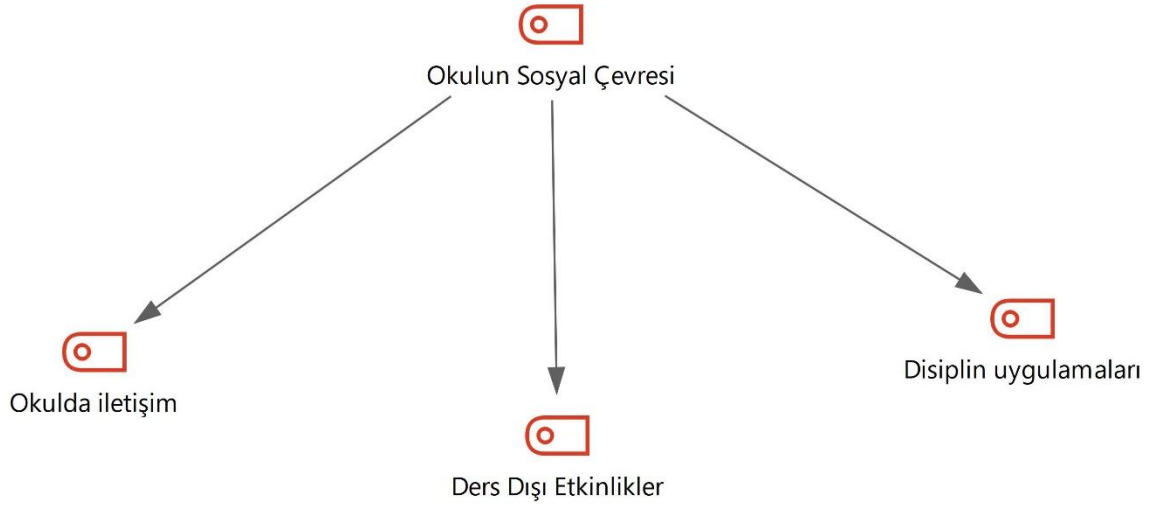
Sınıftaki oturma düzenleri hakkında görüş bildiren öğrenciler, oturma düzenini sınıf rehber öğretmenlerinin belirlediğini ifade etmiştir. En arka sırada oturduğunu ifade eden öğrenciler, arkadaşlarının burada oturmayı tercih ettiğini, burada oturmanın derse katılımı etkilemediğini, dersi dinlemek isteyen kişinin burada da dinleyebileceğini veya uyuyacak öğrencinin ön sıralarda da uyuyacağını ifade etmişlerdir. Aksi durumu ifade eden ve dersi dinlememek, arkadaşlarıyla konuşmak veya uyumak için arka sırada oturmayı tercih ettiğini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Bununla beraber ön sıraları tercih eden öğrenciler de ön sırada oturunca öğretmenle daha rahat iletişim kurabildiklerini, göz teması kurabildiklerini, tahtayı daha iyi görebildiklerini, derse daha fazla katıldıklarını, arka sıralarda oturlarsa arkadaşlarıyla konuşacaklarını belirtmişlerdir. Ön ve arka sıraları tercih etmeyerek özellikle orta sırada oturmayı sevdiğini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Bu konuda öğrenci görüşlerine örnek

olarak KÖ19 “Öğretmenlerle iletişim daha çok oluyor göz teması kurma daha çok oluyor soruya katılabiliyorum zaten sözel derslere cevap verdiğim zaman söylediğim ilk öğretmen benimkini duyuyor zaten o şekilde o yüzden.” (KÖ19, Konum 174) şeklinde görüşünü belirtmiştir. EÖ12’nin görüşü ise dersi dinlemeyenlerin arka sıralarda oturduğunu destekler nitelikte şu şekildedir: “Genelde ne bileyim oralar iyi geliyor yani iyi geliyordu derse katılanlar genelde önde oturur biz arkada otururuz öyle yani.” (EÖ12, Konum 214)

Okulda ve sınıfta öğrenciye sunulan çevre hakkındaki görüşler incelendiğinde, öğrencilerin sınıflarının ses, ışık gibi etkenlerden memnun olduğu, en çok okul bahçesinde ve sonrasında sınıf ve kütüphanede vakit geçirmeyi sevdiğikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin kantin olmamasından, önceki okul binasının sağlam olmamasından, okula ulaşımında yaşadıkları zorluklardan, kırsal bölgede yaşamının dershaneye ve kurslara uzak olmak gibi getirdiği zorluklardan, vakit geçirebilecekleri alanların sınırlı olmasından, spor alanlarının ve malzemelerinin eksikliğinden memnun olmadıkları ortaya konulmuştur. Bina değişimi sonrasında tam günlük sistemden ikili eğitime geçilmesinden memnun olan ve olmayan öğrenciler de bulunmaktadır. Ancak hem görüşme hem de gözlemlerde, öğrencilerin ortak olarak teneffüslerin kısıtlılığından memnun olmadıkları görülmüştür. Sınıftaki sıra düzenini çoğunlukla sınıf rehber öğretmenin belirlediği, ancak öğrencilerin ön ve arka sıra tercihlerini kendilerinin yaptıkları belirlenmiştir. Ön sıraya oturmayı tercih eden öğrenciler, burada dersi daha iyi dinlediklerini, öğretmenle direkt iletişim kurduklarını ve dersten kopmadıklarını ifade ederken, arka sıralara oturmayı tercih eden öğrenciler burada oturmanın dersi dinlemeyi etkilemediğini ifade etse de devam eden görüşlerinde dersleri önemsemediklerini ve arka sıralarda uyduklarını veya arkadaşlarıyla konuştuklarını ifade etmişlerdir.

4.3.2. Okulda ve sınıfta öğrenciye sunulan sosyal çevre

Öğrencilerin okuldayken içinde buldukları sosyal çevre, okul ve sınıf arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle ve okul yöneticileriyle kurdukları ilişkiler okul ile kurdukları bağı meydana getirmektedir. Okulun sosyal çevresi alt teması okulda iletişim, ders dışı etkinlikler ve disiplin uygulamaları kategorilerinde ele alınmıştır.

Şekil 4.3.2. Okulun sosyal çevresi- Hiyerarşik kod-alt kod modeli

4.3.2.1. Okulda iletişim hakkındaki görüşler

Okulda iletişim kategorisinde sosyal ortamın iyi ve kötü yönleri, öğrenci-öğretmen ilişkisi, okul yöneticileri-öğrenci iletişimi, öğrenciler arası iletişim ve cinsiyet farklılıklarına yer verilmiştir. Öğrencilerin görüşlerine göre sosyal ortamın iyi yönleri arasında zorbalık olmaması, sınıf içerisinde iyi bir iletişim olması, sosyal ortamın samimi olması, sınıf içerisinde gruplaşmaların çok olmaması yer almaktadır.

Sosyal ortamın iyi yönleri hakkında öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ3:

En yakın arkadaşım vardı ama kavga ettiğimiz için şu an hani şey değiliz samimi değiliz sınıftakiler var onlar da sadece bizim sınıf zaten az kişi olduğu için sanki kardeş gibiyiz, 7 kişiyiz yani. Çok iyi, bence çok büyük bir şans. Bu 7 kişi olmak sanki özel eğitim özel bir okuldaymışız gibi çok memnunum. Yani hiçbir şeyi hiç düşünmeden gidip paylaşabilirim mesela benim sınıftakilerle. Öyle yani dersleri de güzel, okuyorlar. (KÖ3, Konum 114)

şeklinde görüşünü belirtmiştir. KÖ16 ise okulun sosyal ortamını şöyle ifade etmiştir: “Hocam herkes birbirini tanıdığından zaten böyle ezikleme falan olmuyor güzel bir ortam var herkes özgürce istediğini yapabiliyor” (KÖ16, Konum 220).

Sosyal ortamın kötü yönleri arasında ise öğrencilerin dedikodu yapması, okulda az öğrenci olması, gruplaşma olması, öğrencilerin birbirini aşağılaması, dalga geçmesi veya hakaret etmesi, karşı cinsle ilişkilerin göz önünde olması, samimi olmaması, öğrencilerin kız-erkek grupları halinde vakit geçirmesi, erkek öğrencilerin birbirine şiddet uygulaması yer almaktadır. Kötü yönler hakkında görüşünü ifade eden KÖ17: “Öğrenciler arasında gruplaşma var yani bireysel oldukları zaman falan hiç kimseye takılmazlar selam vermezler bir gruplaşma var.” (KÖ17, Konum 170-171) demiştir. Sınıf içerisindeki iletişimden memnun olmayan KÖ14’ün görüşü:

Şöyle olabilirdi arada mesela fiziksel olarak diğerlerinden farklı olan çocuklar oluyor mesela gözlük takan ya da boyu kısa olan ya da kilolu olan bazı durumlarda onları aşağılayabiliyorlar bu hoşuma gitmiyor daha çok böyle birbirlerinin açıklarını kapatan bir sınıfım olsaydı bence daha çok hoşuma giderdi (KÖ14, Konum 248)

şekindedir. Dedikodudan rahatsız olan KÖ8 ise: “Bazen çok kapalı bir ortam oluyor öğrenciler arasında. Kulaktan kulağa fısıldama gibi falan. Bu şekilde.” (KÖ8, Konum 154) demiştir. Öğrencilerin arasının kötü olduğunu EÖ20 ve KÖ17 şöyle ifade etmiştir: “Negatif ve kutuplaşmış bir durumdayız şu ara kutuplarımız biraz eridi ama genelde kutuplaşmıştık” (EÖ20, Konum 220) “Bana göre gergin geliyor çok boğucu herkes işte dediğim gibi gruplaşma var herkesle bir küslük falan bu yüzden sevmiyorum yani bu havayı” (KÖ17, Konum 178). Yapılan gözlemler analiz edildiğinde hem iyi yönleri hem de kötü yönleri destekleyen gözlemlerin olduğu görülmüştür. Teneffüs ve öğle aralarında yapılan gözlemlerde öğrencilerin kız-erkek grupları halinde vakit geçirdikleri, özellikle erkek öğrencilerin birbirleriyle dalga geçtikleri, hakaret ettikleri ve hatta şiddet uyguladıkları görülmüştür (05.05.2023 Gözlem raporu1; 30.05.2023 Gözlem Raporu8). Bunlarla beraber 9 ve 11.sınıf öğrencilerinin teneffüste beraber vakit geçirdikleri, kız erkek gruplarının beraber zaman geçirdiği de gözlemlenmiştir (05.05.2023 Gözlem Raporu1; 16.05.2023 Gözlem Raporu3 / 4).

Öğrenci ve öğretmenlerin iletişimi hakkında görüşler incelendiğinde, öğrencilerin öğretmenlerle rahat iletişim kurdukları söylenebilir. KÖ19 bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Benim okuduğum okulda öğretmenlerin öğrencilerin konuşması iletişimlerini gayet iyi... Çünkü hani ben bir şey söylediğim zaman ya da sorduğum zaman cevabını alabiliyorum hani ertelenmeden bu şekilde” (KÖ19, Konum 82-84). KÖ3 de kendisinin ve arkadaşlarının tüm öğretmenlerle rahatça iletişim kurabildiğini şu şekilde belirtmiştir: “Mesela hocaları ayırt etmem ya samimi olsa mesela her hoca her öğrencinin iyiliğini

istediği için hiç tereddütsüz gidiyorum bazı hocalara yani düşünmüyorum bile.” (KÖ3, Konum 86)

Bununla beraber öğretmenlerin çok sıkmayan, yumuşak huylu, eğlenceli, derste etkinlik yaptırarak, mütevazı, sevgi dolu, şefkatli, objektif, anlayışlı, hoşgörülü, nazik, dersleri önemseyen, saygılı, aile arkadaş gibi, adil gibi özelliklerini iyi özellikler olarak nitelendirmişlerdir. Yapılan gözlemlerde de öğretmenlerin öğrencilerle şakalaştıkları, ders dışı konularla ilgili de konuştukları, öğrencilerin öğretmene soru sorarken veya anlamadıkları yerleri sorarken çekinmedikleri, öğretmenlerin öğrencilerle birlikte voleybol oynadıkları gözlemlenmiştir (12.05.2023 Gözlem Raporu2; 07.06.2023 Gözlem Raporu12). Sevdiği öğretmen özellikleri hakkında görüşünü belirten öğrencilere örnek olarak şunlar verilebilir:

“Sevdiğim öğretmen özellikleri çok sıkmayan öğretmenler. Öyle işte yani çok sıkıldığı zaman sevmiyordum.” (EÖ1, Konum 74)

“Yani işte dersleri eğlenceli geçen ondan sonra işte sohbetli eğlenceli olanlar” (EÖ22, Konum 104)

“Kızmayacak, çok fazla ders anlatmayacak, etkili olacak, bu kadar” (EÖ21, Konum 130)

“Şefkatli yaklaşır hatasını örter öyle” (EÖ20, Konum 94)

“Daha çok babacan tavırlı çocuk ruhlular onları seviyorum kafa dengi diyelim” (EÖ20, Konum 100)

“Öğretmenin öğrenciyi iyi dinlemesi, ben hep ilkokuldan beri hep böyleyim öğrenciyi iyi dinleyip derdini anlayıp bir sıkıntısı olduğu zaman, bana sorduğu zamanlar çok rahatlatıyor” (KÖ19, Konum 96)

Kötü olarak nitelendirilen özellikler ise zorlayan, ters davranan, hakaret eden, bağırarak, kaba, öğrencilerin özel hayatını kurcalayan, ayrımcılık yapan, kibirli, öğrenciyi küçümseyen, anlayışsız, umursamaz şeklindedir. Bu konudaki örnek olarak şu öğrenci görüşleri verilebilir:

Yani öğrencileri çok şey yapıyorlar ezik durumuna düşürüyorlar, yani çok ters ters konuşuyorlar o yüzden öğrenciler biz olarak öğrenci biz olarak çekiniyoruz ve onlara karşı bir şey de diyemiyoruz kendimizi savunacak bir şeyimiz olsa bile öyle bir tepki veremiyoruz, çok ters tepkileri olduğu için çekiniyoruz. (EÖ7, Konum 100)

Özel hayatımızı fazla kurcalayıp öğrenildiği için yani hani kendilerini öğrenince bir şey olmuyor ama hani bu laf çarpıyorlar işte...Hocaların böyle mesela benim hakkımda

başkasından duyması değil hani benim hakkımda benden duyması daha iyi olurdu başkasından duyduyuyla yargılıyorlar ve yani duyduğu herkese geçiyor bir hoca bir şey duysa bir bakıyorsun ertesi gün öbür hocalar da duyuyor onlar da onun davrandığı gibi davranmaya başlıyor (KÖ18, Konum 66-236)

“Ayrımcılık yapmasından mesela en başta. Böyle yapan hocaları sevmem, şu şu kişiler şöyle yaptığı için böyleler gibi ayrımcılık yapıyorlar mesela.” (KÖ18, Konum 116)

Okul yöneticileri ile öğrencilerin arasındaki iletişim hakkındaki görüşler incelendiğinde, öğrencilerin okul yöneticileriyle de rahat iletişim kurduğu belirlenmiştir. Acil bir durumda izin verilmesi, samimi olmaları, güler yüzlü olmaları, öğrencilere arkadaşça yaklaşmaları, kibar olmaları okul yöneticilerinin iyi özellikleri arasında yer almıştır. Yönetimin daha sıkı olması gerektiği ve okul müdürünün daha sert olması gerektiği de öğrencilerin görüşleri arasındadır. Öğrencilerin bir problemle karşılaştıklarında, izin veya devamsızlık işlemlerinde, kavga vs. disiplin problemi olduğunda okul yöneticileri ile iletişim kurdukları ortaya konulmuştur. Okul yöneticilerinin odasında yapılan gözlemlerde de öğrencilerin yöneticilerin odasına girmekten çekinmedikleri, markete gitmek için ve bahçeye çıkmak için izin almaya geldikleri gözlemlenmiştir. Bu konuda öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ18'in görüşleri: “Anlayış gösteriyorlar çünkü bir öğrenci şu dersim boş dışarı çıkabilir miyim deyince çıkabilirsiniz diyorlar mesela. Veyahut da bir olay olduğunda onlar hemen çözüyorlar. Kötü bir olay olsa bile onlar iyi davranmaya çalışıyorlar, kötü davranmıyorlar.” (KÖ18, Konum 130) şeklindedir. Okul yönetiminin daha sert olması gerektiğini düşünen KÖ6 ise görüşlerini, “X hoca bence biraz da samimi matematik öğretmenimizdi geçen yıldan tanıyorum bence samimi bunu biraz daha sıkı olabilir bence yönetim” (KÖ6, Konum 106) şeklinde ifade etmiştir. Okul yöneticileri ile iletişim kurduğu konular hakkında görüş belirten EÖ12: “Sigara içmek olsun kavga olsun, o tür şeylerden yani öğrenci şeylerinden çağırırlar ama fazla da çağırmıyorlar önemli husus olduğu zaman çağırırlar.” (EÖ12, Konum 130) demiştir.

Öğrencilerin kendi aralarındaki iletişime dair görüşleri incelendiğinde öğrencilerin okulda karşı cinsle ilişki kurmasından memnun olmadıkları ve bunu bir disiplin problemi olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin genel anlamda kötü olduklarını ifade eden KÖ6:

Öğrenciler de ailelerinden terbiye almamışlar bence ben öyle düşünüyorum. Bazı öğrenciler var ki aşırı terbiyesizler, yaptıkları, konuştukları, davranışları hiç bilmiyorlar bence önce

ailelerinden terbiye alıp gelmeleri gerekiyor. Ailesinin bakamadığı çocuğu buraya göndermişler, göndermeyin o zaman yani çocuğunuz zaten okumayacak hiç boşlasın yani öğretmenlerimiz zaten iyi bence, öğrenciler biraz kendilerine çeki düzen verse daha iyi olur. (KÖ6, Konum 144)

şeklinde öğrenciler hakkındaki görüşünü ifade etmiştir. Karşı cinsle ilişkiler konusunda görüşünü belirten KÖ17 “yani sevgili işleri oluyor da hocalar tarafından baskın falan düzenleniyor ya baskın seviyesine düzenlenecek kadar olmaması gerekir. Tamam erkek arkadaşı var ama yani o kadar fiziksel temasta olmaması gerekir. “(KÖ17, Konum 184) demiştir. Benzer bir diğer görüş de karşı cinsle ilişkileri öğretmenlerin görmezden geldiği hakkında “sevgili meselesi mesela sınıflardan çıkmıyorlar yani ne yapıyorlar diye biz de merak ediyoruz bakıyoruz bazen de hocaların çok umursadığını da düşünmüyorum böyle girip çıkan belli değil ya sevmiyorum.” (KÖ6, Konum 186) Öğrenciler arasındaki iletişimi incelemek adına yapılan gözlemlerde ise, öğrencilerin çoğunlukla hemcinsleriyle vakit geçirdikleri, birbirlerine hakaret, küfretmekten çekinmedikleri, birbirlerini kovaladıkları, vurdukları görülmüştür (05.05.2023 Gözlem Raporu1; 12.05.2023 Gözlem Raporu2; 16.05.2023 Gözlem Raporu4)

Öğrencilerin içinde buldukları sosyal ortamda cinsiyet farklılıkları hakkında da görüş belirtmişlerdir. Erkek öğrencilerin evde ders çalış baskısına maruz kalmadıkları, erkeklerin okula devam etmese de her işi yapabilecekleri, özellikle kız öğrencilerin okumaya devam etmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Cinsiyet farklılıklarına dair görülen bir diğer durum da kız çocuklarının okula devam etmesine izin verilmemesidir. Bu konuda öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ13’ün görüşleri, “[Kuzeni hakkında] Onların onun olduğu ortamda genelde kızlar okumuyor erken yaşta evlendiği için bu kız da işte derslerinin iyi olmayışı da etkili okumamasında... Aynı köy ortamı pek kızlar okumuyor zaten okumak ailesi desteklemiyor diyelim o yüzden okumadı” (KÖ13, Konum 344/ 142) şeklindedir. Erkek kardeşi ve kendisine ders konusunda farklı baskı yapıldığını ifade eden KÖ5 ise, “[Erkek kardeşi hakkında] O dersi fazla umursamaz erkek ya hocam ona daha çok baskı uygulanmadığından dolayı, kızlar mesela annem okuyacaksınız okuyacaksınız diye çaba gösterir ama ona fazla şey etmezler, üstünde durmazlar ders çalış demezler o biraz rahat.” (KÖ5, Konum 308) şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Yapılan gözlemlerde de erkek ve kız öğrencilerin birbirlerinden farklı tavır ve davranışlara sahip oldukları görülmüştür. Kız öğrencilerin sınıfta öğretmene yakın oturması, dersi takip ederek anlamadıkları yerleri sorması ve öğretmenin sorularına cevap vermelerinin yanı sıra erkek

öğrencilerin sınıfın arka sıralarında birbirleriyle konuştukları, birbirlerine vurdukları, sınıfta gezindikleri, öğretmenin erkek öğrenci derse katmaya çabalaması gözlemlenmiştir (12.05.2023 Gözlem Raporu2). Yine sınıftaki erkek öğrencilerin davranışlarından rahatsız olan KÖ5, “Erkekler biraz yaramaz olur ya biraz kendilerini arka plana atsalar biraz dursalar olabilirdi, dersi daha iyi anlayabilirdik anlayamıyoruz mesela erkeklerin yüzünden, gürültü ses hoca bağıra çağıra, ondan sonra hemen gidiyor zaten.” (KÖ5, Konum 272) demiştir.

4.3.2.2. Ders dışı etkinliklere ilişkin görüşler

Ders dışı etkinlikler kategorisinde ise sosyal etkinliklerde görev alma ve almama, sosyal etkinliklerin iyi ve kötü özellikleri yer almaktadır. Öğrencilerin sosyal etkinliklerde görev alma konusundaki görüşleri incelendiğinde de öğrencilerin çoğunlukla sosyal etkinliklere katılmayı tercih ettikleri ve spor etkinliklerine daha fazla katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler görüşlerinde de sosyal etkinlik olarak çoğunlukla milli bayramlarda düzenlenen tören ve bu törenlerde alınan görevlerden bahsetmişlerdir. Bu etkinliklerde alınan görevlere örnek olarak şiir okuma, tiyatrodaki görev alma ve türkü/şarkı söyleme verilebilir. Milli bayramlar dışında düzenlenen sosyal etkinlikler olarak öğrenciler piknik ya da film izleme günü ve satranç gibi etkinliklere katıldıklarını ifade etmişlerdir. Yapılan bir gözlemlerde, ilçe çapında düzenlenen satranç turnuvasında okuldan öğrencilerin görevlendirildiği, öğrenciler sonradan katılmak istemediğinde öğrencilere izin verilmediği, katılıma teşvik edildiği görülmüştür (07.06.2023 Gözlem Raporu11). Sosyal etkinlikler hakkındaki öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ18: “Görev almak benim için daha iyi bence yani ne bileyim hani o zaman kendimi daha bir gururlu hissediyorum beni izlediği için arkadaşlarım falan” (KÖ18, Konum 204) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Görev aldığı etkinlikler hakkında KÖ14 ise, “Kutlamalarda Çanakkale zaferiyle ilgili bizi kutlama yapıyorduk o zaman da ben şey olmuşum günün anlam ve önemini belirtmek için konuşma yapmışım sonra sahne arkasında görevler aldım onlara yardım ettim benim çok hoşuma gitti bu.” (KÖ14, Konum 204) ifadesiyle görüşünü belirtmiştir.

Sosyal etkinliklerde görev almamayı tercih eden öğrenciler ise sahneye çıkmaya utandığını, topluluk önünde konuşmanın stresli olduğunu, içe kapanık olduğunu, eğer sahneye çıkarsa arkadaşlarının hakkında kötü düşüneceğini ve sosyal etkinliklerde öğretmenlerin çalışkan öğrencileri görevlendirdiğini, sosyal etkinliklerin dersleri

aksattığı, sınav döneminde olduğunu ve bu yüzden görev almadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin görüşlerine örnek olarak KÖ19:

Katılmıyorum etkinliklere 19 Mayıs'tır zaten 23 Nisan lisede olmuyor 19 Mayıs'a da katılmadım. Yapamayacağımı hissediyorum hani bir şiir olsun bir şarkı olsun bunları söylerken hani herkes bana gülecekmiş gibi dalga geçecek gibi sanki orada hata yapacakmışım gibi kendimi sürekli olumsuz negatif şeyler düşünüyorum (KÖ19, Konum 148)

şeklinde görüşünü ifade etmiştir. KÖ10'un görüşü ise, "Görev alarak katılmak da güzel, izleyici olarak katılmak da güzel. Ama görev alarak katılmakta orada bir sürü insanın karşısında konuşuyorsun falan utanıyorum o yüzden izlemek daha iyi benim için." (KÖ10, Konum 176) şeklindedir. Sosyal etkinliklerde çalışkan öğrencilerin öncelikli seçildiği görüşünde olan bir öğrenci ise "Hocalar seçse istiyorum ama hocalar daha çok bizi seçmiyorlar...Bilmiyorum yani daha çok sınıfın çalışkanlarını seçiyorlar, bizim sınıfta öyle." (KÖ11, Konum 186-188) görüşüyle kendini ifade etmiştir.

Sosyal etkinliklerinin iyi yönleri hakkındaki görüşler incelendiğinde, öğrencilerin özel günlerde düzenlenen etkinlikleri ve spor etkinliklerini sevdiği ortaya konulmuştur. Bunların yanı sıra, sosyal etkinliklerin öğrencilerin kafasını dağıtmaya yardımcı olduğu, eğlenceli olduğu, etkinliklerin öğrencilerin ufkunu açtığı da görüşler arasındadır. Öğrencilerin dile getirdikleri etkinlikler arasında özel gün ve spor etkinliklerinin yanı sıra, geziler, toplu yemek, toplu film izleme, akıl oyunları, kütüphanede oynanan oyunlar bulunmaktadır. Bu konudaki öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ6'nın görüşleri,

Başka ne oldu fazla bir şey olmadı ki kendi aramızda arkadaşlarımızla çiğ köfte yapıyoruz, kahvaltılar yapıyoruz, öğlen yemekleri yapıyoruz ama şu an oruç olduğumuz için yapamıyoruz fazla, arkadaşlarımızla okulca değil de sınıfça yapılan etkinlikler bence daha güzel oluyor biz kendi aramızda çok küçük olunca daha güzel oluyor bence. (KÖ6, Konum 160)

şeklindedir. KÖ3 ise sosyal etkinlikler hakkındaki görüşlerini, "Güzel bir aktivite. Bizim kafamızın, zaten köyde oturduğumuz için hiçbir yere gidemiyoruz hiçbir şey göremiyoruz. Güzel bir aktivite bizim açılmamız ufkumuzu gelişmesi için güzel bir şey." (KÖ3, Konum 152) olarak belirtmiştir.

Sosyal etkinliklerin kötü yönleri hakkında öğrenci görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin sosyal etkinliklerin azlığından, düzenlenen sosyal etkinliklerin de duyurusunun yapılmadığından, gezi sayısının ve spor turnuvalarının sayısının azlığından

ve yapılan sosyal etkinliklerin dersleri aksattığından ve ders çalışmaya engel olduğundan memnun olmadıkları saptanmıştır. Sosyal etkinliklerin ve duyuruların yetersizliği hakkında görüşünü belirten KÖ6:

Bence hiç düzenlenmiyor biz hocalardan habersiz bazen arkadaşlarımla kendi aramızda yapmaya çalışıyoruz ama onun da bir şey, oluyor yani dönüşü oluyor kızıyorlar, disiplin suçu yemeye yaklaşıyoruz ve bence aşırı abartıyorlar, hiç yapmıyorlar. X hocamız da hiç çabalıyor bence ben öyle düşünüyorum hocalarımız filan da bence yardımcı olabilir, biz arkadaşlarımızla iftar yapmak istemiştik bu Ramazan'da, olmadı yani hocalarımız pek yaklaşmadı, X hocaya söylemiştik ama yapacaktık kaldı mesela hiç mesela turnuvalar falan hiç düzenlenmiyor, tenis turnuvası olmuş, ben daha kazanıldığından yeni haberim oldu, hiç öyle bir şey olduğundan haberim bile yoktu. Ne bileyim diğer okullarda biraz sürekli bir şeyler oluyormuş, bir turnuvaya katılıyorlarmış geziye gidebiliyorlarmış, biz hiç öyle yani devletin karşılaşmasına da gerek yok bence durumu olan iyi arkadaşlarım para verip kendimiz de geziye gidebiliriz hiç öyle bir aktivite falan düzenlemediler bence düzenlenebilir. (KÖ6, Konum 156)

demıştır. Sosyal etkinliklerin sadece milli bayramlar gibi özel günlerde düzenlendiğini ve bunlar dışında sosyal etkinlik düzenlenmediğini belirten KÖ17:

Yetersiz tabii ki mesela sadece özel günlerde milli günlerde yapılıyor şiir okumak falan ama çoğu kişinin ilgisini çekmiyor tabii ki bunlar ilgi çekici şeyler yapılmalı mesela işte masa tenisimiz var ama çok az sayıda oynayan kişi yok voleybol sahası bunun gibi aktivitelerin olması gerekiyor yetersiz o yüzden (KÖ17, Konum 136)

demıştır. Sosyal etkinlik sayısının artması gerektiğini düşünen öğrencilerin aksine özel günlerde düzenlenen sosyal etkinliklerin dersleri ve ders çalışmayı aksattığını düşünen KÖ6'nın görüşleri:

İzleyici olmak isterdim ya görevli olunca sürekli derslerde çağırılıyor dersin böyle sürekli aksıyor bir mesela matematik dersimiz vardı beni çağırmışlar hoca bu konuyu sınavda çıkacak dedi benim o eksik olduğu için gitti, oraya gitmesem diğer hoca kızıyor o derste olmuyor işte hocalar derslerimiz çok aksıyor bence. (KÖ6, Konum 172)

şeklindedir.

4.3.2.3. Disiplin uygulamaları hakkındaki görüşler

Okulun sosyal çevresinin içinde yer alan kategorilerden sonuncusu ise disiplin uygulamalarıdır. Disiplin uygulamaları kategorisinin içerisinde okul kuralları, öğrencilerin devamsızlık yapma ile yapmama sebepleri ve disiplinin uygulanması alt

kategorileri yer almaktadır. Öğrencilerin iyi okul kuralları olarak görüş belirttiği kurallar arasında telefonun getirilmemesi, derse geç kalmama, üniforma giyilmesi, uygunsuz aletlerin okula getirilmemesi, sigara içilmemesi, arka bahçeye geçilmemesi bulunmaktadır. Öğrencilerin, okul kurallarının var olması gerektiği ve yararlı olduğu görüşüne sahip oldukları saptanmıştır. Okul kurallarının iyi olduğunu ifade eden KÖ19'un görüşü:

Bütün kuralları seviyorum zaten bazı insanlar hani kuralları eziyor ama ben bütün kuralları seviyorum kural hayatımıza düzen koyuyor okuldaki bütün kurallar iyi disiplin içerisinde olan her yeri daha seviyorum evde de zaten benim eşyalarım olsun dolaplarım olsun hepsi disiplin içerisinde saatim zamanım her şey disiplinli. (KÖ19, Konum 222)

şeklinde dir. Telefon getirilmesi yasağı hakkında hem olumlu hem de olumsuz olduğunu düşünen KÖ13 ise görüşünü,

Telefon getirmek de mesela iki öğrenci tipi var biri getiriyor onu ders amaçlı kullanıyor ya da başka bir şeyler araştırıp öğrenmek için biri var boş boş uygulamalarda sosyal medyalarda geziyor. O sosyal medyada gezen için de alınıyor bir taraftan olumlu ama bir taraftan olumsuz onun vakit geçirme şekli de öyle bir yandan hayatımızı kısıtlıyor herkesin hedefi olmak zorunda da değil ya bazı insanlar hedef koyarak yaşar bazıları koymadan. (KÖ13, Konum 288)

şeklinde ifade etmiştir. Kötü okul kuralları hakkında öğrenci görüşleri incelendiğinde ise öğrencilerin, telefon yasağından, teneffüslerde müzik dinleme yasağından, devam zorunluluğundan, kişisel bakım malzemelerinin getirilme yasağından, üniforma zorunluluğundan, arka bahçeye geçme yasağından memnun olmadıkları belirlenmiştir. Bu konudaki öğrenci görüşlerine örnek olarak üniforma hakkında KÖ18: "Okul kuralları hakkında formayı giyip giymemesi bize sormaları gerekiyor ailemize değil de mesela sivil gelmekle bazıları anlayış göstermeleri gerekiyor." (KÖ18, Konum 266) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Okulun belli alanlarına gitmenin yasak olması hakkında KÖ6:

Belli bir alana kadar yani belli bir alandan sonra o alanı aşmıyoruz ya bence o kadar sıkılmaları lazım mesela sadece ön bahçede olacaksınız arka tarafa veya başka bir tarafa gitmeyeceksiniz falan diyorlar ya bence niye, gidilmeli. Tek okulun önünde olmuyor ki. (KÖ11, Konum 264-265)

ifadesini kullanmıştır. Öğrencilerin devamsızlık yapma ve yapmama konusunda belirttikleri görüşler incelendiğinde öğrencilerin küçük bir kısmının devamsızlık

yapmamaya özen gösterdiği, geri kalanların ise keyfi veya zorunlu durumlarda devamsızlık yapmaktan çekinmedikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin devamsızlık yapma sebepleri arasında, hastaneye gitmek, aile işlerine yardım etmek, gezmek, okula gitmek istememek, boş dersler, devamsızlıkların dilekçe ile düşürülebilmesi ve ders çalışmak yer almaktadır. Bu konudaki öğrenci görüşlerine örnek olarak EÖ21'in görüşü "işim olduğunda devamsızlık yaparım hasta olduğumda bazen de işte gezmek için (EÖ21, Konum 182-183)" şeklindedir. Bir diğer devamsızlık sebebini ifade eden öğrenci KÖ9 ise "Babam var az önce bahsetmiştim emekli oldu, tek başına gidemiyor aylığını almaya, sürekli her ayın bir günü devamsızlık yapıyorum. (KÖ9, Konum 142)" demiştir. KÖ18'in devamsızlık sebeplerini belirttiği görüşü ise,

Bir işimiz olduğunda büyük şehre gitmek için ya da hasta olduğum için. Ailemle ilgili bir sorun, ailemden birisi hastayken ya da çevremde bir olay olduysa oraya gitmek için falan devamsızlık yaparım. Ders boşken mesela genelde hasta olduğumda öğleden sonra gelesim gelmiyor ya da sabahtan öğlene kadar gelmiyorum falan öyle (KÖ18, Konum 164)

şeklindedir. Öğrencilerin devamsızlık yapmamaya özen gösterme sebepleri arasında da sınıfta kalma riski, okulu sevme, devamsızlık durumunda derslerin aksaması ve ailenin devamsızlık yapmaya izin vermemesi yer almaktadır. KÖ14 devamsızlık yapmamasının sebebini, "Çünkü okul hayatını seviyorum burada kendimize ait bir görüşlerimizi söyleyebileceğimiz yer bence burası o yüzden devamsızlık yapmayı sevmiyorum özel durumlar olmadıkça." (KÖ14, Konum 152) şeklinde ifade etmiştir. Ailesinin devamsızlığa karşı olduğunu söyleyen KÖ5: "Bilmem benim ailem devamsızlık yapmayı hiç sevmez... Ben yapmam derslerimde çok geri kalırım, ondan sonra yazı falan hocalar yazı verilince yazar, ondan sonra birikir onu sevmiyorum onları." (KÖ5, Konum 172/ 178) olarak görüşünü ifade etmiştir. Devamsızlık konusunda öğrencilerin sahip olduğu bir diğer görüş de ailenin okula dilekçe vermesiyle devamsızlığın düşürülmesidir. KÖ3 devamsızlıkla ilgili "biraz da aşıyorum galiba. Annemle gelip imza atınca düşük onu biraz düşürtmeyi planlıyorum. (KÖ3, Konum 128)" şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Bu durum yapılan gözlemlerde de görülmüştür. Okul yöneticilerinin odasında yapılan gözlemlerde, okul müdürünün devamsızlık konusunda esneklik gösterdiği görülmüştür. Aynı gözlemde 9.sınıf bir öğrencinin devamsızlık dilekçesi almak için okul müdürünün odasına geldiği gözlemlenmiştir (07.06.2023 Gözlem Raporu11).

Disiplinin uygulanması konusunda öğrencilerin görüşleri incelendiğinde, öğrenciler okula gizlice telefon getirdiklerini, sigara içtiklerini belirtmişlerdir. Disiplin

kurulunun kavga olduğunda toplandığını karşı cinsle ilişkilerde, sigara içenler yakalandığında, üniforma giyilmeden okula gelindiğinde disiplinin daha sert olması gerektiğini düşünen öğrenci görüşlerine de rastlanmıştır. Disiplin kurallarının sıkı bir şekilde uygulanmadığını ifade eden öğrencilerin yanı sıra disiplinin uygulanmadığını ve sadece uyarı verilerek görmezden gelindiğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır. Disiplin problemlerinin direkt aileye ve sonrasında da tüm köye yayıldığını belirten öğrencilerin görüşlerine örnek olarak KÖ6 görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Etkiliyor ya sürekli zaten biz köyde yaşıyoruz okulda herkes birbirini tanıyor, bir laf olunca gidip ailemize direkt ailemize gidiyor ailemiz de böyle sıkıyor işte sen niye böyle yaptın, sen niye böyle yaptın millet niye yapmazdı sen niye yaptın diye sürekli darlıyorlar bence. Bir de dedikoducu okulun hepsi böyle laf ediyorlar böyle bir de bakıp laf ediyorlar yani insanları rahatsız eder ister istemez yani rahatsız olursun durduğun yerde öyle işte. (KÖ6, Konum 248)

Disiplin uygulamalarını gerekli bulan öğrenciler, bu durumun davranışlarını olumlu etkilediğini ve sonraki suçların önüne geçileceği ile ilişkilendirmişlerdir. Bu bulguya yönelik öğrenci görüşleri ise şöyledir:

“Olumlu hocam mesela o yaptığım şeyden bir daha yapmamayı öğrendim zaten yanlış anlaşılmaya oluyordu her şey olumsuz da yani adaletsiz olduklarını falan düşünüyorum hocam çünkü yanlış anlaşılma oldu her şey” (KÖ16, Konum 280)

Mesela böyle disiplin veremiyorlar çocuğun geleceğinden falan, mesela kavga ediyorlar bir konuşup gönderiyorlar aslında bir kişiye disiplin verseler bir kişi bir daha yapamaz diye düşünüyorum. Korkutmaları gerekiyor bence bu konu hakkında çünkü kendini bilmeyip de birbirine giren çok oluyor o konu hakkında rahatsızsınız. (KÖ9, Konum 274)

“Yani disiplin cezası cezadan korkumuzdan biz de fazla şey yapmadık yani ya kurallara uyduk diyelim kurallara uyduk disiplin korkusundan” (EÖ12, Konum 298)

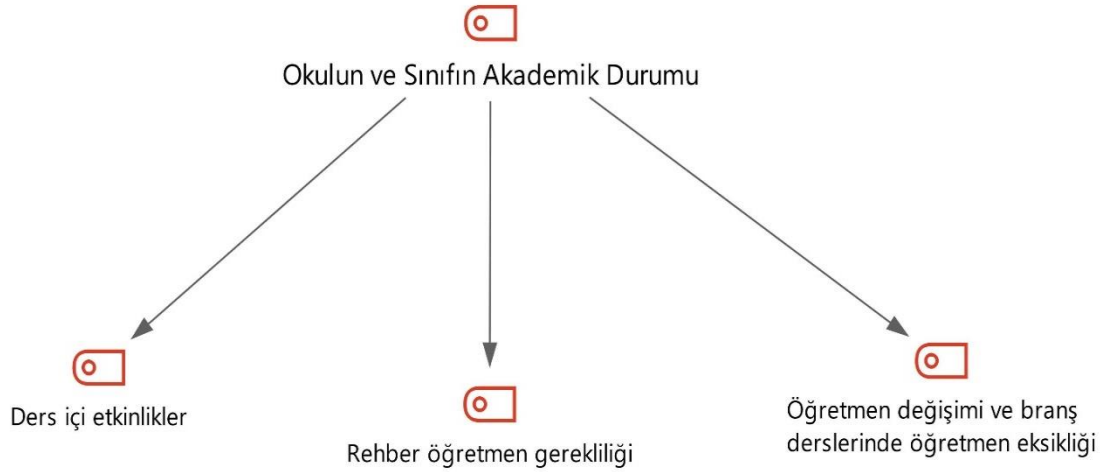
Disiplin problemi yaşama ve yaşamama durumlarına bakıldığında, öğrencilerin çoğunluğunun bir disiplin problemi yaşamadığını ifade ettiği ancak çevresindeki arkadaşlarının disiplin problemi yaşadığını belirttiği belirlenmiştir. Arkadaşlarının disiplin konusundaki deneyimini KÖ10 şöyle ifade etmiştir: “Arkadaşım da yani, geçen sene sınıfta kolonyayla çakmak yüzünden olmuştu. Geçen sene 10.sınıftayken X falan o yüzden imza atmışlardı. Kendi suçları yokken ama bütün sınıf suçlu olmuştu. Üç dört kişinin yapmasıyla bütün sınıf suçlu olmuştu.” (KÖ10, Konum 256).

Okulda ve sınıfta öğrenciye sunulan sosyal ortama dair görüşler ve gözlemler bütün olarak incelendiğinde, öğretmen ve okul yöneticileri ile öğrenciler arasında rahat

bir iletişim olduğu görülmüştür. Öğrenciler bazı öğretmenlerini aile, arkadaş gibi, şefkatli, nazik, eğlenceli, adil olarak nitelendirirken, bazı öğretmenlerini ise kaba, sürekli bağırarak, küçümseyen, umursamaz, hakaret eden, ayrımcılık yapan kişiler olarak nitelendirmişlerdir. Okul yöneticilerini ise güler yüzlü, yumuşak, samimi, disiplinli olmayan kişiler olarak görmekte ancak bir otorite olarak görmemektedir. Gezi, spor turnuvaları gibi sosyal etkinliklerin azlığını ifade eden öğrenciler, ders dışındaki sosyal etkinlikler konusunda akıllarına ilk gelen milli bayramlarda yapılan törenler ve aldıkları görevlerdir. Öğrencilerin bir kısmı, tiyatrodaki, şiir okumada, şarkı söylemede istekli olarak katılımcı olarak görev aldıklarını belirtse de bir kısmı utangaç, içe kapanık olduğunda ve arkadaşlarının önünde sahneye çıkmaya çekindiklerinden izleyici olmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Disiplin konusunda ise öğrencilerin çoğunluğunun bir disiplin cezası almadıkları, alanların da bundan ders olarak kurallara uymaya özen gösterdikleri ortaya konmuştur. Öğrenciler arasındaki iletişim konusunda da öğrencilerin hemcinsleriyle daha çok arkadaşlık yapmayı tercih ettikleri, karşı cinsle arkadaşlıklara olumlu bakmadıkları, okulda var olan dedikodudan ve gruplaşmalardan rahatsız oldukları, birbirlerine hakaret ve küfrettikleri hatta bazı erkek öğrencilerin birbirlerine vurmaktan çekinmedikleri görülmüştür.

4.3.3. Okulda ve sınıfta öğrencilere sunulan akademik çevre

Öğrencilerin akademik çevresinin, okul başarısı, okul terki düşüncesi üzerinde önemli etkileri vardır. Okulun akademik çevresi alt teması ders içi etkinlikler, rehber öğretmen gerekliliği, öğretmen değişimi ve branş derslerinde öğretmen eksikliği kategorilerinde ele alınmıştır.

Şekil 4.3.3. Okulun ve sınıfın akademik durumu- Hiyerarşik kod-alt kod modeli

4.3.3.1. Ders içi etkinlikler

Ders içi etkinliklerde dersleri sevme/katılma durumu ile sınıf içinde etkinlik yapılma durumuna değinilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu başarılı olmadığını düşündüğü dersi sevmediğini belirtmiştir. Sevdiği derslerden bahseden EÖ15'in "anlıyorum biraz bile olsa o yüzden (EÖ15, Konum 208)" ifadesinde de görüldüğü üzere, öğrencinin bir dersi sevmesi için "biraz bile olsa" anlaması veya başarılı olması gerekmektedir. Anlama ya da başarılı olma durumunun yanı sıra öğrenciler öğretmenini sevdiği, günlük hayatta hakkında sohbet edebildiği, boş geçen, beden, görsel sanatlar vb. dersleri, oyun gibi etkinlikler yapabildikleri, eğlenceli buldukları, ilgi ve yeteneklerine uygun, sıkıcı olmayan, sözel olan/ezber gerektiren dersleri sevdiklerini ve katıldıklarını belirtmişlerdir. Sevmedikleri ise benzer şekilde öğretmenini sevmedikleri, sıkıcı buldukları, zor buldukları, fizik ve matematik gibi temel bilgilerinin eksik olduğunu düşündükleri, günlük hayatta işlerine yaramadığını düşündükleri dersleri sevmediklerini ifade etmişlerdir. Bununla beraber yine katılımcılardan yarısından fazlası derslere katılım gösterdiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında ise KÖ16'nın görüşleri şu şekildedir: "Derse göre değişiyor işte sevdiğim o ders olunca daha fazla aktif olmaya çalışıyorum mesela İngilizceyi seviyorsan İngilizce daha fazla üstüne şeyler yapmaya çalışıyorum" (KÖ16, Konum 56). KÖ13'ün görüşleri ise, "Anlamadığım konuya zaten hiçbir şekilde katılımım olmuyor, anladığım konu olduğu zaman katılıyorum öğretmenlerin de tabii ki etkisi var lise birdeyken en sevdiğim öğretmen ve en sevdiğim ders olan İngilizceye katılımım en yüksekti." (KÖ13, Konum 92) şeklindedir. KÖ9 ise sevdiği dersleri sevmesinin sebeplerini, "Hem verimli geçiyor hem de hani böyle sıkıcı

değil güzel geçiyor derse girince dakikaya bakmıyoruz güzel akışkan bir şekilde geçiyor.” (KÖ9, Konum 166) şeklinde ifade etmiştir. KÖ14 ise görüşlerini “Derslere katılımım sözel derslerde biraz daha fazla oluyor matematik hariç matematiğe de katılıyorum ama diğer sayısal derslere fazla katılamıyorum çünkü anlamadığım konular sözel derslerde iyiyim.” (KÖ14, Konum 74) biçiminde ifade etmiştir. KÖ11 ise öğretmenlerden ziyade derse karşı ilgisinin veya akademik özgüven eksikliğinin dersi sevme ve katılma sürecini etkilediğini şöyle ifade etmiştir:

Hocalar anlatıyor onlarda bir sıkıntı yok tamam anlatmaya çalışıyorlar anlatıyorlar da ama ben anlayamıyorum. Yani o yüzden zor geliyor bana biraz, anlamak istemiyordum belki de sevmediğimden dolayı. İlk önce bir ne bileyim öyle... Sevmememin sebebi ilgilerim ve yeteneklerim. Anlayamadığımdan dolayı sevmek istemiyorum, sevemiyorum bir türlü. (KÖ11, Konum 160-162)

Dersler esnasında etkinlikler yapılması da dersin sevilmesini ve öğrencilerin ders işlerken sıkılmamasını sağlamaktadır. Öğrencilerin durumuna göre genel anlamda dersleri çok sevmeyen ve okulu bırakmaya eğilimli öğrencilerin dahi etkinlik yapılan, oyun oynanan dersleri ve öğretmenlerini sevdiği saptanmıştır. Öğrenciler, ders içerisinde yapılan etkinlikleri oynanan oyunlar, EBA platformu üzerinde yapılan interaktif çalışmalar, akıllı tahta üzerinden yapılan diğer alıştırmalar, rol yapma, soru-cevap çalışmaları, sınıfça kitap okuma şeklinde ifade etmişlerdir. Öğrenci görüşlerine göre, yapılan bu etkinlikler dersi daha iyi anlamalarını ve eğlenmelerini ve böylece dersin sıkılmadan akıcı bir şekilde geçmesini sağlamaktadır. Ders içindeki etkinlikler hakkında öğrencilerden KÖ18:

Evet bazı derslerde oluyor ama bazı derslerde olmuyor hoca sürekli konuşup konuşup çıkıyor. Not da aldırmayan hocalar var ama not aldırın hocalar da var oyunla böyle tahtadan etkinlik yaparak EBA'dan falan bir şeyler açarak şarkıları falan açarak bu daha iyi oluyor bizim için bence (KÖ18, Konum 78)

şeklinde görüşünü ifade etmiştir. KÖ6 ise ders içindeki etkinlikler bakımında iki öğretmeni karşılaştırmış ve görüşlerini şöyle belirtmiştir:

Mesela Y. hocamız var o sürekli tahtadan açıp anlatıyor böyle, sürekli slayttan açıp anlatıyor biz pek anlamıyoruz sürekli, çünkü hem Y. hoca oradaki yazıyı okuyor bize bir şey kattığını düşünmüyorum bence, sürekli okuyor kendi bir şey anlatmıyor mesela yok ya onu anlayamıyorum ben mesela. X hocamız var, Y hocamız da şey yapıyor mesela önce anlatıyor sonra bir soru cevap yapıyoruz, ondan sonra yazıyoruz bir daha soru cevap yapıyoruz, öyle

de aklımda benim kalıcı kalıyor bence öyle olsa dersler daha mantıklı olur. (KÖ6, Konum 216-217)

Sınıf içinde etkinlik yapıldığını söyleyen ve örneklendiren öğrencilerin yanı sıra etkinlik yapılmadığını ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrencilerin görüşlerine göre spor ve sanat ile ilgili dersler etkinlik yapılmadan boş geçmekte, 12. sınıfların öğretmenleri öğrencileri test çözmeleri için serbest bırakmaktadır. Öğrencilerin birkaçı da öğretmenlerin sürekli ders işlediğini bunun da sıkıcı ve kötü olduğunu ifade etmişlerdir. Ders içinde yapılan gözlemlerde de öğretmenin tahtaya yazı yazdığı, öğrencilerin de defterlerine geçirdiği, öğretmenin bu sürede de dersi sadece anlatarak işlediği ve arka sırada oturan öğrencilerin “ders sıkıcı” diye aralarında konuştukları gözlemlenmiştir (12.05.2023 Gözlem Raporu2). Bu konudaki öğrenci görüşlerine aşağıda örneklendirilmiştir:

Beden boş geçiyor, resimler boş geçiyor ki çoğu derste kitap okuyoruz Almanca’da matematik işliyoruz. Sonra sosyal etkinlikte hoca girmiyor, defter dolduruyorlar, derse giren hoca yok. Çoğu hoca serbest bırakıyor ama genellikle hocalar başımızda oluyor. Felsefe’de falan kitap okuyoruz, dramada fizik işliyoruz. (KÖ18, Konum 168)

“Derste bazen sürekli ders oluyor, böyle hiç kesintisiz, biraz da sohbet edilmesi gerekir bence, sürekli ders sürekli ders böyle gitmiyor,” (KÖ6, Konum 100)

4.3.3.2. Rehber öğretmen gerekliliği

Verilerin toplandığı Anadolu lisesinde öğrenci mevcudu yeterli olmadığından rehberlik servisi ve rehberlik öğretmeni bulunmamaktadır. Ortaöğretim kurumlarında öğrenci sayısı 150 ve üzeri olmadığı takdirde rehberlik öğretmeni norm kadrosu verilmemektedir (Millî Eğitim Bakanlığına, 2014). Öğrenci görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu rehber öğretmene ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir. Bununla beraber bazı öğrenciler ise sınıf rehber öğretmenlerinin rehber öğretmen ihtiyacını giderdiğini, rehber öğretmenin etkisi hakkında hiçbir fikri olmadığını, problemlerini arkadaşları ve ailesiyle paylaştığını veya hiç kimseyle paylaşmadığını, rehber öğretmeni olsa da onunla hiçbir şey paylaşmayacağını bunlardan dolayı da rehber öğretmene gerek olmadığını belirtmişlerdir. Bu konudaki öğrenci görüşlerine örnek olarak açık öğretim lisesine geçmiş olan EÖ2’nin görüşleri, “Değiştirirdi hocam. Hoca olumlu etkilerdi, bize öyle diyen olmadı hiç yani rehber hocası gibi ya kimse demedi.” (EÖ2, Konum 266) şeklindedir. EÖ20’nin görüşleri şu şekildedir: “Konuşurdum hocam ortaokulda hep

öyleydi bizim rahatsızlık olunca rehber hocama giderdik rahatlardım geliyordum yönlendiriyordu.” (EÖ20, Konum 353) KÖ13 ise görüşlerini rehber öğretmenin sadece sınav konusunda yardımcı olabileceği yönünde, “Eğer bizim için gerçekten çaba anlıyorsa öğretmen benim üzerimde veya benim gibi diğer öğrenciler üzerinde tabii ki bir etkisi olurdu ama sınav yönünde başka farkındalık yönünden etkili olamazdı yani ne kadar olmak istese de en büyük etken kendimiz” (KÖ13, Konum 328) şeklinde ifade etmiştir. KÖ3 ise dersler konusundaki yönlendirme eksikliğinden bahsetmiş ve

Mesela bizim şu an branş hocalarımız olmadığı için bize güzel bir ders programı veya güzel bir yol göstererek şunu şunu çalışın 3 günde TYT ye çalışın, 2 gün kendi konunuza çalışın diye bir yönlendirme yapabilirdi mesela öyle düşünüyorum...Mesela biz burada kendi hocalarımıza şey yaptık. Mesela sınıf hocalarımızı falan danışıyoruz ona daha şey yapabiliydik, içimiz ona dönebilirdik. Bir sorumuz oldu mu ona gidebilirdik. Öyle biri olmadığı için yapamıyoruz. (KÖ3, Konum 265-268)

demıştır. KÖ8’in görüşleri ise şu şekildedir: “Olurdu çünkü bir insan psikolojisini bilen gerçek kişi rehber öğretmeni var, o yüzden iyi oluyor.” (KÖ8, Konum 214). Aksi görüşte olan ve rehber öğretmene ihtiyaç duymadığını belirten KÖ9’un görüşleri de şu şekildedir: “Yani rehber öğretmeni mesela önceki okulda vardı hani hiçbir şey gidip soran bir şey olmuyordu. Bir sıkıntımız olsa zaten başka öğretmenlerimizle hallediyoruz. İlgileniyorlar yani.” (KÖ9, Konum 292)

4.3.3.3. Öğretmen değişikliği ve branş derslerinde öğretmen eksikliği hakkındaki görüşler

Öğrencilerin akademik anlamda memnun olmadıklarını belirttikleri bir diğer konu ise öğretmen değişimi ve öğretmen eksikliğidir. Bu konuda katılımcıların önemli bir kısmı öğretmen değişiminin olumsuz etkisi hakkında görüş belirtmiştir. Bununla beraber öğretmen değişiminin olumlu veya olumsuz bir etkisi olmadığını ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Öğretmen değişiminin olumsuz etkisi hakkında görüşlere örnek olarak KÖ19:

Öğretmen değişimi alıştığım öğretmen giderse diğer öğretmene alışmam biraz zaman alır böyle hani 1 2 hafta da değil benimki 1 2 aya geçebiliyor utanırım daha çok konuşmaya hani huyunu bilmediğim için ne diyecek nasıl karşılayacak gibisinden biraz zorlanırım... alışkanlıklarımı benim kendi başarıyı başarısızlıklarını öğretmene tekrar baştan anlatmak zorunda kalıyorum hani ben bunu yapabiliyorum bunu yapamıyorum gibisinden öğretmen kendine tedbir alıyor mesela hani şunu anlıyorsa bunu böyle anlatmalıyım anlayamıyorsa

böyle anlatayım seviyemi ölçüyor bunları baştan almak zorunda kalıyoruz (KÖ19, Konum 202-206)

şeklinde kendisini ifade etmiştir. KÖ17 ise,

Öncelikle kötü etkiler tabii ki bizim buraya tam atanmış olan öğretmenlerin gelmesini istiyorum ücretli olduğu zaman işte hocalar istedikleri zaman istifa edebiliyorlar zaten bu durumda da bizim eksik olan hocalarımız boşta kalmış oluyor o yüzden mesela bir hocaya alıştım derken tam gitti yeni hocaya alıştım derken o da gitti kötü olumsuz yani bu durum (KÖ17, Konum 198)

demiştir. Yeni öğretmen geldiğinde alışma sürecinde eksiklerini kendi çabalarıyla kapatmaya çalıştığı ifade eden KÖ14: “Giden öğretmenin formülleri farklıysa yeni öğretmenlerin formülüne alışmaya çalışıyorum onu da yapamazsın eğer destek video izliyorum sonra kitaplardan kendim çalışmaya çalışıyorum anlatıyorum kendime ondan sonra da hocaya alışmaya başlıyorum zaten” (KÖ14, Konum 266) demiştir. Sevdiği bir öğretmenin gitmesinin hem akademik hem sosyal olarak kötü olduğunu ifade eden KÖ10:

Sevdiğimiz öğretmenimiz olursa ilgi gösteren falan o gitse yerine başka biri gelse üzülürüz yani. Geçen sene X. hoca gittiğinde mesela üzülmüştük matematikçimiz...Her hocanın anlatış şekli farklı da yani ne bileyim, mesela giden hocalardan X. hoca farklı anlatıyordu Y. hoca farklı anlatıyor, X. hocayı anlıyorduk, Y. hocayı anlayamıyoruz... Mesafeli oluyoruz sevdiğimiz hoca gidince yerine başkası gelince belki iyidir ama araya mesafe koyuyoruz. (KÖ10, Konum 206-210)

demiştir. Öğretmen değişiminin herhangi bir etkisi olmadığı fikrinde olan EÖ22 ise, “Yani aslında pek etkilemiyor çünkü değiştiği zaman böyle yani çabuk ısınan biriyim o yüzden tanışıyoruz çabuk alışıyoruz” (EÖ22, Konum 266) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Öğretmen değişiminin küçük yaşlarda olumsuz etkisi olduğunu ancak lise döneminde olmadığını söyleyen KÖ13, “Ortaokul çağında etkilemişti de şu an bir etkisi yok yani pek çünkü o zamanlar yaşımız küçük olduğu için öğretmenlere daha çok bağlıydık” (KÖ13, Konum 252) demiştir. Dersleri önemsemediği için öğretmen değişiminin etkisi olmadığını düşünen EÖ7'nin görüşleri ise “Beni hiçbir şekilde etkilemiyor çünkü o kadar derslere özen veren birisi değilim o yüzden pek etkilenmedim”. (EÖ7, Konum 206) şeklindedir.

Öğretmen değişiminin yanı sıra öğrenciler, eksik branş öğretmenleri olduğunu, bu branşların farklı öğretmenler tarafından öğretmenin kendi branşında ders işlenerek doldurulduğunu belirtmişlerdir. Branş derslerinin boş geçmesinin kendi başlarına

eksiklerini tamamlamak, dersi olması gerektiği gibi öğrenememek gibi etkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Eksik branş öğretmenleri hakkında öğrenci görüşlerine örnek olarak ise KÖ9,

Yani biraz oluyor, öyle alışınca o gidiyor tekrar yerine başka biri geliyor. Öğretmen eksikimiz zaten çok, bir öğretmen birkaç derse girebiliyor... Mesela matematik öğretmenimiz var, kendi branşını işleyemiyor fizik, kimya gibi şeyler işliyor mesela. Matematiğimize resmimize giriyor... Yani pek de zaten dolu geçmiyor dersimiz bazen boş geçiyor bu yönden etkileniyoruz...Çünkü mesela Almanca dersimiz, matematik öğretmeni Almanca dersini anlatamıyor mesela o yönden boş geçiyor. (KÖ9, Konum 230-236)

şeklinde görüşünü belirtmiştir. KÖ3 de eksik öğretmenlerden dolayı dersleri tam olarak işleyemediklerini şöyle ifade etmiştir:

Hepsine şey yapıyoruz, yani samimiyiz hepsine hemen alışıyoruz. Zaten ilkokulda benim çok hocam değiştiği için buna şey yapmıyorum. Alıştım artık ama keşke bir branşlı bir hoca gelse aynı branşlı, çok güzel olurdu. Mesela her şey noktasına virgülüne kadar anlatan bir hoca. Öyle düşünüyorum...Fizik öğretmenimiz eksik, biyoloji öğretmenimiz eksik kimya öğretmenimiz eksik, branş olmayan hocalar giriyor mesela belki bu da halinde etkiliyor. (KÖ3, Konum 202-214)

Yapılan gözlemlerde de öğrenci görüşlerini destekleyen bulgulara rastlanmıştır. Sosyal Etkinlik olarak ders programlarında yer alan derslere okul idarecileri girmektedir. Ancak okul bahçesinde yapılan gözlemlerde, Sosyal Etkinlik dersi olan öğrencilerin bahçede serbest bırakıldıkları görülmüştür. Bununla beraber 2022-2023 yılının ikinci yarısında 12.sınıflar için devam zorunluluğunun kaldırılmasıyla beraber yaz tatiline yakın süreçte, 12.sınıfların okula geldikleri ancak derse girmedikleri, okul bahçesinde arkadaşlarıyla vakit geçirdikleri, öğretmenler ve okul yöneticileri tarafından da müdahale edilmediği gözlemlenmiştir. Son sınavlar bittikten sonraki zamanlarda ise, tüm okulun öğrenci ve öğretmenlerinin bahçede vakit geçirdikleri görülmüştür (05.05.2023 Gözlem Raporu1; 16.05.2023 Gözlem Raporu4).

Okulda ve sınıfta öğrencilere sunulan akademik çevreye ilişkin görüşler ve gözlemler incelendiğinde, okulun akademik imkanlarının öğrenciler tarafından yetersiz görüldüğü ortaya konmuştur. Öğrenciler öğretmenlerin sık sık değişmesinden ve okullarında tüm branş öğretmenlerinin bulunmaması dolayısıyla boş geçen derslerinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Eksik branş öğretmenleri ve öğretmen değişiminden kaynaklanan aksamaları öğrenciler kendileri videolar izleyerek kapatmaya

çalışmaktadır. Sevdikleri ve sevmedikleri dersler hakkında, çoğunlukla yapabildikleri ve öğretmenini sevdikleri dersleri sevdikleri; sıkıcı geçtiğini düşündükleri, etkinlik yapılmayan, öğretmenin sert olduğu ve temel bilgilerinin eksik olduğu dersleri ise sevmediklerini ifade etmişlerdir. Okul mevcudunun yetersizliği sebebiyle okulda rehberlik öğretmeni olamaması öğrenciler tarafından iyi karşılanmamaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu bir problem yaşadıklarında, kariyer ve akademik olarak yönlendirmeye ihtiyaç duyduklarında bir rehber öğretmene danışmanın onlar için faydalı olacağı görüşündedir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu kısmında bulgulardan yola çıkılarak ulaşılan sonuçlara yer verilmiş ve sonuçlar alanyazındaki diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Tüm sonuç ve tartışmalar doğrultusunda da çeşitli önerilere yer verilmiştir.

5.1.Sonuç

Bu çalışmada, İç Anadolu bölgesinde yer alan bir şehirdeki Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin kendileri hakkındaki düşünceleri, yakın çevre, okul hayatı ve okul terki hakkındaki görüşlerinin neler olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla, öğrencilerin aile, okul ve bireysel durumları ile birlikte okul terki hakkındaki görüşleri alınmış, okul ve çevresinde gözlemler gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır. Nihayetinde öğrencilerin okul terki ile ilgili görüşlerini etkileyen çeşitli faktörler ve okul terki hakkındaki düşünceleri üzerine bir yargıya varılmaya çalışıldığından çalışma, değerlendirici durum çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma, İç Anadolu bölgesinde bir Anadolu lisesinde öğrenim gören yirmi örgün ortaöğretim öğrencisi ve iki Açık Öğretim Lisesi öğrencisi katılımı ile yapılmıştır. Çalışmanın verileri, öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler, okul ve okul çevresinde yapılan gözlemler aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular, bu doğrultuda ortaya çıkan sonuçlar ve bu sonuçların alanyazına dayalı olarak tartışılmasına aşağıda yer verilmiştir.

Araştırmanın birinci sorusu kapsamında, öğrencilerin okul terki ve açık öğretim lisesi hakkındaki görüşler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu görüşler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğrencilerin okul terkine en büyük sebep olarak gördüğü faktör ders başarısızlığıdır. Öğrenciler arkadaşlarından bahsederken de kendi okul terki düşüncelerini ifade ederken de ders başarısızlığı olan kişilerin okulu bırakmayı ve açık öğretim lisesine geçmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir.
- Okulu vakit kaybı olarak gören, okulda bulunmak yerine para kazanmanın çok daha iyi olduğunu ifade eden, evde ders çalışmanın veya dershaneye gitmenin okula gelmekten daha verimli olduğunu belirten öğrenciler okul terkinin düşündüklerini ifade etmiştir.
- Okulu bırakmayı düşünen öğrencilerden bazıları ise üniversiteye girişte okul başarı puanından yoksun kalmak, arkadaş ortamından uzak kalmak ve bir işte çalışma zorunluluğunun olması gibi nedenlerle bu görüşlerinden vazgeçerek okula devam etmişlerdir.
- Arkadaş ortamının okul terki kararını hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkilediği belirlenmiştir. Okulda sahip olduğu arkadaş ortamını bırakmamak için okulu bırakmak istemediğini söyleyen öğrencilerin yanı sıra, arkadaşları okulu bırakırsa kendisinin de bırakacağını belirten öğrenciler de bulunmaktadır.
- Öğrencilerin açık öğretim lisesi hakkında çok fazla bir bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Sahip oldukları kısıtlı bilgiye göre de öğrenciler açık öğretim lisesini sınavlardan ibaret görmektedir.
- Açık öğretim lisesinin olumlu yönleri olarak, öğrencilerin istediğini yapabilmesi, devam zorunluluğunun olmaması, ders çalışmanın zorunlu olarak görülmemesi dile getirilirken; olumsuz yönleri olarak ise arkadaş ortamının ve öğretmenlerin olmaması ve açık öğretim lisesi sınavlarının haksız bir şekilde geçilmesi ifade edilmiştir.

Araştırmanın ikinci sorusu kapsamında yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla öğrencilerin kendilerine ve yakın çevrelerine dair görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla öğrencilerin bireysel durumu ve yakın çevrelerinin durumuna ilişkin şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğrencilerin kendilerini algılama şekilleri incelendiğinde, öğrencilerin kendilerine yönelik algısı, okulla olan ilişkisine paralel olarak ilerlemektedir. Bireysel algısı olumsuz olan öğrencilerin okula karşı yaklaşımları da olumsuz, bireysel olarak olumlu bir algıya sahip öğrencilerin ise okula karşı tutumları da olumludur.

- Okula olumlu yaklaşan öğrencilere göre okul, diploma almalarını, geleceklerine olumlu katkı sağlamalarını, cahil kalmamalarını, sosyalleşmelerini, evdeki baskıdan uzaklaşmalarını ve eğlenmelerini sağlamaktadır. Bunlarla beraber okula gelmenin kız öğrenciler için evde durmak ve evlenmekten daha iyi olduğu ortaya konmuştur. Okula karşı olumsuz bir tutuma sahip olan öğrenciler ise okulun, zaman ve dolayısıyla para kaybı olduğunu, derslerin boş olduğunu, okula ihtiyaç duymadıklarını ve okulu sevmediklerini ortaya konulmuştur. Dolayısıyla okul öğrencilerin bir kısmı için hayatlarının değiştiği bir yerken, bazı öğrenciler ise zaman kaybı olarak görülmektedir.
- Öğrencilerin bireysel durumu kapsamında arkadaş ilişkileri incelenmiştir. İyi arkadaş ilişkileri olduğunu ifade eden öğrencilerin okula sıcak yaklaştığı, arkadaş ilişkilerinin öğrencileri okula bağladığı belirlenmiştir. Bununla beraber öğrenciler, kaygı duyduklarında arkadaşlarının buna iyi geldiğini ve destek olduğunu, aile, okul veya bireysel problemlerini arkadaşlarıyla paylaşabildikleri görülmüştür. Ayrıca, akademik durumu iyi olan yakın arkadaş çevresinin öğrencileri etkilediği ve dersler konusunda da birbirlerine destek sağladığı ortaya konmuştur.
- Arkadaşlarının kötü olduğunu ve birbirlerinden kötü etkilendiklerini ifade eden öğrencilerin, birlikte arka sıraya oturma, ders esnasında birbirleriyle konuşma veya uyuma, kötü alışkanlıklar edinme, birbirlerinin okul terki kararından etkilenerek okulu bırakma gibi eylemlere yöneldiği belirlenmiştir. Öte yandan, kötü arkadaş ilişkilerine sahip öğrencilerin bazılarının ise, arkadaşları kendisiyle dalga geçtiği, dışladığı, sevmediği gibi nedenlerle arkadaş ilişkilerinden uzak durduğu görülmüştür. Ancak bu durumu ifade eden öğrencilerin okulu, okula devam etmeyi, ders çalışmayı sevdiği, gelecekte de üniversiteye gitmeyi düşündükleri ortaya konmuştur. Arkadaşlarıyla iyi ilişkilere sahip olmama durumunun bazı öğrencileri derslerine daha çok odaklanmaya yönelttiği söylenebilir.
- Kırsal bir bölgede yaşayan öğrencilerin, tamamının ailesi tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır. Bu durum da evdeki çocuklara sorumluluklar yüklemektedir. Öğrencilerin tamamı tarla ve hayvanların bakımında görev almaktadır. Bazı öğrenciler bunu sadece boş zamanlarında kendi ailelerine yardımcı olmak için yapsalar da bazı öğrenciler kendi ailelerinin yanı sıra başka insanların işlerini de yaparak aileye maddi katkı sağlamaya çalışmaktadır. Kız öğrencilerin genellikle tarla ve temizlik işlerinde, erkek öğrencilerin ise

hayvancılık, sulama, sondaj işlerinde çalıştıkları görülmüştür. Bu durumun okulu etkilemediğini düşünen öğrenciler çoğunlukta olmakla beraber, etkilediğini düşünen öğrenciler de bulunmaktadır. Okul dışında işte çalışmanın olumlu yönleri olarak ailelerine katkı sağlamak, yük olmamak, para kazanmanın değerini anlamak gibi sonuçların yanı sıra olumsuz yönleri olarak da çok yorulmak ve ders çalışmaya vakit bulamamak ulaşılan sonuçlar arasındadır.

- Öğrencilerin serbest zamanlarında çoğunlukla telefonla sosyal medyada vakit geçirdikleri belirlenmiştir. Bununla beraber televizyon/ film izleme, kitap okuma, müzik dinleme, ders çalışma, kardeşlere ve ev işlerine yardımcı olma, resim yapma, aileyle vakit geçirme gibi etkinliklerin de yapıldığı sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin yaşadıkları kırsal bölgeden dolayı genellikle evin içinde yapılan serbest zaman etkinlikleri tercih ettikleri düşünülmektedir.
- Öğrencilerin geleceğe yönelik görüşleri incelendiğinde, çoğunluğunun üniversiteye gitme düşüncesi varken bir kısmının ise üniversiteye gitmeyi düşünmediği görülmüştür. Üniversiteye gitmeyi düşünenler başka bir şehri ve üniversite ortamını görmeyi istediği, gitmeyi düşünmeyenlerin ise üniversiteyi zaman kaybı olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bazı öğrencilerin üniversiteye gidememe, işsizlik, sınıfta kalma gibi geleceğe ilişkin kaygılara sahip oldukları görülmüştür. Öte yandan bazı öğrenciler gelecek kaygısı yaşamadıklarını kaygı duysa da bir şey değişmeyeceği düşüncesi ile durumlarını açıkladıkları görülmüştür.
- Öğrencilerin aileleriyle okul arasındaki ilişki incelendiğinde, sıkı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Ailelerin öğrencilerin okula devam etmesini destekledikleri ancak bırakmak istediklerinde de bu konuda bir şey yapmadıkları anlaşılmaktadır. Kardeşlerin eğitim durumu incelendiğinde küçük kardeşlerin okula devam ettikleri, büyük kardeşlerden sadece birkaçının üniversitede okudukları veya mezun oldukları, mezun olanların hiçbirinin de okudukları mesleği yapmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın üçüncü sorusu kapsamında öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve okul çevresinde yapılan gözlemler aracılığıyla, öğrencilere okulda ve sınıfta sunulan fiziksel, sosyal ve akademik çevrelerine dair görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Veri toplama süreci esnasında okul binası değişikliğinden kaynaklı olarak,

okulun fiziksel çevresi konusunda öğrencilerin görüşleri her iki okul ortamını da içermektedir. Elde edilen bulgulara bağlı olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğrenciler içinde buldukları fiziksel koşullar hakkında çoğunlukla olumlu görüşlere sahiplerdir. Öğrencilerin ışıklandırma, ses, konfor gibi konularda memnun oldukları sonucuna ulaşılırken, kantin eksikliği, tuvalet ve lavaboların temizlik durumundan memnun olmadıklarını ortaya konulmuştur. Gözlemlere dayalı olarak da okul lavabolarında yeterli temizlik ve hijyen sağlanmadığı görülmüştür.
- Okulun fiziksel çevresinde spor etkinlikleri için olan alanlar yetersiz ve bakımsız, spor malzemeleri de eksiktir. Okulda öğrencilerin sosyalleşebilecekleri, vakit geçirebilecekleri alanların da yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine gözlemlerde de okul bahçesinde iki adet kamelya ve birkaç adet bank olduğu, okulun içerisinde de herhangi bir oturma alanı olmadığı görülmüştür.
- Okul taşınmalı olarak eğitim verdiği için, öğrencilerin çoğunluğu ulaşımını servis ile sağlamaktadır. Servislerle ilgili erken veya geç gelme gibi problemlerin yaşandığını ifade eden öğrenciler bulunmaktadır. Bununla beraber okula yürüyerek ulaşım sağlayan öğrenciler de kış ve yaz şartlarında zorlandıklarını belirtmişlerdir.
- Öğrencilerin çoğunluğunun memnun olmadığı durum okulun ve yaşadıkları yerin konumudur. Kırsal bir yerde oldukları için farklı kurslara gidemediklerinden, bir sosyal ortamda olmamalarından, dershaneye gidemediklerinden memnun olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Okul binası taşınmadan önce tam gün eğitim yapan okul, ortaokul binasına taşındıktan sonra ikili eğitime geçmiş ve öğleden sonra eğitime devam etmeye başlamıştır. Tam gün sisteminden memnun olup, öğlen okula gitmekten memnun olmayan öğrencilerin yanı sıra tam tersi yeni durumdan memnun olan öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrenciler tam gün sistemini erken kalkmak ve öğle arasında eve gidip gelmek zorunda oldukları için eleştirirken, ikili sistemi ise teneffüslerin çok kısa olması, akşam eve geç gitmek, sabahtan ev işleri yapmak zorunda olmaktan ötürü eleştirmektedirler.
- Sınıfların çoğunluğunda oturma düzenini sınıf rehber öğretmeni belirlemektedir. Bununla beraber kendi tercihlerine göre ön veya arka sırada oturmayı isteyen

öğrenciler de bulunmaktadır. Ön sırada oturmayı tercih eden öğrencilerin, öğretmenle göz teması kurabilmek, derse rahat katılabilmek, tahtayı rahat görebilmek için burayı tercih ettikleri; arka sırada oturmayı tercih eden öğrencilerin ise arkadaşlarının arka sırada oturduğu, arka sırada arkadaşlarıyla konuştuğu ve uyuduğu için burayı tercih ettikleri görülmüştür. Buna rağmen arka sırayı tercih eden öğrencilerden arka sırada oturmanın dersi dinlemeyi etkilemediğini ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Ancak öğrencilerin görüşleri genel olarak ele alındığında, ön sırada oturmayı tercih eden öğrencilerin okulla ilişkisinin ve akademik durumunun arka sırada oturmayı tercih edenlere göre daha iyi olduğu ortaya konmuştur.

- Okulun ve sınıfın sosyal çevresi hakkındaki görüş ve gözlemlerde ise, öğrencilerin en memnun olduğu noktanın öğretmenlerle ve okul yöneticileriyle ilişkileri olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin iyi özelliklerinde aile ve arkadaş gibi, samimi, nazik, adil, sevgi dolu, eğlenceli, şefkatli ve anlayışlı gibi özellikler vurgulanırken, kötü özelliklerinde ise ciddi, umursamaz, ders dışında öğrencilere ilgisiz, kaba, kendini beğenmiş gibi özellikler öne çıkmaktadır. Okul yöneticilerinin iyi özellikleri olarak güler yüzlü, anlayışlı, samimi olmaları; kötü özellikleri olarak ise disiplini sağlamada yeterli olmadıkları öğrenciler tarafından belirtilmiştir.
- Okul mevcudu ve dolayısıyla sınıf mevcutlarının az olması sebebiyle, öğrenciler okulda az kişi olmasının okulun sosyal ortamını samimi bir hale getirdiğini ifade etmiştir. Bazı öğrenciler sosyal ortamda birbirini küçümseme, aşağılama, dedikodu gibi kötü durumlar olduğunu söylese de bazı öğrenciler herkesin samimi olduğunu, iyi anlaşmışını dile getirmiştir. Ancak öğrencilerin çoğunluğu her öğrencinin kendi yakın arkadaş grubuyla vakit geçirdiğini belirtmiştir. Okulun sosyal ortamına ilişkin görüşlerin kendi arkadaş çevrelerinin durumu ile ilişkili olduğu söylenebilir.
- Öğrencilerin bir kısmı okuldaki karşı cinsle ilişkilere sıcak bakmamakta ve bu durumdan rahatsız olmaktadır. Bu doğrultuda, okulda az sayıda öğrencinin karşı cinsle arkadaşlığı olduğu söylenebilmektedir. Yapılan gözlemlerin çoğunluğunda da öğrencilerin hemcinsleriyle arkadaş oldukları ve vakit geçirdikleri görülmüştür.
- Öğrencilerden alınan görüşlerde ve yapılan gözlemlerde erkek ve kız öğrencilerin belirli farklılıklara sahip oldukları ortaya konmuştur. Aileler tarafından kız öğrencilere erkek öğrencilerden daha fazla okula devam etme baskısının yapıldığı öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Ders içinde yapılan gözlemlerde de kız

öğrencilerin derse katılımının, öğretmenle iletişiminin daha fazla olduğu; erkek öğrencilerin ise arka sıralarda oturmayı tercih ederek ders esnasında kendi aralarında konuştukları ve dersle ilgilenmedikleri görülmüştür.

- Teneffüslerde yapılan gözlemlerde, erkek öğrenciler arasında hakaret, küfür, dalga geçme, şiddetle şakalaşma gibi eylemlerin oldukça yaygın olduğu görülmüştür. Kız öğrenciler arasında ise böyle bir duruma rastlanmamıştır.
- Okulda düzenlenen sosyal etkinliklerin, çoğunlukla milli bayramlarda yapılan törenlerle sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Öğrenciler okul gezisi, spor turnuvaları, yarışmalar vb. sosyal etkinliklerin yapılmamasını eleştirmiştir.
- Milli bayramlarda düzenlenen törenlerde, öğrencilerin bir kısmı tiyatrodan oynama, şiir okuma, şarkı/türkü söyleme gibi etkinliklerde görev almayı sevdiğini ifade etse de bir kısmı görev almamayı ve izleyici olmayı tercih ettiğini ifade etmiştir. Törenlerde görevli seçiminde öğretmenler tarafından çalışkan öğrencilerin tercih edildiği de eleştirilen bir noktadır.
- Sosyal etkinliklerde görev alma ile okul ilişkisi arasında paralellik olmadığı görülmüştür. Okulu ve dersleri sevmediğini, okulu bırakmayı düşündüğünü belirten ve sosyal etkinliklerde aktif bir şekilde görev alan öğrencilerin yanı sıra okulu sevdiğini, derslerinde başarılı olduğunu belirten öğrencilerin de sosyal etkinliklerde izleyici olmayı tercih ettikleri ortaya konmuştur.
- Okul kuralları hakkındaki görüşler incelendiğinde görüşler ikiye bölünmüştür. Üniforma zorunluluğu, telefon getirme ve sigara yasağı kurallarına öğrencilerin yarısı olumlu bakarken yarısı ise olumsuz bakmaktadır. Ancak öğrencilerin üzerinde uzlaştıkları ortak görüş okul kurallarının gerekli ve yararlı olduğudur.
- Disiplin konusunda öğrenciler yönetimin daha sıkı olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Daha önce uyarı gibi bir disiplin cezası alan öğrenciler, uyarıdan sonra daha dikkatli olduklarını belirtmiştir. Disiplin konusunda izlenen doğru politikaların öğrencilerin üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür.
- Öğrenciler devamsızlıklarının büyük çoğunluğunu hastaneye gitme, şehir dışına çıkma, cenaze, işte çalışma gibi zorunlu durumlarda kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı ellerinden geldiği kadar devamsızlık yapmadıklarını, yaptıklarında da dersteki eksikliklerini tamamlamaya çalıştıklarını belirtirken, bir grup öğrenci ise keyfi devamsızlık da yaptığını, canı istemediğinde, gezmeye gittiğinde okula gelmediğini, eksik konularını tamamlama gibi bir çabası

olmadığını ve hatta devamsızlık sınırını aştığını ifade etmiştir. Devam konusunda özensiz davranan öğrencilerin okul ile ilişkisinin de iyi olmadığı ve okul terkine eğilimli oldukları belirlenmiştir.

- Öğrenciler ders içindeki etkinlikler konusunda, öğretmenlerin genelde etkinlik yaptırmadığını, sunum ile veya tahtaya yazı yazarak ders işlediklerini, etkinlik yapılan derslerde de soru-cevap, metin okuma, yarışma ve akıllı tahta üzerinden etkinlikler yapıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca etkinlik yapılan derslerin eğlenceli ve verimli geçtiğini, zamanın aktığını ifade etmişlerdir. Okul ile ilişkisi iyi olmayan öğrencilerin bile etkinlik olan derslere katılım gösterdikleri belirlenmiştir.
- Öğrenciler, yapabildikleri ve başarılı oldukları dersleri sevdiğini; yapamadıkları dersleri ise sevmediklerini ifade etmiştir. Öğrencilerin özellikle sözel dersleri yapabildiklerini, sayısal ve özellikle de matematik dersinde başarısız olduklarını ifade etmeleri göze çarpmaktadır.
- Okulda bir rehberlik öğretmenin bulunmaması, öğrencilerin çoğunluğunun eleştirdiği bir durum olduğu görülmüştür. Öğrenciler ders, kariyer, üniversite vb. konularda yönlendirme eksikliği yaşadıklarını ifade etmiştir.
- Öğrenciler sık öğretmen değişimi yaşamının kötü etkileri olduğunu, yeni öğretmene alışma sürecinin uzun ve zor olduğunu belirtmiştir. Sadece derse alışma olarak değil, yeni öğretmenle kurulan iletişimin de zaman aldığını ifade etmişlerdir.
- Okuldaki eksik branş öğretmenleri, öğrencilerin en çok eleştirdiği konulardan biridir. Özellikle sürekli ücretli öğretmenlerin geldiğini, bu öğretmenlerin de istedikleri zaman istifa edebildiklerini, uzun süreli kalmadıklarını ve bu yüzden de sık sık öğretmen değişimi yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, eksik branş öğretmenlerinin yerine farklı branş öğretmenlerinin girdiğini ve kendi branş derslerini işlediklerini veya öğrencileri serbest bıraktıklarını belirtmişlerdir.

5.2.Tartışma

Çalışmada iki açık lise ve 20 örgün ortaöğretim öğrencisinin okul terki ve açık öğretim lisesi hakkındaki görüşlerine ilişkin çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçların alanyazındaki çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmasının çalışmanın katkıları açısından önem arz ettiği düşünülmektedir.

Çalışmanın sonuçlarına göre ilk olarak öğrencilerin kendilerine ve yakın çevrelerine yönelik görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin kendilerine yönelik algılarının çeşitlilik gösterdiği görülmüş ve bu algının okul terki konusundaki düşüncelerini de etkilediği ortaya konmuştur. Kendisini başarılı, azimli, çalışkan, yetenekli, saygılı olarak tanımlayan öğrenciler okul terkini düşünmezken ve açık lisenin de dezavantajlarına odaklanmışlardır. Aksine bireysel olarak başarısız, utangaç, içe kapanık, hakareti hak eden, tembel gibi olumsuz algıya sahip öğrencilerin ise okulu sevmediği, okula ihtiyaç duymadığı ve okul terkine eğilimli olduğu görülmüştür. Alivernini (2011) ve Samuel (2020) çalışmasında benzer şekilde, öz yeterlilik algısının öz motivasyonu ve akademik başarıyı etkilediğini ve dolayısıyla okul terki ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çam (2023) da değerli hissetmenin akademik başarıyı arttırdığını ve bu durumun da okul terki riskini azalttığı sonucuna varmıştır. Bireysel olarak olumlu bir algıya sahip olmanın, özgüvenli olmaya, etkinliklere ve derslere katılım sağlamaya sebep olması ve dolayısıyla da okula bağlılığı artırması bakımından okul terki riskini azalttığı düşünülebilir.

Öğrencilerin okula yaklaşımı da bireysel algı ile paralellik göstermektedir. Bireysel olarak olumlu algıya sahip öğrencilerin, okula karşı da olumlu bir bakış açısına sahip oldukları; olumsuz algıya sahip öğrencilerin ise okula karşı da olumsuz bir bakış açısına sahip oldukları saptanmıştır. Gil'in (2019) yaptığı araştırmanın sonuçlarında öğrencilerin okula bağlılığının okul terk riskini azalttığı; Bayhan'ın (2012) çalışmasında okulu sevmemenin okul terki riskini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Okulu bilgi kaynağı, ikinci ev, arkadaşlarla eğlenceli bir ortam, geleceğine yönelik olumlu bir yer olarak gören öğrenciler kendilerine karşı da olumlu bir tutum içerisindedir. Okulu ihtiyaç duymadıkları bir yer, zaman kaybı, gereksiz ve boş derslerin olduğu, para kazanmaya tercih edilmeyecek bir yer olarak gören öğrenciler kendilerini de genellikle başarısız ve iyi olmayan sıfatları ile nitelendirmişlerdir. Bu durum öğrencilerin kendilerinden kaynaklı olabileceği gibi, çevreden kaynaklı da olabilir. Okuldaki düşük akademik başarılarından ötürü aile, öğretmen veya okul yöneticileri tarafından "başarısız" olarak ifade edilen öğrencilerin zaman içerisinde bunu benimsemiş, okuldan bundan dolayı uzaklaşmış ve kendisini de bu şekilde nitelendirmeye başlamış olması muhtemeldir. De Witte ve Rogge'nin (2013) çalışmasında öğrencilerin kendi düşünceleri kadar çevredeki ön yargıların, öğretmenlerin, ebeveynlerin düşüncelerinin de okul terki kararında etkili olduğu ortaya konmuştur.

Birçok araştırmaya benzer şekilde bu araştırmada da arkadaş ortamının okul terki kararı üzerinde önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yorğun'un (2014) çalışmasında arkadaş çevresi problemleri ve geniş çevreyle ilgili sorunların okul terkini yordayan değişkenler olduğu sonucuna varılmıştır. Bayhan ve Dalkılıç'ın çalışmasında (2012) akademik başarısızlık, isteksizlik okulu sevmeme, devamsızlık, disiplin problemleri ve sağlık sorunlarının okul terkine sebep olduğu görülmüştür. Dirik'in (2020) çalışmasında öğrencinin çevresinde okula gitmeyen akranının olmasının okul terki riskini arttırdığı görülmüştür. Boyacı ve Öz (2018) çalışmasında öğrenci ve öğretmen ilişkilerinin ve arkadaş etkisinin sosyal sermayeyle ilişkili olduğu ve okul terki riskini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Karacabey (2016) tez çalışmasında da arkadaşların okul terki riskine etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Yavuz ve arkadaşlarının çalışmasında da (2016) arkadaş ortamının okul terki riskini etkilediği sonucuna varılmıştır. Arkadaş ortamını bırakmamak için okul terki için hiç düşünmediğini ifade eden öğrencilerin yanı sıra, arkadaşları okulu bırakırsa kendisinin de de bırakacağını ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Karşılaşılan bir diğer durum ise, samimi arkadaş ilişkilerine sahip olmadığını, arkadaşları tarafından dışlandığını ve sevilmediğini ifade eden öğrencilerden beklenenin aksine okulu çok sevdiğini, kendilerini başarılı ve azimli olarak tanımladıkları, derslerinde başarılı oldukları ve okul terki için hiç düşünmedikleridir. Bu durum öğrencilerin okuldaki arkadaş ortamının açığını derslere ve sınavlara sarılarak ve akademik başarılarını yükselterek kapattıkları şeklinde açıklanabilir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği yer kırsal bir bölgede bulunmaktadır. Buna bağlı olarak da öğrencilerin tamamına yakını tarım ve hayvancılık işlerinde ailelerine yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra bazı öğrencilerin gelir sağlamak için başka kişilerin benzer işlerini yapmaya gittikleri belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin hafta sonu, yaz tatili gibi boş zamanlarının tamamında bu ekstra işlere gittiği; kız öğrencilerin ise bir kısmının gittiği belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu bir işte çalışmanın okul hayatını etkilemediği görüşündedir. Ancak, okulu bırakma düşüncesinde olan erkek öğrencilerin hedef meslekleri sorulduğunda tarım, hayvancılık veya sondaj olmak üzere zaten yapmakta oldukları işe devam etmek istediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Arslan'ın (2021) çalışmasında ulaştığı sonuçlar da bir işte çalışan erkek öğrencilerin okulu bırakma riskinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Yüksel (2021)'in çalışmasında da çalışan öğrencilerin okul terki riskinin arttığı tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin daha fazla tarla ve temizlik işlerinde aktif oldukları, diğer yandan erkek öğrencilerin hayvancılık, sulama,

sondaj işlerinde çalıştıkları görülmüştür. Tarım ve hayvancılık işlerinin çoğunlukla erkekler tarafından sürdürülmesi, kız öğrencilerin aile işlerini garanti ve hedef meslek olarak görmesinin önüne geçmekte, dolayısıyla kız öğrencilerin çalışması onların okul terki riskini arttırmamaktadır. Bununla beraber erkek öğrencilerin ise aile mesleğini devralabileceğinin ve buna ne kadar erken başlarsa o kadar kazanç sağlayacağına bilincinde olmasının onların okul terkine yönelmesindeki sebeplerden biri olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin gelecek hakkındaki düşünceleri incelendiğinde gelecek veya okul hakkında kaygı duymadığını, hiçbir planı olmadığını, umursamaz olduğunu ifade eden öğrencilerin okul terkine eğilimli oldukları görülmüştür. Öğrencilerin buldukları bölgede kısıtlı sosyal ve fiziksel imkanları olması gelecek planı yapmalarının sebebi olduğu düşünülebilir. Bununla beraber, rehberlik hizmetlerinin eksikliği de öğrencilerin bir kariyer planı oluşturamamasına dolayısıyla umursamamasına sebep olabilir. Benzer bir sonuca Bask ve Samela-Aro (2013) da ulaşmıştır. Bask Samela-Aro'nun Finlandiya'da gerçekleştirdiği çalışmada okula karşı umursamaz bir tutum sergileyen öğrencilerin okul terki riskinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere, aşırı olmayan bir kaygı düzeyinin öğrencinin okula bağlılığını ve azmini etkilediği ve yararlı olduğu düşünülmektedir.

Ailenin okul terki düşüncesi üzerindeki etkisinden bahseden çalışmalara benzer şekilde, bu çalışmada da ailenin okul ile ilişkisinin, anne- baba ve kardeşlerin eğitim durumunun öğrencilerin görüşleri üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Alexander ve arkadaşlarının çalışmasında (1997) ailenin sahip olduğu imkanların, aile tipinin, sosyo-ekonomik durumunun okul terki ile ilişkili olduğu görülmüştür. Jordan ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında kırsal ve kentsel bölgelerin kıyaslaması yapılmış, ailenin mal varlığının, biyolojik ailenin varlığının ve annenin sahip olduğu niteliklerin okul terki riskinin ana belirleyicileri olduğu sonucuna varılmıştır. Özdoğan (2019) ailenin eğitim seviyesi ve maddi durumunun, ailedeki problemlerin okul terki riskini etkilediği sonucuna varmıştır. Kartal ve Ballı'nın (2020) çalışmasında okul terkine neden olan faktörlerden birinin de aile ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Boyacı ve Öz (2018) de benzer şekilde aile ve okul arasındaki ilişkilerin okul terki için risk oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Yirmi iki katılımcı öğrencinin anne ve baba mezuniyetlerine bakıldığında sadece iki annenin ve yedi babanın ortaöğretim, bir babanın ise yükseköğretim mezuniyet derecesine sahip olduğu belirlenmiştir. Bu duruma rağmen okulu bırakmış, okulu

bırakmayı düşünen ve düşünmeyen öğrencilerin tamamı ailelerinin okula devam konusunda destek olduklarını ifade etmişlerdir. Kardeşlerin okul durumu incelendiğinde çoğunlukla küçük kardeşlere sahip oldukları ve bu kardeşlerin de okula devam ettikleri belirlenmiştir. Büyük kardeşi üniversitede okumakta olan, üniversiteyi kazanmış ve bırakmış olan ve üniversiteden mezun olmuş ancak okuduğu mesleği yapmayan birkaç öğrenci de bulunmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin önünde hem anne- baba hem de kardeş yönünden bir rol model bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Okulun fiziksel yeterliliği konusunda olumsuz görüşlerin olumlu görüşlerden fazla olduğu görülmüştür. Spor alanları ve malzemelerinin eksikliği, zamanla ilgili problemler, vakit geçirilecek alanlarının eksikliği, temizlik ve hijyenle ilgili problemler öğrencilerin eleştirdiği noktalardır. Okuldaki imkanların yetersizliğinin okul terki riskini arttırdığı yapılan çalışmaların sonuçlarında da ortaya konmuştur (Aküzüm, 2015). Öğrencilerin okulun bulunduğu ve yaşadıkları konumu çeşitli imkansızlıklar sebebiyle eleştirdikleri belirlenmiştir. Kırsal bir bölgede yaşayan öğrenciler, hiçbir sosyal ortama sahip olmadıklarını, çevrede bir hobi edinebilecekleri veya derslerine destek olarak gidebilecekleri bir kurs olmadığını, kötü bir sözün, okuldaki bir disiplin sorununun veya bir dedikodunun çok hızlı yayıldığını belirtmişlerdir. Bu sebeple de özellikle kız öğrencilerin dünya turu yapmak, başka bir şehre gitmek, üniversiteyi başka bir şehirde okumak gibi buldukları yerden uzaklaşma hayalleri olduğu görülmüştür. Shahidul ve Karim'in (2015) çalışmasında da ulaştığı sonuçlarda kırsal bölgede yaşamak kız öğrencilerin okul terki riskini erkek öğrencilere oranla daha fazla arttırmaktadır. Genel anlamda cinsiyetin okul terki riski üzerindeki etkisini birçok araştırma incelemiştir (Alexander, 1997; Jordan, 2012; Piscitello, 2022; Yorğun, 2014). Ancak bu araştırmaların içinde bulunduğu koşullara bağlı olarak bazılarında erkek öğrencilerin bazılarında ise kız öğrencilerin okul terkine daha eğilimli oldukları ortaya konmuştur. Bu çalışmada da okulu bırakmayı düşündüğünü ifade eden on bir öğrenciden yedisinin erkek, dördünün kız öğrenci olduğu görülmüştür. Araştırmanın yapıldığı koşullarda bu durum, erkek öğrencilerin baba mesleği olan tarım ve hayvancılık mesleğine yönelmeleriyle açıklanabilir. Erkek öğrenciler lise veya üniversite öğrenimine devam etmeyi vakit kaybı olarak gördüklerini ve bu sürede okula gelmek yerine çalışarak daha fazla kazanç sağlayabileceklerini belirtmişlerdir. Çolak ve İşeri'nin (2022) çalışmasında, katılımcılar "kız öğrencilerin kendi ayakları üzerinde durmasının, meslek sahibi olmasının" gerekliliğini vurgulamışlardır. Bu çalışmadaki kız öğrencilerin görüşlerinde de benzer

ifadelere rastlanmış ve öğrenciler kendi ayakları üzerinde durabilmek ve meslek sahibi olabilmek için okulu bırakmayı düşünmediklerini ifade etmişlerdir.

Okulun sosyal yeterliliği konusunda ise okul yöneticileri ve öğretmenlerle çoğunlukla iyi ilişkilerden bahsedilse de bazı öğrencilerin öğretmenlerle olan kötü ilişkilerinin okulla da ilişkisini etkilediği görülmüştür. Contreras'ın (2022) çalışmasının sonuçlarına göre de negatif öğrenci-öğretmen ilişkisinin okul terki riskini arttırdığı görülmüştür. Bayhan (2012) ile Boyacı ve Öz'ün (2018) çalışmalarının sonucunda da öğretmenlerle öğrencilerin arasındaki ilişkilerin okul terki düşüncesini ve riskini etkilediği sonucuna varılmıştır. Okulda düzenlenen sosyal etkinlikler ise öğrenciler tarafından yeterli görülmemektedir. Sadece milli bayramlarda törenler düzenlendiğini, spor turnuvaları geziler gibi etkinliklerin daha fazla düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Sosyal etkinliklerde görev alma ve okul terki riski incelendiğinde okul terkini düşünen ve düşünmeyen öğrencilerden sosyal etkinliklere katılmayı sevenlerin sayısının aynı olduğu görülmüştür. Mahoney (1997)'nin çalışmasında elde edilen sonuçlar ise bunun kısmen aksi niteliğinde, müfredat dışı sosyal etkinliklere katılan öğrencilerin okul terki riskinin düşük olduğunu göstermektedir.

Öğrenci devamsızlığı ve okul terki arasındaki ilişkiyi vurgulayan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Piscitello'nun (2022), Mckee'nin (2015) ve Bayhan (2012)'in çalışmalarında da devamsızlığı fazla olan öğrencilerin okulu bırakmayı düşünmesi bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Öğrencilerden keyfi devamsızlık yaptığını, devamsızlık sınırını aştığını, devamsızlık yaptığı günlerdeki eksiklerini tamamlamadığını ifade eden öğrencilerin okul terkine eğilimli oldukları görülmüştür. Bu durum da öğrencinin okulu sevmemesi, okula aidiyetinin olmaması, devamsızlık yapmaktan çekinmemesi ve sonuç olarak okulu bırakmayı düşünmesi ile ilişkilendirilebilir.

Alanyazında sınıf düzeyinin okul terki riskini belirlediğini (Yorğun, 2014), özellikle de 9 ve 10.sınıfta okul terki riskinin en fazla olduğu sonucuna sahip olan (Alexander, 1997; Battin-Pearson vd., 2000; Claus ve Quimper, 1991; Schwartz, 1995) çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu araştırmada bu sonucu destekler bir sonuca ulaşılmamıştır. Sınıf düzeyleri arasında okulu bırakmayı düşünen öğrenci sayılarının birbirine oldukça yakın olmakla beraber en çok sayıya da on birinci sınıfın sahip olduğu görülmüştür.

Akademik başarı düzeyinin düşük olması okul terki riskini en çok arttıran faktörlerden biridir (Bask, 2013; Mckee, 2016; Yorğun, 2014; Yüksel, 2021; Bayhan,

2012; Dirik, 2020; am, 2023). Fan ve Wolters'ın (2012) alışmasında özellikle Matematik ve İngilizce dersinde dūřuk başarısı olan öğrencilerin okul terki riskinin yūksək olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Piscitello'nun (2022) alışmasında ise okul terki konusunda kentsel ve kırsal alan karşılaştırması yapılmış ve dūřuk akademik başarının yalnızca kırsal bōlgede okul terki riski arttırdığı sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar da alanyazını destekler niteliktedir. Kendisi okulu bırakmayı dūřūnen veya arkadaşının okulu bırakma sebebini belirten öğrencilerin çoğunluğu bunun dūřuk akademik başarı olduğunu belirtmiştir.

Okulda bir rehberlik servisinin bulunmaması öğrencilerin sosyal desteğe ihtiyaı olduğunu gōstermektedir. Samuel (2020)'in ve Gil (2019) alışmasında sosyal destek alan öğrencilerin okul terki riskinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın katılımcılarının yarısının okulu bırakmayı dūřūnmesinde rehberlik servisinin eksikliğinin etkili olmuş olabilir. Açık ğretim lisesine geçmiş bir öğrencinin kendisine ne rehberlik öğretmeninin ne de diğer öğretmenlerin bırakmamasını sōylememesi de bunu desteklemektedir.

Bu çalışmada yer alan katılımcıların bireysel durumları, yakın çevreleri, okulda içinde buldukları fiziksel, sosyal ve akademik ortam ve bu durumların okul terki ve açık ğretim lisesi hakkındaki gōrūřleri üzerindeki etkisi hakkında çeşitli sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar kırsal bir bōlgede yaşayan ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin gōzlem esnasında sergiledikleri davranışlar ve gōrūřme sırasında verdikleri cevaplarla sınırlıdır. Bu bağlamda, dūřuk akademik başarı, olumsuz bireysel algı ve okula karşı yaklaşım, kōtū arkadaş ortamı, okulun fiziksel yetersizliği, devamsızlık, anne-baba ve kardeşlerin eğitim durumu, bir iřte çalışma ve sosyal destek eksikliğinin öğrencileri okul terkine yōneltmesi doğrultusunda elde edilen sonuçlar alanyazın tarafından desteklenmiştir. Ancak sosyal etkinliklere katılım ve sınıf dūzeyinin okul terkine olan etkisi konusunda alanyazınla benzer sonuçlara ulaşılmamıştır. Sosyal etkinliklere katılmanın ve belirli bir sınıf dūzeyinde bulunmanın da okul terki dūřūncesini etkilemediği ortaya konulmuştur.

5.3.neriler

Çalışmanın sonuçları doğrultusunda, açık ğretim ve rgūn ğretim ğrencilerinin içinde buldukları durumun anlaşılabilmesi ve okul terki oranının azaltılabilmesi için gerekli önlemlere yōnelik önerilere bu bōlümde yer verilmiştir.

5.3.1. Uygulamalara yönelik öneriler

- Araştırmada aile, öğretmen ve arkadaş çevresi tarafından destek gören öğrencilerin okul terkine eğiliminin daha az olduğu anlaşıldığından, öğrencilerin kendilerine ve okula yönelik algı ve tutumlarını iyileştirilmesi amacıyla öğretmenler, okul yöneticileri ve veliler tarafından daha pozitif ve destekleyici bir tutum sergilenebilir.
- Okul dışında yapılan işlerin öğrencinin okul ile ilişkisini etkileme potansiyeli olduğundan, bir işte çalışan öğrenciler yetkililerce tespit edilerek gerekli maddi ve manevi destek sağlanarak ve eğitimin uzun vadeli yararları hakkında bilgi vererek öğrencinin işi okula tercih etmesinin önüne geçilebilir.
- Okula ihtiyaç duymama, okulu sevmeme gibi duygusal faktörlerin de okul terki düşüncesi üzerinde etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla, akademik başarı dışında okulun öğrenciye kazandırdıkları ve okulun önemi hakkında öğrenciler bilgilendirilebilir.
- Devamsızlığı fazla olan öğrencilerin okul terkine eğilimli olduğu görüldüğünden, devamsızlık takibi velilerle iş birliği içerisinde yürütülebilir.
- Okul terki düşüncesi üzerinde rehberlik çalışmalarının etkisi olduğundan, rehberlik çalışmaları, eğitim, kariyer, gelecek, kaygı gibi konularda öğrencilere destek olacak şekilde düzenlenmelidir. Rehberlik öğretmeni olmayan okullara haftada bir başka bir okulun rehberlik öğretmenin gelmesi ve rehberlik çalışmaları gerçekleştirmesi önerilebilir.
- Ders işlenirken etkinlik yapılmasının öğrencilerin derse olan ilgisini attırdığı görüldüğünden, öğretmenler dersleri daha fazla etkinlikle yürütmeleri için teşvik edilebilir.
- Öğrencilerin açık lise ve okul terki hakkındaki bilgilerinin sınırlı olduğu görüldüğünden açık öğretim lisesine geçiş, öğrenim süreci, mezuniyet hakkında daha detaylı bir şekilde bilgilendirilmelidir.

5.3.2. Araştırmalara yönelik öneriler

- Kırsal ve kentsel bölgelerde öğrenim gören öğrencilerin görüşleri alınarak karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

- Öğretmen davranışları, ders içi etkinlikler, sosyal etkinlikler değişkenleri üzerinden uygulamalar yapılabilir, bu uygulamaların öncesi ve sonrası değişimlerin incelendiği çalışmalar yapılabilir.
- Kız ve erkek öğrencilerin okul terki hakkındaki görüşlerinin alındığı ve farklılıkların sebebinin ortaya konduğu çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akhtar, S. (1996). Do girls have a higher school drop-out rate than boys? A hazard rate analysis of evidence from a third world city. *Urban Studies*, 33(1), s. 49-62.
- Aküzüm, C., Yavaş, T., Tan, Ç., & Uçar, M. B. (2015). İlköğretim Kurumu Öğrencilerinin Devamsızlık ve Okul Terki Nedenleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 167-192.
- Alexa, S., & Baciu, E.-L. (2021). School Dropout and Early School Leaving in Romania: Tendencies and Risk Factors. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13(2), s. 18-38.
- Alexander, K. L., Entwisle, D. R., & Horsey, C. S. (1997). From first grade forward: early foundations of high school dropout. *Sociology of Education*, 70(2), s. 87–107.
- Alivernini, F., & Lucidi, F. (2011). Relationship Between Social Context, Self-Efficacy, Motivation, Academic Achievement, and Intention to Drop Out of High School: A Longitudinal Study. *The Journal of Educational Research*, 104(4), s. 241-252.
- Altun, H., Yüksel, G. N., & Günel, Y. (2022). Ortaokul Öğrencilerinin Okul Etkililiği Algıları ile Okul Terki Düşüncelerinin İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20 (3), s. 1015-1043.
- Archambault, I., Janosz, M., Fallu, J. S., & Pagani, L. S. (2009). Student engagement and its relationship with early high school dropout. *Journal of adolescence*, 32(3), s. 651–670.
- Archambault, I., Janosz, M., Dupéré, V., Brault, M.-C. and Andrew, M.M. (2017), Individual, social, and family factors associated with high school dropout among

- low-SES youth: Differential effects as a function of immigrant status. *Br J Educ Psychol*, 87: 456-477.
- Archambault, I., Janosz, M., Olivier, E., & Dup  r  , V. (2022). Student Engagement and School Dropout: Theories, Evidence, and Future Directions. *Handbook of Research on Student Engagement* .
- Arslan, A. (2021). Ortaöğretim  ğrencilerinde okul terki riskinin yordayıcıları: okula bağıllık ve okul tükenmişliği. *54(2)*, s. 431-458. doi:10.30964/auebfd.669522
- Astone, N. M., & McLanahan, S. S. (1994). Family structure, residential mobility, and school dropout: A research note. *Demography*, 31(4), 575-584.
- Avrupa Komisyonu. (2011). *Türkiye 2011 yılı ilerleme raporu*. Genişleme Stratejisi ile Başlıca Zorluklar.
- Avrupa Komisyonu. (2012). *Türkiye 2012 yılı ilerleme raporu*. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2011-2012.
- Aydın, İ. (2019) Akademik Etik. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bachman, J. G., O'Malley, P. M., & Johnston, J. (1978). *Adolescence to adulthood: changes and stability in the lives of young men*. (A. Arbor, D .) University of Michigan, Institute for Social Research.
- Bademci, H.  ., Karadayı, E. F., Pur Karabulut, İ. G., & Bağdatlı Vural, N. (2018).  ğrencilerin  zsaygılarının Artırılması Yoluyla Okul Terkinin  nlenmesi. *Türk Psikoloji Yazilari*, 21(41), s. 60–77.
- Bakırtaş, D., & Nazlıoğlu, M. (2021). Okul terkinin maliyeti: Kamu gelirleri kapsamında Türkiye değerlendirmesi. *Alanya Akademik Bakış*, 5(2), s. 671- 691.
- Balfanz, R., & Legters, N. (2004). Locating the Dropout Crisis. Which High Schools Produce the Nation's Dropouts? Where Are They Located? Who Attends Them? Report 70. Center for Research on the Education of Students Placed at Risk CRESPAR.
- Bask, M., & Salmela-Aro, K. (2013). Burned out to drop out: Exploring the relationship between school burnout and school dropout. *European Journal of Psychology of Education*, s. 511–528.

- Battin-Pearson, S., Newcomb, M. D., Abbott, R. D., Hill, K. G., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2000, 92(3)). Predictors of early high school dropout: A test of five theories. *Journal of Educational Psychology*, s. 568–582.
- Bayhan, G., & Dalgıç, G. (2012). Liseyi Terk Eden Öğrencilerin Tecrübelerine Göre Okul Terki . *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), s. 107-130.
- Blackorby, J., & Wagner, M. (1996). Longitudinal postschool outcomes of youth with disabilities: Findings from the National Longitudinal Transition Study. *Exceptional Children*,, 62(5), s. 399-413.
- Bogdan, R.C. ve Biklen, S.K. (2007). *Qualitative research for education* (5. Baskı). Boston: Pearson Education Inc
- Boyacı, A., & Öz, Y. (2018). Ortaöğretimde Okul Terki ve Sosyal Sermaye: Nitel Bir Araştırma. *Journal of Economy Culture and Society*, (58), s. 67-89.
- Branson, R. A., Marbory, S., Brown, A., Covington, E., McCauley, K., & Nash, A. (2013). A pilot study: An exploration of social, emotional, and academic factors influencing school dropout. *Researcher: An Interdisciplinary Journal*, 26(2), 1-17.
- Briggs, C. (1986). *Learning how to ask: A sociolinguistic appraisal of the role of the interview in social science research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cairns, R. B., Cairns, B. D., & Neckerman, H. J. (1989). Early school dropout: Configurations and determinants. *Child development*, s. 1437-1452.
- Carnevale, A. (1998). *Education and Training for America's Future*. Washington, DC: The Manufacturing Institute, Current Population Reports.
- Cassel, R. (2003). A high school drop-out prevention program for the at-risk sophomore students. *Education*, 123, s. 649-659.
- Chavez, E. L., Edwards, R., & Oetting, E. R. (1989). Mexican American and white American school dropouts' drug use, health status, and involvement in violence. . *Public health reports*, s. 594–604.
- Claus, R. N., & Quimper, B. E. (1991). *Dropout Study, 1190-1991*. Lansing, MI: Saginaw Public School, Department of Evaluation Services.

- Christle, C. A., Jolivette, K., & Nelson, C. M. (2007). School characteristics related to high school dropout rates. *Remedial and Special education*, 28(6), 325-339.
- Contreras, D., González, L., Láscar, S., & López, V. (2022). Negative teacher–student and student–student relationships are associated with school dropout: Evidence from a large-scale longitudinal study in Chile. *International Journal of Educational Development*.
- Cowie, N. (2009). Observation. *Qualitative Research in Applied Linguistics* (s. 165). içinde Londra: Palgrave Macmillan.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri. Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Christle, C. A., Jolivette, K., & Nelson, C. M. (2007). School character-istics related to high school dropout rates. *Remedial and Special Education*, 28(6), 325–339
- Croninger, R., & Lee, V. (2001). Social capital and dropping out of high school: Benefits to at-risk students of teachers’ support and guidance. *Teachers College Record*, 103(4), s. 548-581.
- Çakır, R., & Çolak, C. (2019). Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riskine İlişkin Görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (21), s. 269-286.
- Çam, İ. (2023). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin, okul terklerinin nedenleri ile bu durumun bireysel ve ekonomik sonuçlarının incelenmesi. İzmir: Ege Üniversitesi(Yüksek Lisans Tezi).
- Çelebi, M. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çolak, İ., & Tüzel İşeri, E. (2022). Kadınların Okulu Terk Etme Nedenleri Ve Kız Çocuklarının Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(64), s. 24-50.
- Davey, L. (1991). The application of case study evaluations. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 2(9).
- De Witte, K., & Rogge, N. (2013). Dropout from Secondary Education: all’s well that begins well. *European Journal of Education*, 48(1), s. 131–149.

- De Witte, K., Cabus, S., Thyssen, G., Groot, W., & van den Brink, H. M. (2013). A critical review of the literature on school dropout. *Educational Research Review*, s. 13–28.
- Dekkers, H. , & Claassen, A. (2001). Dropouts - disadvantaged by definition? A study of the perspective of very early school leaver. *Studies in Educational Evaluation*, s. 0–354.
- Denscombe, M. (2007). *The good research guide*. New York: Open Universty Press.
- Deschamps, A. B. (1992). An integrative review of research on characteristics of dropouts. *Unpublished Doctoral Dissertation*.
- Dirik, H. (2020). Ortaöğretim Kurumlarında Okul Terkinin İncelenmesi. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dupéré, V., Leventhal, T., Dion, E., Crosnoe, R., Archambault, I., & Janosz, M. (2015). Stressors and Turning Points in High School and Dropout: A Stress Process, Life Course Framework. *Review of Educational Research*, 85(4), s. 591-629.
- Dupéré, V., Dion, E., Cantin, S., Archambault, I., & Lacourse, E. (2021). Social contagion and high school dropout: The role of friends, romantic partners, and siblings. *Journal of Educational Psychology*, 113(3), 572–584.
- Ellickson, P. L., Bui, K., Bell, R. M., & McGuigan, K. (1998). Does early drug use increase the risk of dropping out of high school? . *Journal of Drug Issues*, s. 357-380.
- Emiroğlu, S., & Kurt, D. G. (2023). Psikolojik danışman bakış açısıyla okul terki. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 6(1), 51-78.
- Ergin, D. Y. (1994). Örneklem türleri. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, s. 91–102.
- Ergül, C. (2019). Meslek Liselerinde Başarısızlık Kaynaklı Okul Terkinin İncelenmesi. *Researcher*, 7(3), s. 100 - 117.
- Eurostat. (2020). *Public expenditure on education in current prices, by education level and programme orientation*.

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_uae_fine04&lang=en adresinden alındı

- Fan, W., & Wolters, C. A. (2012). School motivation and high school dropout: The mediating role of educational expectation. *British Journal of Educational Psychology*, 84(1), s. 22-39.
- Finn, J. D. (1989). Withdrawing from school. *Review of educational research*, 59(2), 117-142.
- Firestone, W. A., & Rosenblum, S. (1988). Building commitment in urban high schools. *Educational evaluation and policy analysis*, 10(4), s. 285-299.
- Findıklı, S., & Saygın, E. P. (2023). The role of the researcher in qualitative research and researcher diaries. *Turkish Journal of Marketing*, 8(2), 64–74. <https://doi.org/10.30685/tujom.v8i2.184>
- Flick, U. (2009). *An Introduction to Qualitative Research*. Sage Publications Ltd.
- Foreman-Murray, L., Krowka, S., & Majeika, C. E. (2022). A systematic review of the literature related to dropout for students with disabilities, Preventing School Failure. *Alternative Education for Children and Youth*, 66:3, s. 228-237.
- Freeman, J., & Simonsen, B. (2015). Examining the Impact of Policy and Practice Interventions on High School Dropout and School Completion Rates: A Systematic Review of the Literature. *Review of Educational Research*, 85(2), s. 205-248.
- Fortin, L., Royer, É., Potvin, P., Marcotte, D. & Yergeau, É. (2004). La prédiction du risque de décrochage scolaire au secondaire: facteurs personnels, familiaux et scolaire. *Revue canadienne des sciences du comportement*. 36(3): 219-231.
- Fulkerson, J. A., A., H. P., & Hedger, S. A. (1999). 1998 Minnesota student survey: Alternative schools and area learning centers (Report No. MDHS-MS- 1503). *St. Paul, MN: Minnesota State Department of Human Services ve Minnesota State Department of Children, Families, and Learning (ERIC Document Reproduction Service No. ED442037)*.

- Gil, A. J., Antelm-Lanzat, A. M., Cacheiro-González, M. L., & Pérez-Navío, E. (2019). School dropout factors: a teacher and school manager perspective. *Educational Studies*.
- Girgin, S. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin devamsızlık nedenleri (Balıkesir ili örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Goldschmidt, P., & Wang, J. (1999). When Can Schools Affect Dropout Behavior? A Longitudinal Multilevel Analysis. *American Educational Research Journal*, s. 715- 738 .
- Gökşen, F., Cemalcılar, Z., Gürlesel, C. F.(2006). Türkiye’de İlköğretim Okullarında Okulu Terk ve İzlenmesi ile Önlenmesine Yönelik Politikalar.
- Grant, M. J., & Hallman, K. (2006). Pregnancy-related school dropout and prior school performance in South Africa. *Policy Research Division Working Paper no. 212. New York: Population Council* .
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. N. K. Lincoln içinde, *Handbook of Qualitative Research* (s. 105–117). Thousands Oaks CA: SAGE Publications, Inc.
- Güler, Ahmet., Halıcıoğlu, Mustafa Bülent., Taşgın, Serkan. (2015) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Teorik Çerçeve – Pratik Öneriler 7 Farklı Nitel Araştırma Yaklaşımı – Kalite ve Etik Hususlar*. Seçkin Yayıncılık
- Güngör, G. (2019). Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Okul Terki Nedenleri ve Çözüm Önerileri: Bütüncül Bir Program Önerisi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi(Doktora Tezi).
- Gürhan, E., Çiftçi, S., & Sarı, B. (2022). Roman İlkokul Öğrencilerinin Okul Devamsızlığı ve Okul Terki Nedenlerinin İncelenmesi. *Diyalektolog - Ulusal Hakemlin Sosyal Arastirmalar Dergisi*, s. 21-40.
- Heale, R & Twycross, A. (2017). What is a case study?. *Evidence Based Nursing*. 21. ebnurs-2017. 10.1136/eb-2017-102845.
- Ingrum, A. (2006). *High School Dropout Determinants: The Effect of Socioeconomic Status and Learning Disabilities*. 10 26, 2023 tarihinde

http://digitalcommons.iwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=econ_honproj adresinden alındı

- Janosz, M., LeBlanc, M., Boulerice, B., & Tremblay, R. E. (1997). Disentangling the weight of school dropout predictors: A test on two longitudinal samples. *Journal of Youth & Adolescence*, 26(6), s. 733-762.
- Jimerson, S., Egeland, B., Sroufe, L. A., & Carlson, B. (2000). A prospective longitudinal study of high school dropouts examining multiple predictors across development. *Journal of school psychology*, 38(6), s. 525-549.
- Johnston, J. H., Markle, G. C., & Harshbarger, M. (1986). What Research Says: About Dropouts. *About Dropouts. Middle School Journal*, 17(4), s. 8–31.
- Jordan, J. L., Kostandini, G., & Mykerezi, E. (2012). Rural and Urban High School Dropout Rates: Are They Different? *Journal of Research in Rural Education*, 27(12).
- Jordan, W. J., Lara, J., & Mcpartland, J. M. (1996). Exploring the Causes of Early Dropout among Race-Ethnic and Gender Groups. *Youth & Society*, 28(1), s. 62-94.
- Karacabey, M. F. (2016). Ortaöğretimde Okul Terkinin Bireysel ve Kurumsal Nedenleri: Şanlıurfa İli Örneği. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi(Doktora Tezi).
- Kaufman, P., Alt, M. N., & Chapman, C. D. (2004). Dropout Rates in the United States: 2001. Statistical Analysis Report NCES 2005-046. US Department of Education.
- Kartal, S., & Ballı, F. E. (2020). Okul Terki Araştırmaları Sitematik Bir Analiz Çalışması. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), s. 257-278.
- Kim, S., Chang, M., Singh, K., & Allen, K. R. (2015). Patterns and factors of high school dropout risks of racial and linguistic groups. *Journal of education for students placed at risk (JESPAR)*, 20(4), 336-351.
- Kortering, L. J., Hess, R. S., & Braziel, P. M. (1997). *School dropout*. (G. G. Bear, K. M. Minke, & A. Thomas, Dü) Bethesda, MD: National Association of School Psychologists.

- Köse, N. (2014). *Acarlar beldesinde okul terkleri ve devamsızlık sorunu*, Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın
- Krohn, M. D., Thornberry, T. P., Collins-Hall, L., & Lizotte, A. J. (1995). *School dropout, delinquent behavior, and drug use: An examination of the causes and consequences of dropping out of school*. (Cilt Drugs, crime, and other deviant). (H. B. Kaplan, Dü.)
- Laird, J. D. (2006). Dropout rates in the United States: 2004 (NCES 2007-024). *U.S. Department of Education* .
- Lamb, S., Markussen, E., Teese, R., Sandberg, N., & Polesel, J. (2010). *School dropout and completion: international comparative studies in theory and policy*. Springer Science & Business Media.
- Lansford, J. E., Dodge, K. A., Pettit, G. S., & Bates, J. E. (2016). A public health perspective on school dropout and adult outcomes: A prospective study of risk and protective factors from age 5 to 27 years. *Journal of Adolescent Health*, 58, 652- 658.
- Lessard, A., Poirier, M., & Fortin, L. (2010). Student-teacher relationship: A protective factor against school dropout? *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 1636-1643.
- Lessard, A., Butler-Kisber, L., Fortin, L., & Marcotte, D. (2014). Analyzing the discourse of dropouts and resilient students. *The Journal of Educational Research*, 107(2), 103–110.
- Liu, X., & Alison Zhou, Y. H. (2009). Who drops out? A study of secondary school dropouts in Connecticut. *NERA Conference Proceedings 2009. Paper 4*. http://digitalcommons.uconn.edu/nera_2009/4.
- Lowder, C., O'Brien, C., Hancock, D., Hachen, J., & Wang, C. (2022). High school success: A learning strategies intervention to reduce drop-out rates. *The Urban Review*, 1-22.

- Magen-Nagar, N., Shachar, H. (2017) Quality of Teaching and Dropout Risk: A Multi-Level Analysis, *Journal of Education for Students Placed at Risk (JESPAR)*, 22:1, 9-24, DOI: 10.1080/10824669.2016.1242069
- Mahoney, J. L., & Cairns, R. B. (1997). Do extracurricular activities protect against early school dropout? *Developmental Psychology*, 33(2), s. 241–253.
- Maithly, B., & Saxena, V. (2008). Adolescent's educational status and reasons for dropout from the school. *Indian journal of community medicine: official publication of Indian Association of Preventive & Social Medicine*, 33(2), 127.
- Mccarty, M. (2002). Factors related to high school completion or dropping out among Hispanic and non-Hispanic White students. Northern Arizona University.
- McKee, M. T., & Caldarella, P. (2016). Middle School Predictors of High School Performance: A Case Study of Dropout Risk Indicators. *Education*, s. 515-529.
- Merriam, S.B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. California: Jossey-Bass.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim 2016-2017. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2023, 09 14). Genelge 2023/30. *Örgün Ortaöğretim Kurumlarından Açık Öğretim Liselerine Geçişler*. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik. (18 Haziran 2014). Resmî Gazete. Madde 21(2/c). Sayı, 29034, 54.
- National Center for Education Statistics. (2021). *Status dropout rates. condition of education*. U.S. Department of Education, Institute of Education Sciences.
- National Center for Education Statistics. (2022). *Status dropout rates. condition of education*. U.S. Department of Education, Institute of Education Sciences.
- National Research Council . (1987). *Risking the future: Adolescent sexuality, pregnancy and child-bearing* . Washington, DC: National Academy Press.

- Nekongo-Nielsen, H., Mbukusa, N. R., Tjiramba, E., & Beukes, F. (2018). Investigating factors that lead to school dropout in Namibia. *THE NAMIBIA CPD JOURNAL FOR EDUCATORS* , s. 99–118.
- Newman, F., Wehlage, G., & Lamborn, S. (1992). The Significance and Sources of Student Engagement. F. Newman içinde, *Student Engagement and Achievement in American Secondary Schools* (s. 11-39). New York: Teachers College Press.
- Ogresta, J., Rezo, I., Kožljan, P., Paré, M. H., & Ajduković, M. (2021). Why do we drop out? Typology of dropping out of high school. *Youth & society*, 53(6), 934-954.
- OECD . (2022). *Trends shaping education 2022*. Paris: OECD Publishing.
- Ozan Leymun, Ş. , Odabaşı, F. & Kabakçı Yurdakul, İ. (2017). Eğitim Ortamlarında Durum Çalışmasının Önemi . *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* , 5 (3) , 367-385 .
- Özdemir, S., Şirin, H. & Sezgin, F. (2009). Okulu terk eden çocukların ve velilerinin okul terkine ilişkin görüşleri: Nitel bir inceleme. 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sunulan bildiri, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Özer, A. G. (2011). Türk Lise Öğrencilerinde Okul Terkinin Yordanması: Aracı ve Etkileşim Değişkenleri ile Bir Model Testi [Prediction of School Dropout among Turkish High School Students: A Model Testing with Moderator and Mediator Variables.]. *Education in science : the bulletin of the Association for Science Education*, 36(161), s. 302–317.
- Öğülmüş, S., Aypay, A., Taşpınar, M., Kaya, N., Varcın, R. P., & Çinkır, Ş. (2013). *Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan çocuklar Politika Önerileri Raporu*. Ankara: Aydoğdu Yayınları.
- Özdoğan, Z. (2019). Open Education High School In Turkey An Opportunity, Or A Track in Purgatory? . İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özgü, M. (2015). Examining the risk of school refusal and school dropout of secondary school students according to bullying-victimization categories (Yüksek Lisans Tezi).

- Özkan, Y., & Selcik, O. (2016). Okul Sosyal Hizmetinin Okul Erken Terki Üzerine Potansiyel Etkisi. *Journal of International Social Research*, 9(43), s. 1275-1281.
- Pallas, A. M. (1984). The Determinants of high school dropouts. *Unpublished Doctoral Dissertation*. Johns Hopkins University.
- Patton, M. Q. (2018). Evaluation science. *American Journal of Evaluation*, 39(2), 183-200.
- Piscitello, J., Kim, Y. K., Orooji, M., & Robison, S. (2022). Sociodemographic risk, school engagement, and community characteristics: A mediated approach to understanding high school dropout. *Children and Youth Services Review*.
- Rumberger, R. W. (1995). Dropping out of middle school: A multilevel analysis of students and schools. *American Educational Research Journal*, 32(3), s. 583–625.
- Rumberger, R. W. (2001). Why Students Drop Out of School and What Can Be Done. *UCLA: The Civil Rights Project / Proyecto Derechos Civiles*.
- Rumberger, R., & Ah Lim, S. (2008). *Policy brief 15: why students drop out of school: a review of 25 years of research*. Santa Barbara, CA: UC Linguistic Minority Research Institute.
- Rumberger, R. W., & Rotermund, S. (2012). The relationship between engagement and high school dropout. In S. L. Christenson, A. L. Reschly, & C. Wylie (Eds.), *Handbook of research on student engagement* (pp. 491–513).
- Sameroff, A. (2009). The transactional model. . *American Psychological Association*.
- Samuel, R., & Burger, K. (2020). Negative Life Events, Self-Efficacy, and Social Support: Risk and Protective Factors for School Dropout Intentions and Dropout. *Journal of Educational Psychology*, 112(5), s. 973–986.
- Schargel, F., & Smink, J. (2001). *Strategies to Help Solve Our School Dropout Problem*. New York: Larchmont.
- Schwartz, W. (1995). *School dropouts: New information about an old problem*. Washington, DC.: Office of Educational Research and Improvement.

- Shahidul, S. M., & Karim, A. H. (2015). Factors contributing to school dropout among the girls: A review of literature. *European Journal of research and reflection in educational sciences*, 3(2).
- Sezgin, F., Koşar, D., Koşar, S., & Emre, E. R. (2016). Liselerde akademik başarısızlık: Nedenleri ve önlenmesine ilişkin öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1).
- Sözer, Y. (2017). Mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerinin örgün eğitim dışında olma nedenlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 493-507.
- Staff, J., Yetter, A. M., Cundiff, K., Ramirez, N., Vuolo, M., & Mortimer, J. T. (2020). Is Adolescent Employment Still a Risk Factor for High School Dropout? *Journal of Research on Adolescence*, s. 406-422.
- Stearns, E., & Glennie, E. J. (2006). When and why dropouts leave high school. *Youth & Society*, s. 29–57.
- Stake, R.E. (1995). The art of case study research. Thousand Oaks: Sage Pbc
- Steinberg, L., Blinde, P. L., & Chan, K. S. (1984). Dropping Out Among Language Minority Youth. *Review of Educational Research*, 54(1), 113-132.
- Suh, S. (2001). Korean American adolescents perceptions of contributors to school drop out. *Dissertation*. University of Alabama.
- Taylı, A. (2008). Eğitim Sisteminde Önemli Bir Sorun: Okulu Bırakma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), s. 89 - 101.
- Taş, A., Selvitopu, A., Bora, V., & Demirkaya, Y. (2013). Meslek lisesi öğrencilerinin okul terk nedenleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1551-1566.
- Townsend, L., Flisher, A. J., & King, G. (2007). A systematic review of the relationship between high school dropout and substance use. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 10(4), 295–317.
- Wylie, V. L., & Hunter, W. A. (1994). The dropout problem: can schools meet the challenge? *NASSP Bulletin*, 78(74), s. 74–80.

- Yavuz, M., Özkartal, T., & Yıldız, D. (2016). Kız Öğrencilerin Örgün Eğitimlerini Sürdürmeme Nedenleri. *Eğitim ve Toplum*, 5(14).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). Gözlem. *Nitel Araştırma Yöntemleri* (s. 173-178). içinde Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İ., & Koyuncu, B. (2022). Covid-19 Pandemisinin Mesleki ve Teknik Eğitimde Okul Terki ve Devamsızlığı Üzerindeki Etkisi. *Avrasya Eğitim ve Literatür Dergisi*, 19-43.
- Yin, R.K.(1998). Case study research: design and methods. Thousand Oaks: Sage Pbc.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research design and methods third edition*. Applied social research methods series.
- Yorğun, A. (2014). Lise Öğrencilerinde Okul Terki Riskinin İncelenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yorğun, A. (2022). Ulusal bir sorun olarak okul terki: nedenleri, sonuçları ve önleme yolları. F. Nayır, & Ş. Poyrazlı içinde, *Eğitim Bilimlerinde Güncel Araştırmalar* (s. 119-131). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yüksel, G. N. (2021). Van İlindeki Orta Öğretim Öğrencilerinin Açık Liseye Geçiş Nedenleri. Trabzon: Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Zorbaz, O., & Özer, A. (2020). Do student characteristics affecting school dropout risk differ from one school to another? *Education and Science*, 45(202), 191-210.

EKLER

EK-1 Etik Kurul İzni

EK-2 Millî Eğitim Bakanlığı Veri Toplama İzni

EK-3 Gönüllü Katılım Formu

EK-4 Yönetici Onam Formu

EK-5 Veli Onay Formu

EK-6 Yarı yapılandırılmış Görüşme Formu

EK-7 Yarı Yapılandırılmış Gözlem Formu

EK-1 Etik Kurul İzni

Evrak Kayıt Tarihi: 12.01.2023 Protokol No: 470699

Tarih: 24.01.2023

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Örgün Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Terkine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Dr. Öğr. Üyesi Derya Atik KARA
TEZ YAZARI:	Tuğgül Vacide ERASLAN
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
<p>Prof. Dr. Saim ÜNCE (Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)</p>	
<p>Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari Bil. Fak.)</p>	<p>KATILMADI Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)</p>
<p>KATILMADI Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Eğitim Fak.)</p>	<p>Prof. Dr. Erkan YÜKSEL (İletişim Bil. Fak.)</p>
<p>Prof. Dr. Halim DEVECİ (Eğitim Fak.)</p>	

EK -2 Millî Eğitim Bakanlığı Veri Toplama İzni

T.C.
VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-83688308-605.99-73496446
Konu : Araştırma İzni
(Tuğgöl Vacide ERASLAN)

31.03.2023

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığının (Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü) 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 06/03/2023 tarihli ve E.63784619-605.01-496700 sayılı yazınız.
c) 07/04/2023 tarihli Araştırma İzinleri Değerlendirme Komisyonu Tutanağı.

Anadolu Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Tuğgöl Vacide ERASLAN'ın "Örgün Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Terkine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın, Anadolu Lisesi Müdürlüğünde eğitim gören öğrencilere eğitim öğretimi aksatmamak ve ilgi (a) Genelgele belirtilen açıklamalara uyulması kaydıyla gerçekleştirilmesi ilgi (c) komisyon tutanağı ile uygun görülmektedir. Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmaların 2022-2023 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlanması zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmaların 2022-2023 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçlarının kullanılması, elde edilecek kişisel verilerin gizliliği hususuna dikkat edilmesi ve araştırma sonucunun çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde elektronik ortamda Müdürlüğümüz @meb.gov.tr e-posta adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Arz/Rica ederim.

İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Genelge (3 Sayfa)
- 2-Veli Onam Formu (2 Sayfa)
- 3-Katılımcı Onam Formu (1 Sayfa)
- 4-Araştırma Gönüllü Katılım Formu (1 Sayfa)
- 5-Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (2 Sayfa)
- 6-Yarı Yapılandırılmış Gözlem Formu (3 Sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

Anadolu Üniversitesi Rektörlüğüne

Bilgi:

İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne

Adres :

Telefon No :

E-Posta :

Kep Adresi :

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebus>

Bilgi için :

İnternet Adresi : <http://>

Unvan : Teknisy

Faks :

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://resim.meb.gov.tr> adresinden 1b82-8c ac - 3255 - b628 - 7dh3 kodu ile teyit edilebilir.

EK-3 Gönüllü Katılım Formu

na. Üni. Evrak Tarih ve Sayısı: 01.03.2023-E.495274

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, "Örgün Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Terkine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" adıyla, Tuğgül Vacide FRASLAN tarafından Mart-Mayıs 2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Bu araştırmanın amacı İç Anadolu bölgesinde yer alan bir şehirdeki Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin okul terki hakkındaki görüşlerinin neler olduğunu belirlemek ve okulda ve sınıfta öğrencilere nasıl bir fiziksel ve sosyal çevre sunulduğunun betimleme amacını taşımaktadır. Bu araştırmanın sonucunda, İç Anadolu bölgesinde ortaöğretim kademesinde öğrenim gören öğrencilerin okul terki hakkındaki görüşleri belirlenmesi ve okul ile sınıf çevresinin betimlenmesiyle öğrencileri okul terkine yönelten sorunların ortaya çıkarılması beklenmektedir. Okul terkine neden olan sorunların bilinmesi, isabetli çözümler sunma noktasında yardımcı olacaktır.

Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer: Kayalı Anadolu Lisesi

Araştırma Uygulaması: Anket Görüşme
 Gözlem

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Tuğgül Vacide ERASLAN

İletişim bilgileri :

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

.../.../.....

Belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

YÖNETİCİ ONAM FORMU

Sayın Okul Müdürü,

Anadolu Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim yüksek lisans programı kapsamındaki yüksek lisans tez çalışmamı Dr. Derya ATİK KARA danışmanlığında yürütmekteyim. Bu çalışma örgün eğitim gören öğrencilerin okul terki konusunda görüşlerinin incelenmesi ve öğrencilere okulda ve sınıfta sunulan sosyal ve fiziksel çevrenin betimlenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma ile öğrenciler için daha sağlıklı ve verimli bir öğrenme sürecinin oluşturulmasına, okul ve sınıfın fiziksel ve sosyal yönden varsa sorunlarının belirlenip iyileştirilmesine yönelik katkı sağlanacağı umulmaktadır. Çalışma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Çalışma etik kurul izni ve MEB araştırma izni alınması durumunda gerçekleştirilecek ve veri toplama süreci öncesinde tüm belgeler size sunulacaktır.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Tuğgül Vacide ERASLAN ile aşağıdaki bilgiler aracılığıyla iletişime geçebilirsiniz.

Tuğgül Vacide ERASLAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim ABD
Yüksek Lisans Öğrencisi
e-posta:
Cep Tel:

Dr. Derya ATİK KARA
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Bölümü
e-posta:
İş Tel:

Okul ve sınıf içinde fiziksel ve sosyal çevrenin gözlemlenmesine

İzin veriyorum. **İzin vermiyorum.**

Okul ve sınıf içinde fiziksel ve sosyal çevrenin fotoğraflanmasına (öğrencilerin yüzleri ve kişisel bilgileri kullanılmayacaktır.)

İzin veriyorum. **İzin vermiyorum.**

Okul Müdürü

EK-5 Veli Onay Formu

na, Üni. Evrak Tarih ve Sayısı: 01.03.2023-E.495274

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "Örgün Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Terkine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" adıyla, Mart – Mayıs 2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Bu araştırmanın amacı İç Anadolu bölgesinde yer alan bir şehirdeki Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin okul terki hakkındaki görüşlerinin neler olduğunu belirlemek ve okulda ve sınıfta öğrencilere nasıl bir fiziksel ve sosyal çevre sunulduğunun betimleme amacını taşımaktadır. Bu araştırmanın sonucunda, İç Anadolu bölgesinde ortaöğretim kademesinde öğrenim gören öğrencilerin okul terki hakkındaki görüşleri belirlenmesi ve okul ile sınıf çevresinin betimlenmesiyle öğrencileri okul terkine yönelten sorunların ortaya çıkarılması beklenmektedir. Okul terkine neden olan sorunların bilinmesi, isabetli çözümler sunma noktasında yardımcı olacaktır.

Araştırma Uygulaması: Görüşme ve gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışma kapsamında okulda ve sınıf içinde fiziksel ve sosyal çevreye ilişkin gözlem verisi toplanacak ve bu gözlemlere yönelik, izin alındığı takdirde, fotoğraf çekimi yapılacaktır. Okul ve sınıfta yapılacak gözlemlerde öğrencilerin kişisel bilgileri ve görüntüleri kesinlikle kullanılmayacak, sosyal ve fiziksel çevresinin betimlenmesi gerçekleştirilecektir. Ayrıca çocuğunuzun ve sizin isteğiniz doğrultusunda çocuğunuzla eğitim-öğretim sürecine yönelik görüşmeler gerçekleştirilecektir. Görüşmelerde yer alan sorular size ve çocuğunuza rahatsızlık verecek nitelikte değildir. İzin verdiğiniz takdirde, görüşme verilerinin sağlıklı şekilde saklanabilmesi için görüşme sırasında ses kayıt cihazı kullanılacaktır. Görüşme sırasında çocuğunuz tarafından sorulara verilen cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. İstedığınız takdirde araştırmanın sonuçları sizinle paylaşılacaktır.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Çalışmaya katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

1980 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

na, Üni. Evrak Tarih ve Sayısı: 01.03.2023-E.495274

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Tuğül Vacide ERASLAN

İletişim bilgileri :

Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....'ın yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

İsim-Soyisim İmza:

EK-6 Yarı yapılandırılmış Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli öğrenciler,

Bu görüşme, ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin okul terkine ilişkin görüşlerini almak amacıyla gerçekleştirilecektir. Görüşme soruları, yüksek lisans tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır ve sonuçları sadece bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Görüşme esnasında verdiğiniz cevaplar aileniz, okul yönetimi ve öğretmenleriniz dahil olmak üzere kimseyle paylaşılmayacaktır. Görüşme sırasında izniniz olması durumunda ses kaydı alınacaktır.

Tuğgül Vacide Eraslan
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim ABD

1. Kısaca kendinizden bahseder misiniz?
 - a. Ailenizle mi yaşıyorsunuz?
 - b. Kardeşiniz var mı? Kaç kardeşiniz?
 - c. Evde çekirdek aile fertleri dışında yaşayan var mı? Kimler?
 - d. Okul dışındaki zamanınızı nasıl geçiriyorsunuz?
2. Evdeki çalışma ortamınızdan bahseder misiniz?
 - a. Kendinize ait çalışma alanı var mı?
 - b. Yoksa nerede çalışıyorsunuz?
3. Para kazanmak için bir işte çalışıyor musunuz?
 - a. Çalışıyorsanız nerede?
 - b. Haftada kaç gün ve kaç saat çalışıyorsunuz?
 - c. Çalışmanız okul yaşamınızı etkiliyor mu?
4. Kendinizi nasıl bir öğrenci olarak tanımlarsınız?
 - a. Derslere katılımınız nasıl?
 - b. Öğretmen ve yöneticilerle iletişiminiz nasıl?
 - c. Arkadaşlarınızla iletişiminiz nasıl?
 - d. Devamsızlık yapar mısınız? Neden?
5. Okul ile ilgili sevdiğiniz şeyler nelerdir?
 - a. Dersleri seviyor musunuz? Hangilerini seviyorsunuz?
 - b. Öğretmenlerinizi ve okul idarecileri ile ilişkiniz nasıl?
 - c. Okulda düzenlenen sosyal etkinliklere katılmayı seviyor musunuz?
 - d. Okulun içinde vakit geçirmeyi sevdiğiniz yerler var mı; kütüphane, okul bahçesi, sınıfınız, yemekhane vb.?

- e. Okul/sınıf ortamına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
6. Okul ile ilgili sevmediğiniz/rahatsız olduğunuz şeyler nelerdir?
- a. Sevmediğiniz dersler var mı? Varsa hangilerini sevmiyorsunuz? Neden?
- b. Öğretmenler/Yöneticiler ile ilişkileriniz nasıl?
- c. Öğretmenlerden anlaşılmadığınız öğretmenler var mı? Varsa neden?
- d. Sınıf düzeninde memnun olmadığınız yönler var mı?
- e. Öğretmen değişimi sık yaşanıyor mu? Yaşanıyorsa sizi etkiliyor mu?
- f. Sınavlar konusunda ne düşünüyorsunuz? Kaygı yaşamınıza sebep oluyor mu?
- g. Okul kurallarından memnun musunuz? Rahatsız olduğunuz kurallar var mı?
- h. Disiplin uygulamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?
7. Okula gitmenin/Okulda olmanın sizin için olumlu yönleri nelerdir?
8. Okula gitmenin/Okulda olmanın sizin için olumsuz yönleri nelerdir?
9. Okula devam ederken yaşadığınız zorluklar nelerdir?
10. Okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?

Düşünüyorsa

- a. Okulu bırakmanın size sağlayacağı faydaların neler olacağını düşünüyorsunuz?
- b. Okulu bırakmanın neden olabileceği zorlukların neler olacağını düşünüyorsunuz?
- c. Okula bırakma konusundaki düşüncenizde ailenizin haberi var mı? Varsa ailenizin düşünceleri nelerdir?
- d. Açık lise hakkında ne düşünüyorsunuz?
- e. Okulu bırakmayı düşünen arkadaşlarınız da var mı? Varsa sebeplerinin neler olduğunu düşünüyorsunuz?

Düşünmüyorsa

- f. Geleceğe dair planlarınız nedir?
- g. Üniversiteye gitmeyi düşünüyor musunuz? Tercih ettiğiniz meslekler nelerdir?
- h. Okulu bırakmayı düşünen arkadaşlarınız da var mı? Varsa sebeplerinin neler olduğunu düşünüyorsunuz?
11. Ekleme istediğiniz bir şey var mı?

EK-7 Yarı Yapılandırılmış Gözlem Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖZLEM FORMU

Yarıyapılandırılmış gözlem formuna gerekli durumlarda ek maddeler eklenecek ve maddeler dışında da not tutulacaktır.

Gözlem Tarihi/Saati: .../.../2023 -

Gözlem Yeri: Anadolu Lisesi

Gözlem Konusu: Ortaöğretim öğrencilerinin okul terkine ilişkin sebeplerin kaynağı olarak okul ve sınıf çevresi

Gözlemci Adı-Soyadı: Tuğgül Vacide ERASLAN

Okul Gözlem Formu Maddeleri	Gözlem Notları	Araştırmacı Notları
Okulun fiziksel ortamının tanımlanması		
Sınıfın fiziksel ortamının tanımlanması		
Okulun sosyal çevresi		
Sınıfın sosyal çevresi		
Öğrenciler arasındaki ilişkiler <ul style="list-style-type: none">• Akranları ile ilişkileri<ul style="list-style-type: none">○ Yakın arkadaşlar○ Sınıf/Okul arkadaşları• Akranları ile yaşadıkları sorunlar• Akranları ile yaşadıkları sorunlarda tepkileri...		
Öğrenci-öğretmen ilişkileri <ul style="list-style-type: none">• Öğretmenlerin öğrencilere karşı davranışları<ul style="list-style-type: none">○ Olumlu davranışlar○ Olumsuz davranışlar		

<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin öğretmenlere karşı davranışları ○ Olumlu davranışlar ○ Olumsuz davranışlar ... 		
<p>Öğrenci-yönetici ilişkileri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yöneticilerin öğrencilere karşı davranışları ○ Olumlu davranışlar ○ Olumsuz davranışlar • Öğrencilerin yöneticilere karşı davranışları ○ Olumlu davranışlar ○ Olumsuz davranışlar ... 		
<p>Öğrencilerin ders içi tutum ve davranışları</p> <ul style="list-style-type: none"> • Derse karşı ilgi durumu • Derse katılma/söz alma vb. • Etkinliklere katılma • Süreçte sorumluluk alma • Sınıf içi etkileşimler • Sınıfta uyum/uyumsuzluk davranışları ... 		

Öğrencilerin ders dışı tutum ve davranışları (teneffüs, öğle arası) <ul style="list-style-type: none">• Ders dışındaki zamanın kullanılma durumu• Disiplin sorunları• İstendik olmayan davranışların sergilenme durumu...		
Ders dışı etkinlikler <ul style="list-style-type: none">• Etkinliklere katılma durumu• Etkinliklerde sorumluluk alma durumu• Etkinliklere uyum durumu...		